

REDOVNICI DANAS

KERUBIN BARBARIĆ

**NOVO LICE REDOVNIŠTVA-
POSVEĆENJE I ZNAK CRKVE**

Barbarić: REDOVNICI DANAS

Priredjeno prema:

1. Il rinnovamento della vita religiosa, ed. Vallecchi, Firenze 1968.
2. Il rinnovamento della vita religiosa, ed. Elle Di Ci, Torino 1968.

Imprimatur: Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu,
Broj 1648/1973 od 3. VII 1973.

Odgovara: o. Hadrijan Borak, framjevac kapucin, Ul. V
zemaljske konferencije KPJ br. 47, Zagreb — Dubrava

Kerubin Barbarić

REDOVNICI DANAS

Zagreb 1973

Vijeće viših redovničkih poglavara u Jugoslaviji
Unija viših redovničkih poglavarica u Jugoslaviji

Oslobođeno plaćanja poreza

Mišljenje Republičkog sekretarijata za prosvjetu i
kulturu i fizičku kulturu broj 3039/1—73 od 27. VI 1973.

Tisak: Grafički zavod Hrvatske, Zagreb

UVODNA RIJEČ IZDAVAČA

Prema koncilskim smjernicama osnovana su vijeća i unije viših redovničkih poglavara i poglavarica kako bi pridonijela tome »da dođe do što uspješnije zajedničke suradnje na dobro Crkve« (dekret o »Savršenoj ljubavi«, br. 23). Naše Vijeće i Unija, svjesni važnosti ove uloge, objavljaju ovu knjigu o. Barbarića, koja je namijenjena, kako kaže autor, svima onima koji imaju iskrenu želju da pronalaze novo lice redovništva u našoj Crkvi.

Vijeće i Unija nedavno su objavili prijevod Galotova komentara koncilskog dekreta o redovničkoj obnovi REDOVNICI I OBNOVA. Ovo Barbarićovo djelo upotpunit će Galotov komentar, pa će tako naši redovnici i redovnice imati dvije različite knjige o istom problemu. Na taj će način lakše upoznati svoje mjesto i ulogu u Crkvi naših dana i postati ono što Koncil od nas traži — »posvećenje« i »znak« Crkve.

IZDAVAČ

KRATICE KONCILSKIH DOKUMENATA

- AA — **Apostolicam Actuositatem** — Dekret o apostolatu laika
- AG — **Ad gentes** — Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve
- CD — **Christus Dominus** — Dekret o pastirskoj službi biskupa
- DV — **Dei Verbum** — Dogmatska konstitucija o božanskoj objavi
- GS — **Gaudium et spes** — Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu
- LG — **Lumen gentium** — Dogmatska konstitucija o Crkvi
- PC — **Perfectae caritatis** — Dekret o prilagođenoj obnovi redovničkog života
- PO — **Presbyterorum ordinis** — Dekret o službi i životu prezbitera
- SC — **Sacrosanctum Concilium** — Konstitucija o svetoj liturgiji
- UR — **Unitatis redintegratio** — Dekret o ekumenizmu

I. Povijest dekreta »Perfectae caritatis«

Koncilski su oci s različitim zanimanjem pratili raspravu o obnovi redovničkog života. Jedni su ušli u nju s posve praktičnog gledišta: iskoristiti golemu zalihu energije koja se knije u redovničkim družbama u pastoralne svrhe; drugi su, naprotiv, uočili najdublju povezanost što postoji između stvarnosti koja se zove »redovnički život« i stvarnosti koja se zove »Crkva«. To posljednje gledište izlazi nekako naravno i logički iz cjelokupne rasprave o redovništву, budući da je doktrinalni centar svih koncilskih istraživanja bila upravo Crkva »sva Kristova, u Kristu i za Krista, te sva ljudska, među ljudima i za ljude« (Pavao VI, 14. 9. 1964). A da bi to uistinu mogla biti, Crkva mora očekivati sve te značajke upravo ondje gdje u njoj postoji redovnički život kao njezina zakonita ustanova i ogledalo samog njezina života.

Zato je već Pio XII u »*Provida Mater*« (1947) rekao da Crkva, premda ljubi sve ljude, posebnom ljubavlju ljubi one koji joj najviše sliče, a to su redovnici — »*Ecclesiae praedilectionis filii*«. Isti je Papa označio položaj redovničkog života u srcu otajstva Crkve: redovništvo ne spada u bit Crkve ukoliko se ona shvati kao društvo koje je Krist hijerarhijski uredio; no neotuđivo spada u samu bit Crkve ukoliko je pozvana da dade odgovor na Gospodinov poziv: ostvariti svoje poslanje i poziv na svetost — ukratko, ukoliko živi ono na što je pozvana.

Iako još nije vrijeme da se piše povijest koncilskih dokumenata jer su još uvijek svježe uspomene i ljudi koji su bili nosioci te povijesti, neke su stvari danas već općenito poznate. Pokušat ćemo ukratko prijeći put, od pripravnih radova pa sve do završnih, put koji je Koncil prešao u oblikovanju Dekreta o redovnicima.

Svojom odlukom o sazivanju ekumenskog koncila Ivan XXIII je 25. 1. 1959. iznenadio cijeli svijet, a još više rimsku kuriju. Osnivajući pretpripravnu koncilsku komisiju, iste je godine uputio pismo svim budućim koncilskim ocima, kojim ih poziva da u čitavoj svojoj slobodi pošalju prijedloge i zapažanja o kojima bi trebalo raspravljati na budućem Koncilu. Pridolazi ogroman materijal, te Papa 5. 7. 1960. osniva pripravne koncilske komisije. Među njima nalazilo se također i jedna za redovnike. Predsjedao joj je tadašnji prefekt Kongregacije redovnika Valerio Valeri, a tajnik joj je bio J. Rousseau; činilo ju je 16 članova i 20 savjetnika.

1. Prva shema

Sam Papa povjerio je ovoj komisiji slijedeće predmete studija:

1. obnova redovničkog života
2. unije ili federacije među družbama
3. redovnička izuzetost
4. redovničko odijelo.

Iz toga je već uočljiva različitost problema koji su zaokupljali Papu. Ipak svu tu različitost povezuje pastoralni duh, koji je Ivana XXIII i nadahnuo da sazove Koncil. Taj se pastoralni duh ovdje očituje u želji za unutrašnjom obnovom redovništva, u prilagođavanju potrebama današnjega svijeta te u većoj povezanosti među institutima, kao i svjetovnim klerom.

Komisija je složila dvadeset pitanja te ih podijelila u tri skupine: prvih devet sadržalo je četiri teme koje je predložio Papa, šest pitanja o biti redovništva nado-

dala je sama komisija, pet posljednjih sadržavalo je različite druge probleme. Svako od tih pitanja proučavalo se na plenarnim sjednicama komisije i bilo je predloženo na uvid stručnjacima. Ispravljeni tekst trebalo je predstaviti Centralnoj pripravnoj komisiji koja je opet morala dati svoje primjedbe. Prva shema konačno izlazi krajem 1962. pod naslovom *Shema o staležima za postizavanje savršenstva*. Cijela materija razdijeljena je u dva velika dijela:

1. Nauka o staležima za postizavanje savršenstva: pojam staleža savršenstva, njegovo mjesto u Crkvi, pobijanje zabluda o redovništvu, neki oblici staleža savršenstva, te konačno o redovničkom zvanju

2. O obnovi života i o djelatnostima u staležima za postizavanje savršenstva. Sastoјi se od četiri omanja dijela. Prvi dio radi o prilagođenoj obnovi redovničkog života: opća načela, posebni kriteriji, poziv na obnovu prakse triju evanđeoskih savjeta, konkretne smjernice za obnovu konstitucija, običaja, molitvenika; instituti se pozivaju na tješnju povezanost među sobom, govoriti se o redovničkom odijelu. — U glavnim crtama sve će to ući u konačan Dekret. Ipak je zanimljivo zapaziti veoma veliku razliku s obzirom na sadržaj, a osobito na duh koji prožima taj prvi i onaj posljednji tekst Dekreta. U tumačenju pojedinih predmeta Dekreta nastojat ćemo upozoriti upravo na ovaj duh ili, drugim riječima, na postepeno otvaranje Koncila i širenje njegovih horizonata u pojedinim problemima redovničkog života.

U drugom dijelu govori se o odgoju članova u staležima savršenstva. Zauzima jednu četvrtinu cijele materije o redovnicima te raspravlja o različitim pitanjima, kao što su odgoj osobnosti, odgojni učitelji, prikladne kuće, važnost duhovnog vodstva. Treći dio je posvećen otkrivanju i njegovovanju redovničkih zvanja te pripuštanju zavjetima. Četvrti dio sadržava pitanja koja se nisu mogla uklopiti u cjelinu prvih triju dijelova.

2. Druga shema

Pripravna komisija završila je svoj rad. Zato Ivan XXIII pred otvorenje Koncila osniva među deset koncilskih komisija i jednu za redovnike. Predsjednik joj je poslije smrti kardinala Valerija sadašnji prefekt Kongregacije za redovnike kardinal Antoniutti. Komisija ima 24 člana. Od toga je 16 izabralih između koncilskih otaca, a osam imenuje sam Papa; njima pripada i 15 stručnjaka. Komisija ostaje nepromijenjena do kraja Koncila, time što će joj se, kao i svima ostalima, krajem drugog koncilskog zasjedanja, nadodati još pet članova.

Ta se komisija prvi put sastala tek krajem studenoga 1962. jer je već bilo jasno da shema o redovnicima neće biti predložena ocima na prvom koncilskom zasjedanju. Zbog opsežnosti materijala predsjedajuća komisija Koncila odlučila je skratiti najveći dio shema na samo neke osnovne točke. U ime Svetog Oca kard. Cicalognani daje pravilnik rada sa slijedećim smjernicama: 1. sve probleme promatrati samo u pastoralnom duhu koji je naznačio Ivan XXIII; 2. izabrati samo glavne teme koje se tiču sveopćeg zanimanja Crkve i ljudskog roda, a sve ostalo što spada na kanonsko pravo predat će se dotičnoj komisiji; 3. sve komisije moraju u određeno vrijeme sav rad poslati Centralnoj komisiji i tada prijeći na reviziju teksta prema primljenim smjernicama; samo brižljivo pripravljen tekst doći će na plenarnu sjednicu.

Od prethodne sheme o redovnicima ostalo je tek nešto natuknica koje je izabrala Centralna komisija i stavila im naslov: *Opća načela*. Vrlo osjetljiv posao prešao je sada na Komisiju za redovnike, koja, usput rečeno, nije bila više cjelovita jer je već završio prvi dio Koncila pa se većina stručnjaka bila razišla; ostali su samo oni s boravkom u Rimu ili u najbližoj okolici. Tako sužena komisija morala je ponajprije ograničiti rad: temelji redovničkog života raspravljat će se u *Konstituciji o Crkvi*, odnos biskupa i redovnika u budućem *Dekretu o pastoralnoj službi biskupa*, a misionarski rad redovnika u *Dekretu o misijama*.

Iz toga se već vidi da studij redovništva kako ga je zamislio II vatikanski sabor prelazi granice *Dekreta PC*; osnovica je svakako VI poglavje LG, a br. 33—35 u *Dekreту o pastoralnoj službi biskupa* te brojni odlomci u *Dekreту o misijama* ne mogu se odijeliti od cjelokupne koncilске nauke o redovništvu.

Prvi mjeseci 1963. označeni su neprekidnim radom te sužene Komisije za redovnike. U međuvremenu se saznaje da će izvjestitelj sheme o redovnicima biti kardinal Doepfner. Ona je službeno predana generalnom tajniku Koncila 8. 5. 1963. pod naslovom *O staležima za postizavanje savršenstva*. Sadržava 28 stranica od neosporno velike vrijednosti, a do toga čak deset stranica bilježaka. Tekst je izradila sužena skupina pod vodstvom mons. Philippea, koji je bio savršeno upućen u sve probleme redovničkog života te je želio sačuvati sve bitno iz prethodnog teksta, uvodeći i poneku novost. Iz starog teksta izbačeni su mnogi pojedinačni propisi o odgoju aspiranata; naprotiv, dana je velika važnost obnovi i prilagođavanju; ima mnogo novih elemenata kao npr. vrijednost redovničkog svjedočenja u svijetu i njegovo eshatološko značenje; u starom tekstu citiranja Sv. Pisma bila su stavljeni u bilješke na dnu stranice, a u novom su ušla u tekst.

Shema je predložena koncilskim ocima u proljeće 1963. Izišlo je 250 stranica njihovih zapažanja. Kako se moralo požuriti s ostalim shemama, a osobito s LG, koje će doskora biti predložene ocima, trebalo je ponajprije u njima srediti ona mjesta koja se tiču redovnika. Tako je sama shema o redovnicima ostala po strani. Mnogi su se pribojavali da joj je odzvonilo. Konačno kard. Cicognani daje na znanje predsjedniku Komisije za redovnike da se mali tekst od 18 stranica mora još više skratiti jer se mora voditi briga o pastoralnom značenju Koncila. Još strože smjernice dala je Komisija za usklađenje koncilskih radova: samo bitne točke; sve ostalo neka se preda Komisiji za reviziju crkvenog prava. Te bitne točke naznačio je sam kard. Doepfner. — Tako »skljaštren« tekst utjecat će i na dvije slijedeće sheme.

3. Treća shema

Daljnji tekst nosi naslov *O redovnicima*. Podijeljen je u 19 vrlo kratkih brojeva na same četiri stranice. To je za komisiju bio mukotrpan posao. Kako izabrati te »bitne« točke i po kojem ih kriteriju razraditi? Da li promatrati redovništvo samo u sebi, ili u životu Crkve, ili u njegovu apostolatu? Konačno je bila pronađena okosnica: *prilagođena obnova*. U modernim jezicima ta riječ znači u isto vrijeme povratak na izvore i uključenje u današnji svijet.

Polovica sheme sadržava načela. Evo naslova: temeljno pravilo prilagođene obnove; obnova mora vjerno sačuvati vlastito obilježje instituta; obnova je posao svih; ljubav prema Bogu i bližnjemu je najviša svrha redovničkog života; kontemplativni život treba poticati i obnavljati; aktivni instituti; obnova opsluživanja redovničkih savjeta; obnova osobnog i zajedničkog siromaštva. — Ostali brojevi govore o odijelu, klauzuri, odgoju, životu instituta.

Unatoč kratkoći treba priznati da je u tekstu izražena pokoja novost. Kratkoća teksta iznenadila je oce. Kritike su bile pozitivne. No ipak, kako im je bilo moguće dati sud o redovnicima na temelju kratkog teksta? Istina, oci su imali mogućnost izraziti vlastito mišljenje, primjedbe, dati savjete, ali tek na temelju tog teksta-baze.

Evo, upravo je na taj način sam Koncil ponovno prisilio Centralnu komisiju da se neke teme opet prošire kako bi se o njima moglo raspravljati sa svom ozbiljnošću. Među tim shemama bila je i ova o redovnicima.

4. Četvrta shema

Koncilski oci nisu, dakle, bili zadovoljni s »propozicijama« na proljetnom zasjedanju 1964. Znajući pak da će tema o redovnicima biti stavljena na raspravu u je-

sen iste godine, mnogi su se ustegnuli poslati svoje primjedbe. Stiglo ih je nešto malo, ali i to malo bilo je od velike koristi. Tekst je morao biti malo proširen. Još jednom mu je bilo promijenjeno ime. Raditi na samo četiri stranice *O redovnicima* bilo je previše »smjelo«. Zato komisija sada stavlja naslov *O prilagođenoj obnovi redovničkog života*, izražavajući tako bar glavni predmet svog rada. Tekst je bio štampan u dvije kolone: treća shema i ispravljeni tekst.

Takav tekst bio je razdijeljen koncilskim ocima, koji su o njemu počeli raspravljati u studenom 1964. O-sam kardinala, trinaest biskupa i pet generala dali su usmeno svoje primjedbe. Sve je vodila želja: dati potpuniju sliku o redovničkom životu. U govorima su se isticale samo bitne stvari: narav redovničkog života, njegova svetopisamska podloga, primat ljubavi prema Bogu i bližnjemu, važnost kontemplacije, specifičnost pojedinih instituta, veće uključenje redovnika u crkveni život, veća povezanost među institutima... Predugo bi bilo iznositi ideje pojedinih govornika, u kojima se očitovalo veliko koncilsko zanimanje za redovništvo. Tako je na kraju rasprava generalni tajnik postavio ocima uobičajeno pitanje: čini li se ocima da mogu glasovati za taj tekst? Oci su odgovorili pozitivno, ne previše oduševljeno, no shema je prošla. U protivnom slučaju bila bi se morala ponovno vratiti komisiji na daljnje ispitivanje.

Pravi skrutinij bio je određen za 14. i 16. studenoga. Brojevi od 15—20 bili su odobreni sa dvije trećine glasova, a treća je tražila da se brojevi isprave »iuxta modum«. Tako će se li brojevi golovo nepromijenjeni naći u konačnom Dekretu. — Ostali brojevi, tj. 1—14, odobreni su s obzirom na bitno, ali ih treba ispraviti prema smjernicama otaca. — »Modusa« je bilo oko 14 000. Golem rad, ali rad koji je toj masi brojeva (1—14) ponovno dao život. Za tjedan dana završavala je treća koncilска sjednica i nije bilo moguće ni pomisliti da bi Dekret sada bio već spreman za konačno glasovanje.

5. Peta shema i konačan tekst

Tih 14 000 modusa trebalo je, dakle, da »oživi« budući Dekret. U toku cijelog siječnja 1965. Komisija za redovnike radi na sređivanju tih modusa, a od veljače iste godine započeti rad nastavlja jedna potkomisija za redovnike. Sačinjavaju je Leiprecht, Urtasun, Philippe, Tabera, Huyghe, Compagnone, Stein, Perantoni, Sepinski, Ziggotti te skupina stručnjaka. Ta skupina ljudi daje posljednji tekst. Posao je bio veoma velik i osjetljiv. To se može vidjeti na jednom primjeru:

Tekst prethodne sheme o redovničkom posluhu glasio je ovako: »Redovnik po zavjetu posluha prinosi Bogu potpuno odreknuće vlastite volje kao žrtvu te se ponizno, zbog Kristove ljubavi, pokorava poglavarima kao Božjim predstavnicima u svemu što je propisano pravilima i konstitucijama. A ta žrtva samoga sebe ostvaruje se činjenicom što se smjerno pokorava zakonitim poglavarima; oni moraju vršiti vlast u granicama ljubavi i s poštovanjem ljudske osobe te imajući na umu da se u naše vrijeme od redovnika traže brojne i važne dužnosti, kao i da poduzmu inicijative velikom brzinom i efikasnošću.«

Za taj tekst bilo je deset velikih stranica modusa jer su čak 403 oca tražila da se tekstu doda slijedeći paragraf: »Neka se sve uredi tako da potpuno bude očuvan pravi pojam posluha. Redovnički, naime, posluh, kako ga je Crkva oduvijek shvaćala, ne umanjuje dostoјanstvo osobe, već je, naprotiv, vodi do zrelosti budući da je posluh uzvišena žrtva po kojoj čovjek zbog Božjeg kraljevstva potpuno podlaže samog sebe i sve što ima Kristovoj volji, koju zamjenjuje poglavar. Redovnički će posluh, naprotiv, izgubiti svoju narav ako se shvati samo kao dijalog u kojemu će poglavar nastojati da uvjeri podložnika, tumačeći mu sve razloge danog nalogu.«

Nešto manji broj otaca tražio je da se umjesto navedenog teksta uvrsti ovaj: »Redovnici neka obdržavaju posluh koji su zavjetovali prema svrsi i značaju svoga instituta u smislu osobnosti i zrelosti. Neka svi pogla-

vari imaju vlast koja im pripada te neka viši poglavari kleričkih redova imaju i vlast jurisdikcije nad svojim podložnicima. Neka poglavari na takav način dijele svoju odgovornost s podložnicima da svi članovi uvide kako je život, interes i budućnost njihova reda zapravo njihovo vlasništvo i da se zajednički zanimaju za sve poslove. Motiv: u pitanjima posluha nužno je odgovoriti zahtjevima mentaliteta ljudi našega vremena.«

Unatoč brojnosti potpisnika tih dvaju modusa prijedlog trojice otaca imat će glavni utjecaj u konačnom tekstu: »Redovnici koji su zavjetovali posluh neka imaju iste osjećaje kao i Isus Krist koji se ponizio postavši poslušan. A sigurno da je taj dar samoga sebe žrtva ugodna Bogu i vrlo korisna službi bližnjega.«

Ako se taj posljednji tekst usporedi s brojem 14 Dekreta, na živom se primjeru vidi važnost modusa i posao komisije.

Potkomisija je završila rad i dala ga na uvid svim članovima komisije. Ocima je bio razdijeljen tekst. Glasovanje je obavljeno 28. 10. 1965; od 2 325 glasača tekst je odobrio 2 321. Tada ga je Pavao VI svečano proglašio.

6. Opće značajke Dekreta

Konačni Dekret ima tri osnovne značajke, za razliku od svih shema koje su mu prethodile: kristološku, ekleziološku, eshatološku. Neprestano se, naime, nastojalo poći na izvore, tj. na Svetu Pismo, kako bi se podsjetilo da je redovnički život naslijedovanje, ili, bolje, »produženje Krista«. I upravo to »produženje Krista« daje sav smisao redovničkoj posveti i apostolatu. Na taj je način redovnički život čvrsto »usađen« u život same Crkve te sve nositelje toga života poziva da se otvore dimenzijama cijelog Krista.

Dosljedno tome, Dekret pokazuje da je redovništvo posveta, a u isto vrijeme i znak u našem vremenu. Posveta povezuje redovnika s Bogom, i u ovom teološkom momentu pojavljuje se u novom svjetlu odnos krštenje

—redovničko zavjetovanje. Pažnja svih teologa redovničkog života odsad mora biti usmjerena upravo na tu točku. A kao znak, redovnički se život mora shvatiti kao određeni oblik društvenosti; mora pronalaziti i nove oblike, osobito na području siromaštva, da sve podsjeti na prisutnost pravog Božjeg kraljevstva.

Te, kao i ostale teme Dekreta, doći će do izražaja tijekom tumačenja pojedinih brojeva. Na kraju još treba reći da se nijedan čovjek ne može pohvaliti kao autor Dekreta; autor mu je Koncil vođen Duhom Svetim. Ta tvrdnja jasno proizlazi iz ovog oskudnog pregleda povijesti Dekreta o obnovi redovničkog života.

II. Ime dekreta

Sam naslov Dekreta određuje mu svrhu i mjesto u cijelokupnom koncilskom djelu. Latinski naziv *De accomodata renovatione vitae religiosae* prilično je teško prevesti na bilo koji moderni jezik. Stvarno bi taj naziv značio: *Dekret o prilagođavanju i obnovi redovničkog života*, ili, doslovno, no manje jasno, *Dekret o prilagođenoj obnovi redovničkog života*.

Povijest Dekreta pokazala je da su sheme koje su mu prethodile često mijenjale naziv. Prva je nosila naslov *Shema o staležima za postizavanje savršenstva*, a druga se već nazivala *Shema o redovnicima*; kasnije je ponovno riječ o staležima savršenstva. Naziv »staleži savršenstva« prevladao je zbog časne tradicije, opće upotrebe i autoriteta Papâ koji su ga preporučivali. Njime se služi i Pio XII u *Provida Mater*. Osim toga, taj naziv obuhvaća redovnike u strogom smislu, udruženja koja imaju zajednički život, ali bez zavjeta, te svjetovne institute. Kako ga je moguće promjeniti?

Ipak je s vremenom izraz »stalež savršenstva« počeo predstavljati problem. Mnoge, naime, primjedbe odnosile su se upravo na naslov. Jedni su bili za »stalež«, a drugi za naziv »O redovnicima«. Dva su razloga išla u prilog naziva »redovnici«:

1. Jednako je tradicionalan i častan naziv »redovnici«. Crkveno pravo upotrebljava ga već od šestog stoljeća. Točno označuje stanje onih kršćana koji se odlučuju za život po nekom pravilu.

2. Osim toga, izraz »stalež savršenstva« ne označuje točno ono što redovnički život predstavlja u stvarnosti. Svi su, naime, krštenici pozvani na savršenstvo po Kristu. Postoji samo jedna Kristova Crkva u kojoj su svi dužni opsluživati i zapovijedi i savjete. Osim toga, povijest pokazuje da je razlikovanje kršćana na »savršene« i na »obične vjernike« bilo uzrok hereza koje su oštro žigosali crkveni oci. I zato neka se izbaci naziv »stalež savršenstva«, a uvede jednostavniji: redovnici, redovnički život, život po pravilu koje je Crkva odobрила. I teološki i kanonski taj je naziv opravdan. No iz činjenice što se u cijelom Dekretu više ne spominje naziv »stalež savršenstva« neki tumači zapažaju da se radi o novom teološkom gledanju na redovnički život.

Ali pitanje naziva još nije gotovo. Komisija za redovnike htjela je da u četvrtoj shemi točno odredi predmet svoga rada pa ju je točnije nazvala *O prilagođenoj obnovi redovničkog života*. Unatoč prigovoru nekolicine otaca Dekret je sačuvao taj naziv i u času svečanog proglašenja.

Taj naziv uključuje prečutno tri stvari:

1. Radi se ponajprije o razjašnjenu i tumačenju kanonskog pojma »redovnik«. Kan. 487 danas je previše uzak; tu su redovnici oni koji zavjetuju evanđeoske savjete te stalno žive u zajednici. A što je sa svjetovnim institutima koji imaju zavjete te s članovima družbi bez zavjeta? Sama je komisija priznala da je taj naziv previše siromašan i da zasada nije u mogućnosti da pronađe bolji. Tako novi oblici redovničkog života, kao i oni koji bi mogli sutra nastati, ostaju nekako po strani službeno priznate stvarnosti o redovništvu. Komisija se previše pouzdala u reformu budućeg Kodeksa koji bi trebao da doneše nove elemente. Naprotiv, sama je komisija morala pronaći i servirati potreban materijal Komisiji za reviziju Kodeksa. Ista je stvar sa šestim poglavljem LG; previše je, naime, jednostrano govoriti danas o redovništvu u širem i u užem smislu riječi. Takva podjela ističe samo pravni aspekt redovništva dok posve zanemaruje crkveno-teološki.

2. Treba, osim toga, uočiti da je naglasak u naslovu stavljen na riječ *život*, redovnički *život*. Zapravo, ideja o životu dominira cijelim Dekretom. Od sasma juridičkih pojmova »stalež savršenstva« i »redovnici« prešlo se na evanđeoski i dinamički pojam života sa svim onim što taj život u sebi uključuje. Dokument o redovništvu je daleko nadmašio puki juridizam pa se u Dekretu može govoriti o jednoj »duhovnoj« liniji koja ga posve prožima.

3. Najnoviji element u nazivu je »prilagođena obnova«; to je ujedno i jedini koncilski dokument koji već u naslovu donosi riječ »podanašnjenje«. Obnova ili podanašnjenje sadržava u sebi dvije stvari: obnovu starih dobrih tradicija i prilagođavanja potrebama sadašnjeg vremena. Prva želi povratak na stare vrednote koje je dotični institut imao na svom početku ili ste kao tijekom svoje povijesti; druga pak želi prikladno prilagođavanje oblika života i djelatnosti u institutima potrebama novog vremena i prilikama različitih krajeva. Neki su se koncilski oci pribojavali tih obnova i htjeli obnoviti samo »vanjski oblik života i vrste apostolata«. Na zahtjev većine u br. 2 PC označena je narav redovničke obnove te posebno naglašeno da se »obnova« i »podanašnjenje« ne mogu odijeliti. »Prilagođena obnova redovničkog života u isto je vrijeme vraćanje na izvore svakog kršćanskog života i na izvorni duh redovničkih ustanova te prilagođavanje promijenjenim prilikama vremena.«

To je upravo okosnica i nakana cijelog Dekreta: obnova se sastoji zajedno i neodjeljivo u neprestanom kontaktu s izvornim duhom i u neprestanom kontaktu sa zahtjevima vremena. Što to znači za pojedini institut? Znači mijenjanje načina života i načina mišljenja; znači, evanđeoski rečeno, neprestano obraćanje, konverziju, u kojem je naglasak stavljén i na unutrašnjost — povratak na izvore redovništva — i na vanjštinu — osluškivanje bila svijeta. To je obraćanje u isto vrijeme pokret prema izvoru iz kojeg proističe redovništvo i pokret prema današnjem svijetu. Iz takve situacije i iz ta dva pokreta izvire sva napetost, često vrlo neugodna, sve potražnje, svi pokušaji. No re-

dovništvo je prema želji Koncila uronjeno danas upravo u tu stvarnost. Nije li ono upravo na taj način para-digma Kristove Crkve, koja kroz svu svoju povijest proživiljava tu sudbinu? Veličanstven duh koji odsada, htjelo se to ili ne, prožima svaki redovnički institut! Nemamo li već dosad u tome toliko vlastitog iskustva, bilo ono lijepo ili manje lijepo? A nije li, gledano s druge strane, upravo to u isto vrijeme i koncilski duh?

Možda bi trebalo požaliti što Koncil nije kojim retkom motivirao tu obnovu. Ipak se u toj obnovi dva motiva čine najvažnijima:

Služba evanđelja. Redovnici moraju stajati na čelu evangelizacije. Krist, njegova ljubav i spasenje ne mogu se donijeti današnjem svijetu drukčije već u stalnom kontaktu s njime. Redovnici moraju na sebi pokazati da evanđelje ima takvu snagu koja je u mogućnosti da prihvati sve ono što je dobro i istinito u današnjem svijetu. I upravo da bi mogli spasiti taj »danас«, redovnici ga moraju nositi u sebi.

Drugi motiv obnove jest onaj koji je definirao Koncil: redovnici su *znak*. I zato redovnički život mora obavljivati cijeloj Crkvi njezinu pravu narav. Crkva živi u svijetu: ona je Božja Crkva i Crkva ljudi. Redovnička zajednica je znak samo toliko koliko u sebi ostvaruje duboko pristajanje uz Krista i uz ljude. Današnji članovi redovničkih zajednica nose u sebi današnjicu ljudske povijesti; po njima svijet mjeri i ispituje evanđelje. U tom smislu redovništvo je znak Crkve.

Prilagođavanje svijetu nije ustupak, nije želja da se olakša redovnički život, nije smicalica za ispunjavanje različitih želja i željica. Obnova i prilagođavanje pripadaju samoj naravi redovništva. Vječne vrednote Kraljevstva shvaćaju se samo onda ako su ostvarene u stvarnosti današnjice, a ne ako lebde u nekom zamisljenom eteru.

Koncil poziva redovnike da ne sjede mirne savjesti, već da se odmah stave na posao u svemu onome što se odnosi na život njihova instituta kao takvog. Bilo je obnova i prije Koncila, no one su se ograničile na nove institute koji su se željeli bolje prilagoditi potrebama svijeta. Ipak je većina instituta mirno nastavlja svoj

uhodani način života i djelovanja. Ljudi nisu osjećali potrebu ili su se bojali neprestane i postojane konverzije. Ako se obnova, negdje i provodila, bilo je to samo pod pravničkim aspektom, a zanemarivala je pozive koje Bog svaki dan upućuje svojoj Crkvi, dosljedno i redovničkoj instituciji, preko svakidašnjih događaja ljudske povijesti. Zaboravljalo se da Božji narod svoj misterij živi u ovom vremenu.

Bitna je, dakle, u cijelom tekstu jedna ideja: obnova, obnova redovničkih instituta. Naglasak je stavljen na institute kao takve. Po sebi je onda razumljivo da takva obnova ne može ići naprijed bez neprestanog obnavljanja svakog pojedinog člana. Obnova se ponajprije zahtijeva od zajednice ukoliko je ona smještena u zajednicu Crkve kao takve. I ne traži se samo to da se skine prašina s pojedinih institucija; traži se preispitivanje svega unutar instituta u duhu Koncila. Zbog svega toga može se reći da Dekret promatra samo praktičnu stranu redovništva, dok se ostale promatraju u drugim dokumentima, osobito u LG.

III. Ekleziološka podloga dekreta (Komentar uz broj 1)

Dekret započinje oduljim brojem koji ne označava samo smisao, značaj i svrhu Dekreta, već ga, usvajajući želje mnogih otaca, stavlja u tajnu života Crkve. Mnogi su, naime, pa među njima i kard. Bea, bili nezadovoljni uvodom sheme od 1964. te zahtijevali da se on izmjeni. Oci su zahtijevali da se pokaže što je taj redovnički život te da mu se odredi biblijska podloga. Tako je komisija, prikupivši različite savjete, načinila od njih prvi broj Dekreta.

Uvod prethodnih shema imao je posve pravnički značaj. Tu se govorilo: osim zapovijedi svim ljudima Krist je dao i savjete za one koji ga žele prisnije slijediti; Crkva je uvijek poticala svako nastojanje oko savršenosti; nakon Tridentinskog koncila rascvao se redovnički život, a današnje potrebe apostolata zahtijevaju da život članova redovničkih instituta ponovno zasjaji svetošću te da njihova djela iz dana u dan postaju plodnija. Zato se veli da taj Dekret radi o životu i o disciplini redovnika, o udrušama zajedničkog života, o svjetovnim institutima, te nastoji priskičiti upomoć njihovim potrebama u sadašnjem vremenu. Ni traga nekoj teologiji ili crkvenom obilježju redovništva. A ipak se Koncil bavio Crkvom!

Proglašeni tekst ispravio je taj manjak. Pod tim aspektom važno je objasniti početne riječi »*Perfectae caritatis*.« Prvotne su sheme naime, spominjale »nastojanje oko svetosti«; sada tekst govori o »nastojanju

oko savršene ljubavi«. Nakon toga slijedi odmah drugo tumačenje redovništva u cjelokupnom dinamizmu Crkve. To je potpuno nov i životni pogled na redovništvo, ne više pravnički. Tumačenje počinje činjenicom da je već u počecima Crkve bilo muževa i žena koji su prisnije htjeli slijediti Krista preko evanđeoskih savjeta. Redovništvo, dakle, proizlazi iz tog općeg kršćanskog poziva. Na početku je poziv Duha, koji posebnim karizmama zove neke na traženje Boga u puštinji a neke u bratskim zajednicama; a sve to prihvata i odobrava crkvena vlast. Ta vlast ne nameće tu vrstu života. Ali kad se on pojavi, ona se brine da mu ulije sve potrebne elemente za što bolji rascvat. Time i sama Crkva malo-pomalo raste i razvija se u tim oblicima života. Različitost poziva u njoj objava su njezina poziva, njezine svetosti, Očeva dara. Redovnički je život, dakle, posve u Crkvi i za Crkvu. Osim toga i Crkva pod tim vidom stiče novi oblik promatranja; ona se ne pojavljuje više kao juridičko društvo, već kao tajna zajedništva, mnogih zajednica koje u njoj žive. Nikada se ne može dovoljno naglasiti taj novi vidik.

1. Redovništvo je karizma Duha

Tumačitelji Dekreta već u prvom njegovu broju zamjećuju jednu vrstu njegove ograničenosti: zašto, naime, govoriti samo o prošlosti? Nije li i danas Duh na djelu? Obraća li se njegov poziv samo onima koji će ući u već postojeće oblike redovništva ili i onima koji bi htjeli nove? Tako je na stanovit način, uključivši i šesto poglavlje LG, vrlo oskudno istaknut duhovski dinamizam redovničkog života.

Začudo, čak ni tekst od 1964. nije govorio o Duhu Svetome. A nije li upravo on djelitelj karizma? Sadašnji tekst spominje treću božansku osobu. No lako je primijetiti da su ti tekstovi nekako »izvanjski« Dekretu, da nisu najsretnije uklopljeni u idejnu cjelinu. Nije, naime, dovoljno dodati neki pavlovski citat pa da odmah proizađe duhovska dimenzija jednog dokumenta.

Tako ispada da Dekret još uvijek previše polaže pažnju na čovjekove sile, a ne obazire se dovoljno na prvobitnu činjenicu da je redovništvo dar Božji po Duhu Svetom koji se svaki dan iznova daruje Crkvi. Redovnički život, naime, predstavlja rascvat života Duha, karizmu koju Bog neprestano ulijeva svom narodu. Zato je »nastojanje oko savršene ljubavi« ponajprije Božji dar, a istom onda čovjekovo nastojanje. Težnja prema savršenoj ljubavi po Božjoj logici ima, naime, točno određeni cilj: objavu Duha i njegova djela u Božjem narodu. A vrhovni se zakon Duha u pouskrsoj zajednici može izreći ovako: Duh želi biti ondje gdje živi zajednica te se preko nje želi očitovati.

U tom svjetlu osobno savršenstvo te apostolsko svjedočenje postaju nerazdjeljivi. Ujedinjuje ih Duh. Crkva je danas otkrila važnost apostolskog djelovanja laikata te u njemu pronašla jednu od bitnih točaka svoje obnove. Ne bi li u tom istom smislu i redovnici trebali postati svjesni svog duhovskog dinamizma pa u njemu pronaći pravi motiv svog podanašnjenja? Bog ih je na svijet stavio kao znak i povlaštene svjedoke Duha Svetoga. Dekret ne uspijeva još sagledati tu evanđeosku potrebu neprestanog obnavljanja. Zato će se on učiniti mnogim redovnicima kao niz odredaba crkvene vlasti, a ne kao potreba da se odgovori poticajima Duha koji u njima živi.

2. Povlašteno svjedočenje apostolske zajednice

U prvom broju tekst govori o »prvim vremenima Crkve«. Ne govori se izričito o »apostolskoj zajednici«. O njoj će se izričito govoriti tek u broju 15. Tradicija nam govori o važnosti primjera koji je zajednica Djebla Apostolskih imala za sve članove Crkve jer je bila smatrana kao primjerno ostvarenje Crkve kao zajednice. Monasi su veoma brzo otkrili djelatnu važnost te prve crkvene zajednice za njihovu epohu. O tome svjedoči Kasijan: idealan stil evanđeoskog života malo-pomalo bi se u Crkvi posve izgubio zbog različitih ustupa-

ka obraćenim poganim; no monasi su, veli, osigurali da se taj stil života može netaknut nastaviti. — Isto shvaćanje postoji na početku regularnih kanonika i prosjačkih redova.

U našim danima egzegeti Djela Apostolskih slažu se u tome da je autor previše idealizirao tu prvu crkvenu zajednicu. Pavlove poslanice, drugi odlomci Djela Apostolskih, osobito onaj o Ananiji i Safiri, svađe Grka i Židova, svjedoče da je već od početka bilo sjena na toj prvoj zajednici. Dosljedno tome, opasno bi bilo danas uzeti za uzor tu idealiziranu prvotnu zajednicu. Kamo god vodila ta rasprava, jedna je stvar sigurna: redovnički je život neprestano nastojanje da se vратi na sam izvor Crkve, a zajednica Djela Apostolskih ostaje uvijek povlašteni svjedok svježeg dara Duha Božjeg, prije negoli su je počele razvodnjavati pojedine ljudske slabosti.

Treba spomenuti još nešto: želeći naslijedovati apostolsku zajednicu, shvaćenu kao prototip cijele Crkve, redovnička je tradicija htjela pokazati da se nimalo ne kani izuzeti od *normalnog* kršćanskog života te da je život po »savjetima« jednostavno ideal svih kršćana.

3. Život punine evanđelja

Tekst govori da su se evanđeoski savjeti opsluživali već od početka. Ne postoji li onda neko dvoznačje zbog upotrebe te riječi u ovom kontekstu te kad se tom istom riječju redovito označuje redovnički život kao život »po savjetima« ili »zavjetovanje evanđeoskih savjeta«? Sadašnja nauka svela je evanđeoske savjete na njih tri: čistoću, siromaštvo, posluh. No iz toga se ne može zaključiti da se redovnički život svudio samo na ta tri savjeta. Na Koncilu je general jednog reda primijetio da su evanđeoski savjeti brojniji od onih koje danas nazivamo evanđeoskim savjetima, a upravljeni su svim vjernicima: savjet gostoljubivosti, skrovite milostinje, neprestane molitve, stanovite tjelesne uzdržljivosti, bratske opomene, razborite upotrebe zemaljskih dobara,

odricanja od vlastitih prava u korist mira i ljubavi, us trajnosti u dobru. Propisati laicima samo savjete u u žem smislu riječi znači zatvoriti im najdublje područje evanđeoskog života. Redovnički je život u početku prakticirao sve savjete, a nije ih svodio na tri glavne smjernice, kako se to danas čini.

Pravilo sv. Augustina, na primjer, govori o životu u jedinstvu duše i srca u Bogu po siromaštvu, jednostavnosti, poniznosti, molitvi, postu, čistoći, čednosti, posluhu, bratskoj opomeni i opraštanju uvreda. Pravilo sv. Benedikta u tom smislu još je rječitije. Sv. Bazilije svjedoči da je istočno redovništvo shvaćalo svoj život također u ovom smislu... Najjednostavnije rečeno, radi se o življjenju punine evanđelja. Danas je upravo nauka o savjetima područje koje posebno zanima teologe redovničkog života. Nije li onda bilo prikladnije i bliže stvarnosti reći o redovništvu da ono proizlazi iz želje da se ostvari evanđeoska punina kako bi bilo što raspoloživo djelevanju Duha? To bi proširilo horizont te budućim stvaraocima crkvenog prava omogućilo šire vidike na stvarnost redovništva.

Jednom lijepom formulacijom tekst prvog broja ističe svrhu čitave redovničke institucije: redovnički život *oslobađa* čovjeka da bi mogao što lakše i vjernije slijediti Krista. Taj je izraz od neprocjenjive važnosti. Redovnički život oslobađa kršćanina! Ne smije se, dakle, pomiješati s nametnutim bremenom. Pokora i askeza imaju samo utoliko smisla ukoliko pomažu proširenju evanđeoskih vrednota. Odabranu sredstva, tj. tri zavjeta, žele u srcu vjernika stvoriti gibivost koja će omogućiti da se tajna Gospodina Isusa što dublje utisne u nj. Zapravo, redovnički je život uklopljen u djelatno vrijeme spasenja u kojem Duh Sveti privodi svršetku Kristovo djelo, proširujući ga i ukorjenjujući ga u život kršćana. U doslovnom smislu riječi sam Krist se utiskuje te živi u srcu onih koji velikodušno nude svoj život, dragovoljno postaju siromašni te se otvaraju njegovoj milosti. A većim oslobađanjem čovjeka Krist ulazi slobodnije i više u svaki život te njegovo nasljedovanje postaje vidljivije. To, naime, nasljedovanje nije kopiranje nekog izvanskog modela, već

uvijek dublje prodiranje uskrsne stvarnosti u čovjekovo biće. Ta pak stvarnost započinje krštenjem, a hraniti se euharistijom.

4. Posvećenje Gospodinu

Zajednički element svih redovničkih instituta jest *posvećenje Gospodinu*. Namjerno je izbjegnuta upotreba riječi *zavjet*. Gdje je u prethodnim shemama stajala riječ *zavjet* — *votum* — u proglašenom tekstu стоји riječ *zavjetovanje* — *professio*. Šteta što u našem jeziku nemamo zasad odgovarajući izraz za riječ *professio*. Ona ne znači zavjetovanje u strogom smislu riječi, već više stalno zanimanje, grubo rečeno: zanat. Tim se izrazom svakako želio proširiti horizont kako bi se njime označili svi postojeći oblici redovništva: i oni sa zavjetima i oni bez njih. Korak, dakle, prema novoj definiciji redovništva već je načinjen.

Posvetiti se Gospodinu na ovom mjestu znači darovati mu se što potpunije te što vjernije i prisnije ostvariti zajedništvo s Ocem, ono, naime, zajedništvo koje postoji između Oca i njegova Sina. To se zajedništvo u Kristu ostvarilo po siromaštву, čistoći, a kulminiralo je u posluhu na drvetu Križa. Ljubav potiče redovnika da ostvari sličan život, spasiteljski život, ali koji neće gledati samo na vlastiti spas, već će poput Krista biti usmjerjen na spas svih ljudi.

U središtu redovničkog posvećenja nalazi se, dakle, *darivanje samog sebe*. U tom se darivanju sjedinjuju sve formalnosti triju klasičnih savjeta. Neki su oci željeli, kako je to još uvijek običaj u pojedinim starim redovima, da se vrate na praksu samog zavjetovanja posluha, shvaćajući ga isključivo kao suobličenje s Očevom voljom. Komisija nije usvojila te želje. Šteta, jer većina teologa upravo u posluhu vide i pronalaze polazište za teologiju o zavjetima. Čistoća, siromaštvo, posluh samo su tri načina jedincate stvarnosti — »duhovne žrtve« — po kojoj se krštenik potpuno predaje Ocu. Duša takvog darivanja može biti samo ljubav. A De-

kret upravo počinje idejom nastojanja oko te savršene ljubavi po evanđeoskim savjetima; s druge strane savršena ljubav može postojati samo u zajedništvu s Ocem. Sve je to daleko od juridičkog obilježja prethodnih shema. Na vrhuncu zajedništva ljubavi s Ocem nalazi se duboko usklađenje volja, a to usklađenje ostvaruje posluh: siromaštvo i čistoća u biti predstavljaju samo proširenje posluha na čitav misterij čovjeka. Tako Dekret odmah na početku, ukorjenjujući redovnički život u ovu agapu, pokazuje da se jedinstvo triju zavjeta ostvaruje u jednom jedincatom poticaju Duha, koji je izričaj savršene ljubavi Oca i Sina.

Zadnji odlomak prvog broja govori da će se Dekret baviti samo općim načelima prilagođene obnove. Ta opća načela bit će iznesena u sljedećim tekstovima. Ne određujući ništa detaljnije, Koncil je htio poštivati posebne karizme koje se mogu očitovati prilikom obnove. Nadajmo se da će se to osnovno načelo poštivati u svakom budućem zakonodavstvu te da se redovnički život više neće svoditi na čiste rubrike.

IV. Opća načela obnove

(Komentar broj 2 i 3)

Shema od 1963. govorila je u broju 2 o »općim kriterijima prilagođene obnove«; pokret obnove i pokret prilagođavanja smatrao se kao susret dvaju nerazdjeljivih polova koji su se morali naći u jednom »priateljskom savezu«. A kad se govorilo o osnovnom zakonu obnove, onda je ta shema isticala da se redovnički instituti moraju uskladiti prema nakani i izvornom duhu osnivatelja kako ih je odobrila Crkva te prema časnim tradicijama što ih je svaki institut stvorio — a sve to pod vodstvom crkvenog učiteljstva. Mnogim se ocima takva formulacija činila nedostatnom.

Kardinal Doepfner je, čini se, zacrtao liniju onoga što će biti budući tekst Dekreta: treba se ponajprije vratiti na utemeljitelje, savjesno ispitati povijest njihova poziva te duh koji je prožimao institut i koji je Crkva najprije odobrila; zatim treba ispitati što Bog traži od pojedinog instituta danas i, budući da su se promijenile prilike, kako bi utemeljitelji danas odgovorili kad bi bili živi. Kad se to jednom ustanovi, treba sa svim poštovanjem prema »časnoj tradiciji« krenuti novim putovima ako to zahtijeva dobro Crkve i spas duša.

Shema od 1964. usvaja dio tih sugestija unoseći jednu novost: evanđelje. Evo te rečenice: »Duhovna i redovnička obnova svakog instituta i prilagođavanje sadašnjim prilikama života moraju se izvršiti pod vodstvom svete majke Crkve, uzimajući kao vrhovno pravilo evanđelje i nasljeđovanje Krista te imajući na umu nakanu

utemeljitelja i njegov izvorni duh.« Skandinavski i nemački biskupi tražili su mali ispravak: neka se evanđelje i nasljedovanje Krista stave ispred riječi »pod vodstvom Crkve« da se tako istakne kako je evanđelje vrhovno pravilo. O tom se nije vodila briga jer je slijedeći tekst bio formuliran jednako kao i prvi. Ipak, u relaciji se čitalo ovako: »Prva je norma da se obnova obavlja prema evanđelju, nasljedovanju Krista i duhu utemeljitelja a pod vodstvom Crkve.«

Za vrijeme diskusije trećeg zasjedanja izneseni su mnogi modusi za taj tekst. Jedan od njih, koji su potpisali najglasovitiji koncilski oci, traži da se taj broj ponovno izradi: neka se u jednom tekstu sakupe sva načela koja su dosad bila razbacana po Dekretu. Sadržaj je tog broja i teksta ovaj: obnova i prilagođavanje moraju se provoditi pod vodstvom Duha Svetoga i pod nadzorom pastira prema slijedećim načelima: evanđelje i nasljedovanje Krista kao vrhovno pravilo, poseban cilj utemeljitelja i njegov izvorni duh, zdrave tradicije i sve ono što čini baštinu svakog instituta, sudjelovanje u životu Crkve, poznavanje današnjeg svijeta i shvaćanje njegovih potreba. Taj nacrt teksta sadržava pet načela te će postati budući drugi broj Dekreta.

Treba još spomenuti da su redovnice-slušateljice dale komisiji notu u kojoj se definira obnova: »Obnova pretpostavlja traženje *bitnog* da se ono očuva ili pronađe; to bitno usmjereno je prema *dva pola, čija je osnovica evanđelje*: duh utemeljitelja i sadašnja briga Crkve; zanemariti jedno ili drugo znači izložiti se zabludi.« — Šteta što ta sugestija nije bila prihvaćena.

A. OPĆE PRIMJEDBE I TUMACENJE NAČELA

Iz tih riječi već iskače vrijednost tih pet načela, kao i veliki napredak s obzirom na prve sheme dokumenta. Spominjanje evanđelja, na primjer, nije unošenje jednog malog detalja; uvođenje te riječi mijenja potpuno orijentaciju cijelog teksta.

Opća načela, kako stoje u broju 2, ne sastavljaju u isto vrijeme i brojeve iz kojih su uzeta. Zbog toga se dobiva utisak ponavljanja i nedovoljne povezanosti dokumenata. Na primjer, peti broj, veoma važan, ponavlja treće i peto načelo obnove, dok su treći i četvrti broj sasvim drugog tipa. Tako unutrašnja logika Dekreta pomalo zbumjuje. Ne bi li bilo bolje da iza drugog broja slijede odmah peti i šesti, da se tako bolje istakne evanđeoski duh Dekreta? Opravdanje treba potražiti u shemi od 1964, iz koje je četvrti broj postao jedno načelo obnove.

Što se tiče hijerarhijske ljestvice načela, razumljivo je da evanđelje zauzima prvo mjesto. No zašto odmah ne slijedi sudjelovanje u životu Crkve? Tako bi se bolje označio »izvorni duh utemeljitelja«, tj. nadahnuo ih je njihov duh crkvenosti i osjećaja za crkvene probleme. Redovnici, naime, pripadaju prije Crkvi, a onda jednom redovničkom institutu te samo taj opći crkveni poziv opravdava ovaj drugi. Osim toga, ako je unutrašnje obraćanje i obnova srca jedno od načela prilagođene obnove, treba ga staviti odmah iza obraćenja crkvenom pozivu. Tako bismo imali slijedeću ljestvicu: evanđelje, služba Crkvi, prvenstvo obraćenja srca, shvaćanje nakane utemeljitelja, otvorenost današnjem svijetu. Tako se bolje shvaća zašto je obnova redovničkog života smještena u evanđeosku obnovu te da se ona ne sastoji samo u vanjskim promjenama već i u pravom obraćenju srca.

Tumačitelji Dekreta zapažaju da je među načelima obnove načinjen jedan propust: zašto se među načela obnove nije stavilo poštivanje ljudske osobe? Tekst dokumenata često govorio o tom poštivanju i ono je upravo najsmjelija i najnovija točka Dekreta. Dostojanstvo ljudske osobe je u središtu evanđeoskog života. I zato se osobni pozivi te osobne sposobnosti ne smiju izgubiti u onome što se zove poseban poziv instituta. Ražnovrsnost osobnosti treba, naprotiv, da postane bogatstvo svakog instituta. Nažalost, treba priznati da zbog neke teološke pomutnje o pokori, poniznosti i preziru zemaljštine, redovnički instituti nisu još uvijek

izvorni svjedoci Crkve u poštivanju ljudskog dostojsstva.

Na tom području postoji cijeli niz nedostataka: uhodani stil odnosa podložnik-poglavar, politika shvaćanja dužnosti i obveza, način da se predviđi sve do u najmanje sitnice, preusko polje privatne inicijative, neki uhodani redovnički običaji koji oštećuju ljudsku osobu... Nisu li te nuzgredne stvari često izvor kriza? A krivnja se zbog njih gotovo uvijek baca na podložnike. To je, valjda, jedini slučaj na svijetu gdje je uvijek samo jedna strana kriva. Zato shvatiti veličinu osobe znači naciniti teren za pravu obnovu.

1. Vjernost evanđelju

Evanđelje je vrhovno načelo prilagođene obnove. Ono ne znači da sve (konstitucije, običaje...) treba suditi u svjetlu evanđelja i da vrijedi samo ako je u skladu s Gospodinovom mišlju. Načelo, jednostavno, znači: obnova redovništva mora se graditi *počevši* od evanđelja. To »počevši« veoma je važno. Evanđelje je prvo i osnovno pravilo. Sve ostalo, pa i konstitucije, ima smisla samo onda ako se sadržaj evanđelja primjenjuje stilu života koji zahtijeva posebna svrha zajednice. Konstitucije nisu nešto pridodano na evanđelje i nisu jednake s njime; one su samo njegov komentar u konkretnoj situaciji jedne zajednice. Ima različitih muških i ženskih redova i kongregacija, no svi imaju isto temeljno pravilo: evanđelje. Trebalo bi učiniti da to postane vidljivije i očitije, osobito u odgoju novaka gdje bi svetopisamska pouka kvantitativno i kvalitativno nadmašivala učenje posebnih pravila. Concilski Dekret zahtijeva, dakle, da se u stvaranju svih normi koje ravnaju životom pođe od evanđelja, pa čak neka se prema njemu preispita »način upravljanja« (br. 3). Ne može se misliti da to vrijedi jedino za družbe koje će se osnovati u budućnosti. Svaki institut mora ući u obnovu što je Duh budi danas u Crkvi. Svi se,

dakle, moraju obratiti evanđeoskoj stvarnosti kao vrhovnom pravilu.

A kad se kaže »evanđelje« i »evanđeoska stvarnost«, ne misli se jednostavno na pokoru, na mrtvljenje i na križ. Sigurno je da se križ nalazi u središtu kršćanskog misterija i, dosljedno, misterija kršćanskog života; no to je ukrasni križ, čitav obasjan jutrom uskrsnuća. Biblijski je procvat ponovno istaknuo taj složeni lik uskrsnog misterija u kojem je dugo vrijeme bila zanemarena jedna njegova dimenzija. U obnovi se, dakle, ne bi smjelo pasti u kušju stanovitog rigorizma, ali jednak tako ni u vrstu laksizma koji nijeće križ, a sve to pod izlikom uskrsnuća i duhovne slobode. Kršćansko uskrsnuće svaki dan izvire iz pričesti preko Gospodnje smrti koja je krštenjem u nas usađena. Uspostaviti tu evanđeosku ravnotežu između stanovite lakoće i pretjerane strogosti u jednoj družbi nije lak posao; no evanđelje nije nikad lako.

2. Duh utemeljitelja

Vraćanje na duh utemeljitelja i na baštinu instituta drugo je načelo obnove. Taj put nije lak i treba ispravno razumjeti nakanu Dekreta. Jedan je koncilski otac htio točnije odrediti to načelo: »Treba više gledati na nakanu i duh utemeljitelja negoli na povijesne oblike koji su nadahnuli tu nakanu.« I kard. Doepfner traži da se gleda na ono »što bi utemeljitelj učinio u današnjim prilikama«. Tim dvjema izrekama htjelo se reći da bi svaki institut trebao dohvati onu evanđeosku stvarnost u kojoj je nastao te je onda inkarnirati u sadašnjem vremenu Crkve. Drugim riječima, ne bi trebalo voditi brigu o periodu života i o tradiciji protekloj od utemeljitelja do danas; na neki način polazilo bi se ni od čega, zanemarilo bi se mnogo toga što je institut kroz povijest stvorio.

Takov način gledanja previše je radikalni. Zato se izričito htjela spomenuti baština instituta. To gledište je prevažno. Zapravo, obnova ne znači popravljanje u

strogom smislu riječi, ne znači ni ponovno osnivanje. Treba ipak spomenuti da danas u Crkvi ima redovničkih zajednica koje bi trebalo gotovo ponovno osnovati; na primjer školsku braću. Duga povijest starih redova i družbi starih nekoliko stoljeća nije onaj teret kojeg bi se trebalo oslobođiti; govorilo se, naime, da je ta prošlost »zlatni lanac koji nas veže uz slavnu prošlost, kao što sličan lanac veže psa uz luksuznu kućicu; no ti lanci smetaju da se evanđelje ostvari danas«. Međutim, sam je II. vatikanski sabor često naučavao da tradicija stvorena tijekom povijesti može mnogo pridonijeti da se institut sada uključi u život Crkve. Mnoge stare zajednice nose u sebi mudrost koja je stvorena kroz dugu povijest i koja im je pomogla da uvijek ostanu vjerni evanđelju. U dugim razdobljima uspona i kriza, živeći za Crkvu i u Crkvi, naučili su usklađivati sebe s istim problemima Crkve i s Crkvom saobraćati sasvim intuitivno. Ukloniti zato iz Crkve njene stare redove i družbe ili promjeniti ih tako da ne sliče više svojoj vlastitoj povijesti, značilo bi lišiti redovničku ustanovu jednog od najživotnjih elemenata u životu same Crkve. Preko njih se, naime, prenosi bitan dio duhovne i apostolske tradicije Crkve.

Očito je da konstatacija vrijednosti te tradicije ne smije dovesti do neke nepokretnosti ili samo do površnog obnavljanja starih institucija. Dekret zahtijeva da ta unutrašnja vrijednost ide ukorak s vjernošću današnjim problemima; to uključuje mijenjanje oblika, ali uvijek na inspiraciji baštine. S jedne strane treba provesti ozbiljan kritički sud duha instituta, njegova posebnog poslanja, njegove »crkvenosti« stećene vjekovima; s druge pak strane treba podvrći ozbiljnoj kritici oblike rada koje su zahtijevale nekadašnje potrebe, stil života i ideje koje su nekada bile vrijedne, smetnje koje priječe da institut odgovori hitnim pozivima Duha budući da su se životne prilike promijenile, a redovnički život nije nipošto muzej starina. I ovo posljednje ne smije se posve zanijekati i prezirati; i ono je ostavilo tragova u bogatoj baštini i uvijek ostaje prisutno po jačini duha i efikasnosti koju je imalo u drugim prilikama. I ti, naime, preživjeli oblici nekadaš-

njeg života mogu biti čin inspiracije jer pokazuju da je institut imao snage svjedočiti evanđelje u različitim povijesnim prilikama. Što se pak tiče družbi čiji je posebni cilj vezan za neke crkvene prilike koje sada posve pripadaju prošlosti, za njih vrijedi broj 21 ovog Dekreta.

No govoriti o promjeni nečega znači govoriti o zamjeni starih oblika novima. Nije uvijek lako između mnogih mogućnosti jasno pronaći one koje najbolje pogoduju. U tom se traženju bez vlastite krivnje može upasti u određeni oblik niveliranja koji stavlja sve redovničke družbe na istu razinu. Takva bi činjenica zanemarila velik doprinos baštine što je ima svaka družba. Zato treba ići za takvim oblicima koji će biti sposobni da u srcu našega stoljeća ponesu *sve vlastito duhovno bogatstvo* istinski evanđeosko te koji će biti kadri da ponesu cijeli život jedne zajednice istinskoj obnovi. Dobro cijele Crkve zahtijeva da se družbe ne izjednačuju, da svaka očuva ono svoje vlastito. Pod tim aspektom odgoj u novicijatu pojavljuje se kao vrlo osjetljiv problem. Možemo samo poželjeti da nas buduća redakcija crkvenog prava osloboди od stereotipnih slika koje se tako očito mogu primijetiti u jednakoj mjeri na sve družbe. Ako postoji jedan moment redovničkog života u kojem se mora očitovati vlastitost instituta, onda je to vrijeme novicijata.

3. Sudjelovanje u životu Crkve

Treće načelo promatra današnjicu redovničkog života: instituti moraju sudjelovati u životu Crkve. Koncilski tekst tvrdi: redovnički se instituti moraju smatrati ne samo *u Crkvi*, već i *od Crkve*, crkveni i zato svim raspoloživim snagama moraju ući u život i djelatnost Crkve prema smjernicama vlastitog poziva. Redovničke zajednice nisu u Crkvi nešto izolirano, nisu sitne celijice odvojene od ostalih vjernika, nisu udruge koje kroje vlastitu sudbinu bez obzira na ostali Božji narod, nisu ljudi koji sami uživaju u vlastitom bogat-

stvu. Njihov život nije ništa drugo već život Crkve koji su primili i koji u njima želi pronaći tipičan način izražaja. A život Crkve nije nikakva izvanvremenska stvarnost; to je današnja Crkva, hodočasnica na određenom mjestu svijeta; to je i mala mjesna Crkva. Zašljjenja je vrijedno što se zbog različitih motiva stvorila stanovita rezerviranost između redovničkog života i mjesne Crkve. Svakako nema Crkve osim u zajedništvu Crkava; pa ipak, željelo se to ili ne, opće služenje narodu Božjem polazi uvijek od mjesne Crkve, od služenja mjesnoj zajednici.

Previše bismo suzili tekst ako bismo ga protumačili u tom smislu da se redovnici moraju pokazati spremniji i velikodušniji u službi Crkve (broj 5, 6 i 14) i, kako kaže ovaj tekst, da moraju »promicati njezine pothvate«; to se razumije samo po sebi te od nekih družbi zahtijeva stvaran preokret njihovih metoda. Unatoč nekim primjedbama, dobiva se dojam, ako se sve čita pažljivo i u cjelini, da je Dekret pisan upravo pod tim vidom služenja: družbe predstavljaju bogatstvo apostolske energije te bi trebalo da uđu u dinamizam cijele Crkve, a s druge strane postoji bojazan da bi te energije mogle ostati neiskorištene zbog nekih previše sitničavih interesa. Sigurno je da pogibelj postoji: družbe padaju u napast da se zatvore same u sebe, a to je odmah jedno evanđeosko protusvjedočanstvo. Treba, također, spomenuti da se često puta ni crkvena vlast ne brine previše da ih uključi u apostolat te ih smatra kao nešto »po strani«; odатle izvor napetosti koje bi pod svaku cijenu trebalo nadvladati, a sam Dekret je na tom području previše bojažljiv. Možda upravo na tom području treba tražiti problem »viška« svećenika u nekim krajevima.

Problem uključenja redovnika u život Crkve te njihova eklezijalna dimenzija nešto je dublji i temeljitiji i nalazi se na drugom planu: redovnici su *znak*. Tekst spominje dva puta tu riječ »znak«: u uvodu prvog broja te kad govori o zavjetima u broju 12 i 13; u ovom broju 2 nema ni spomena iako on upravo tumači sav sadržaj riječi »znak«. Redovnik se, naime, ne zavjetuje samo zbog osobnog savršenstva ili samo zato da bi bio

što više na raspolaganju potrebama Crkve. Konkretnim životom u zavjetima redovnik nastoji izraziti, objaviti i učiniti vidljivim najsuptilniju točku same tajne Božje Crkve; među svim Božjim narodom samo redovnička zajednica predstavlja privilegirano mjesto gdje Crkva samoj sebi objavljuje svoje najdublje biće.

Takav je život kao ostvareni navještaj onog pravca prema kojem je Crkva-hodočasnica mučno usmjerena. Odavle izvire sva vrijednost kontemplativnih redova koji su posve usmjereni prema eshatološkom usavršavanju »znaka«. Posvećenom čistoćom, na primjer, zajednica naviješta i na stanovit način mistički ostvaruje jedinstvo Isusa Krista sa svojom Crkvom; siromanstvom proglašava neograničeno pravo Boga i ono što je »jedino potrebno« za Crkvu: biti u posjedu Očeve ljubavi; posluhom objavljuje i produžava zajedništvo Kristove i Očeve volje koja sada živi u Crkvi, »Božjoj službenici«; napokon zakonom bratske ljubavi, koja povezuje sve članove u jedno zajedništvo, redovnička družba objavljuje ono što Crkva zapravo i jest: potpuna zajednica svih koje je Krist priveo da blaguju njegovu pashu.

Zato reći da redovničke družbe moraju »sudjelovati u životu Crkve« znači prije svega ustvrditi da one moraju nastojati kako bi pred svijetom postale živi i pravi znak tajne Crkve, dakle konkretan znak onoga što evangelje želi ostvariti u ljudskom srcu. Eklezijalna dimenzija redovništva te potpuna posveta službi Crkve imaju svoj korijen i sav svoj smisao u vrijednosti »znaka«.

4. Poznavanje modernog svijeta

O ovom ćemo načelu govoriti na drugom mjestu. Radi se o otvorenosti prema suvremenom svijetu i o njegovim problemima. Ako je redovnički život živo srce Crkve te ako »sudjeluje u životu Crkve«, ne može ostati zatvoren neprestanom ulaženju Crkve Božje u probleme čovječanstva. I on se mora prilagoditi. Zajednica

koja se ne želi prilagođavati, teško grijesi protiv katoliciteta te izobličuje lice Crkve.

Dekret ovdje malo iznenađuje. Na početku drugog broja govorilo se o prilagođavanju *čitavog života družbi* prema novim vremenima. Četvrt se načelo, naprotiv, obazire isključivo na apostolat te promatra jedino njega da instituti »uzmognu što uspješnije pritjecati u pomoć ljudima«. A da bi se to postiglo, traži se da članovi budu dovoljno upućeni u prilike ljudi svoga vremena i u crkvene potrebe. Takvo gledanje svjedoči o još uvijek pragmatskom promatranju redovništva; gledati na redovništvo pod aspektom koristi i jedino tako, previše je uskogrudno i egoistično. No čini se da je Koncil htio da ima tekst *praktične* naravi i zato se automatski mislilo na *efikasnost* redovnika; time se izgubilo šire gledanje na samu bit zajednice kao zajednice te koja kao takva ima ulogu prve vrste u Božjem narodu. Svakako da ni pod jednim vidom ne dolazi u pitanje poznavanje prilika današnjeg čovječanstva.

Pitanje prilagođavanja oblika redovničkog života obrađivat će slijedeći broj sa stanovišta praktičnih kriterija. No prva rečenica trećeg broja mogla je lako ući u drugi broj te bi tako proširila i popunila četvrtu načelo: »Način života, molitve i rada neka se primjerno uskladi s današnjim fizičkim i psihičkim sposobnostima članova; a prema zahtjevima naravi svake pojedine ustanove neka se uskladi s potrebama apostolata, sa zahtjevima kulture, s društvenim i ekonomskim okolnostima.« Ipak i ovdje nedostaje teološka otvorenost. Sigurno je da je prijeko potrebno širom otvoriti prozore te prozračiti zajednice zatvorene još uvijek u preživjele forme života, tj. koje nisu u skladu s razvojem kulture, koje ne vode brige o zdravlju članova i o trošenju živaca što ga posvuda izaziva suvremeni ritam života. Redovnički život nije nasilno uništavanje duha i tijela. Ipak je previše jadno svesti prilagođavanje samo na praktičnost, kao da je ona jedini lijek.

Radi se, prije svega, o *obvezi katoliciteta*, koji se ne smije jednostavno shvatiti kao širenje evanđelja svim narodima i svim povijesnim razdobljima. Katolicitet označuje prije svega prijelaz svih ljudskih vrednota u

Gospodina Isusa. Zato se ta riječ »prilagođavanje« ne smije shvatiti kao neko 'šurovanje' s onim što je svjetsko, već kao *uzdizanje* svih ljudskih vrednota. Različite promjene, različite reforme, što ih povijest nameće redovničkom životu prije svega su *pozitivni* čini koji redovništvo oslobađaju onoga ljudskoga što je prošlo te ga čine spremnim da prihvati i »pokršćani« novo ljudsko, nadošlo u novim vremenima. Ne radi se ni o oporunizmu, ni pragmatizmu, već o tajni prijelaza svih vrednota u uskrsnulog Krista. Dekret, nažalost, ne upotpunjuje to gledanje.

5. Duhovna obnova

O tom će načelu biti govora u petom i u šestom broju. Bilo je već kritike o njegovu mjestu u Dekretu. Ovdje se može nadodati to da bi stavljanje tog načela na posljednje mjesto moglo na neki način poništiti ili bar umanjiti vrijednost prethodnih načela. Zapravo, u njem bi se mogla zapaziti jedna teška tvrdnja: vrijedi samo unutrašnja dimenzija, a sve ostalo je od drugotne važnosti, dapače opasno. A upravo je to i bila nakana nekih otaca koji su dali taj modus iz kojeg je načinjeno ovo načelo; mislili su da na sve ono izneseno treba »staviti kočnicu«. No jasno je da komisija, prihvatajući slovo, nije imala nakanu prihvati i duh koji bi to slovo moglo inspirirati. To je izričito bilo spomenuto kad se čitala relacija o načelima prilagođene obnove. Dekret ne želi reći da vrijedi samo obraćenje srca; naprotiv, neprestano se naglašava činjenica da obnova redovništva mora biti cjelovita, da mora obuhvatiti ne samo institucije i izvanskska djela već i čitavog redovnika. Korijen svake reforme i njezina uspješnost nalaze se u obraćenju srca.

Traženje novih oblika i snaga konkretnog života ne smiju biti praćeni samo duhovnim povratkom k jedinstvu s Gospodinom, već se u tom jedinstvu mora ukorijavati i odavle crpsti nove snage u neprestanom obnavljanju.

B. OSTVARENJE TIH PET NAČELA

Ovdje se radi o trećem broju PC, čiju smo prvu rečenicu već analizirali. Većina elemenata koji čine taj broj nalazila se već i u prethodnim shemama. Tekst je bio nekako neodređen i bez prave snage pa je kardinal Doepfner poslao komisiji svoje primjedbe. On veli da je potrebno preispitati u duhu suvremene teologije sve knjige koje formiraju duhovnost pojedinih instituta, a zatim tumači pojedine točke kojima se obnova mora pozabaviti: neka se dokinu svi stari propisi koji se više ne mogu slijediti i neka se promijene svi zakoni koji se danas bez dispenza ne mogu izvršavati; neka se dnevni red uskladi s ritmom modernog života te neka se smanje pobožne vježbe, osobito u aktivnim institutima. Daju se posebni zakoni o klauzuri monahinjama koje se bave apostolatom; neki redovnici koji rade s laicima ne podižu zid odvajanja, već neka pruže primjer pravog evanđeoskog bratstva; u misijama neka se vodi briga o mentalitetu, o tradiciji, običajima i o prilikama dotične zemlje. Drugi su tražili da se stvari tako elastično zakonodavstvo da ne bude potrebno neprestano utjecati se crkvenim vlastima za dispenze.

Komisija se, međutim, nije htjela pozabaviti pojedinostima, a na prijedlog o elastičnjem zakonodavstvu nije se ni osvrnula. Na diskusiji trećeg zasjedanja ponovno se javljaju ti praktični problemi. Komisija prihvaca jedan od modusa koji traži tri ispravka: obnova se mora izvršiti u cijeloj Crkvi, iz knjiga neka se izbače svi propisi koji se više ne obdržavaju, neka se ispita unutrašnja organizacija svakog instituta, osobito ženskih, da bi svi članovi kao odrasle osobe mogli aktivno sudjelovati na dobru cijele zajednice.

U konačnom tekstu, govoreći najprije o zahtjevima prilagođavanja redovničkog života suvremenim prilikama, broj 3 traži da se prema tim načelima preispita i način upravljanja u pojedinih institutima. Tvrđnja je prilično hrabra. Ostali brojevi (4, 10, 15) govorit će o različitim oblicima te obnove cjelokupnog upravljanja, osobito o većem učešću članova u upravi. Ovdje se ograničujemo samo na misao Dekreta koja govorи o »fizič-

kim i psihičkim sposobnostima članova». Postoji, naime, i to, nažalost, još uvijek, stanovito shvaćanje vlasti i zajedničkog života koje ranjava osobe; a kad se to shvaćanje ostvaruje na slabijim članovima, sposobno je prouzročiti nezalječive povrede, osobito onda kad se tiču ljudske psihe i ljudskih osobnosti.

Što ima s evanđeljem ne moći slobodno izreći misao te neprestano potiskivati svoje vlastito gledanje na neku stvar? Ili: nikad ne moći raditi prema svojim prirodnim sposobnostima? Ili: nikad ne primiti pohvalu za dobro obavljen posao (jer će, tobože, sve to Bog nagraditi i naplatiti), već uvijek hladan tuš kritika i prijekora? Ili: svaki dan pročitati litanije kojekakvih pobožnosti koje s duhom molitve nemaju ništa zajedničko? Ili: tražiti dopuštenje za najmanju sitnicu budući da »treba biti vjeran u malim stvarima«? — Sve to malo-pomalo okamenjuje srce i oštećuje duh. A to isto vrijedi i za područje fizičke kondicije: zašto je kreposnije ustati na pjev pjetla te cijeli dan biti namrgođen s ljudima? Nije li kreposnije pokazati odmoreno i zadovoljno lice? Zašto bi bilo protiv evanđelja omogućiti redovnicima pravi odmor osim zajedničkih rekreacija koje su često umjetno »naštimate«? Zašto pod izlikom zajedničkog dobra ne olakšati posao članu ako taj posao nadilazi njegove sile? Često se zaboravlja da je zajednica sastavljena od ljudi i žena pa da i ona slabi ako članovi postaju psihički i fizički nesposobni.

Ima jedna stvar o kojoj treći broj šuti; ona je uvijek bila važna, a napose je takva danas. Postoji, naime, osnovna razlika između muškog i ženskog redovničkog života. Čitav je tekst dokumenta pisan u »muškom rodu«. Tekst su sastavili muškarci, i to pod utjecajem problema kako ih shvaća njihov mentalitet. U koncilskoj se auli malo obaziralo na primjedbe koje su isticale upravo taj aspekt. Redovnice dosada nisu imale mogućnosti da reknu ono što bi se ticalo njihova zakonodavstva. Na njih se primjenjivala opća disciplina redovnika, osim u točno određenim stvarima koje su se odnosile na sposobnosti žene da vodi neke stvari... Iznenadjuje što u vremenu kad žena dolazi sve više do svijesti o vredno-

tama svog ženskog bića u službi čovječanstva Dekret ne govori nijedne riječi o toj strani redovničkog života.

Upravo u obnovi redovničkog života taj je problem posebno važan. Ako je istina da je u jednoj obitelji poziv majke i žene drukčiji od muževa poziva, zašto ne bi analogno bilo i u velikoj obitelji Crkve? Ima li posvećena čistoća žene, na primjer, istu ekleziološku dimenziju kao i posvećena čistoća muškarca? Čini se da je teško postaviti obje stvari na isti plan. Ovdje se radi o jednoj antropološkoj vrijednosti koju redovnička karizma ne smije zanemariti. Da razvoj mariologije kroz povijest nije bio toliko polagan i bojažljiv, mi bismo danas već mogli razlikovati u čemu je bitnost ženskog djevičanstva i u čemu se ono odvaja i razlikuje od posvećene čistoće muškarca. U strogom smislu riječi djevičanstvo je vlastitost žene. U Sv. Pismu žena je slika Crkve, a ne muškarac. Može li se svečani obred posvećenja djevica, takav kakav jest, primjeniti i na svečano zavjetovanje monaha? Očito je da bi o tom trebalo razmisliti te izvesti teologiju ženskog redovničkog života.

No postoji i drugi način razlikovanja muškog i ženskog redovničkog života, a o njem izričito govori broj 3. Radi se o upravljanju. Naši redovnički zakoni načinjeni su za muškarce. Jedan te isti tekst zakona ima drukčiji odjek u psihi žene negoli u psihi muškarca. Primjer: vršenje vlasti kod žene lako može prijeći u nepodnošljiv autoritarizam, izgubiti se u gomili sitnica; muškarac ima više smisla za realnost pa se zato ne zaustavlja na sekundarnim značajkama, već po svojoj psihi prodire brže do bitnog. To isto vrijedi i za područje molitve. Fizička i psihička konstitucija žene diktira njezin vlastiti ritam života, drukčiji od života muškarca. Ako se osvrnemo na različite knjige molitava koje su u upotrebi, vidimo da su one često samo čista kopija knjiga muških redova. Nije li ovdje izvor napetosti i česte iscrpljenosti pojedinih članica? Stvar bi se riješila prilagođavanjem tih molitvenika ženskoj psihi.

I na području apostolske djelatnosti ženske zajednice imaju posebnu funkciju. One nisu pozvane na hieharhijsko svećeništvo, ali unatoč tome preuzimaju odgovornost na pojedinim područjima života Crkve, na-

pose na području karitativnog djelovanja, koje je izraz njihova služenja. Ne bi li trebalo i na tom području konkretnih potreba evangelizacije preispitati mjesto koje se dodjeljuje zajednicama sestara usmjerenih pastoralno? Mnoge razočarane ličnosti naše bi ovdje nov polet u svojoj apostolskoj djelatnosti. Dekret je na tom području nijem; vjerojatno se taj vid u vrijeme njegova stvaranja smatrao još uvijek nečim »revolucionarnim.«

Ipak, ako Dekret uspije provesti obnovu »konstitucija, direktorija, običajnika, ceremonijala« u duhu pet iznesenih načela, bit će to novo razdoblje povijesti redovništva i nova polazna točka za daljnja istraživanja.

V. Glavni nosioci prilagođene obnove

(Komentar uz broj 4)

Nije dovoljno dati samo načela obnove te poželjeti da se ona ostvare. Konkretno ostvarenje službenih odluka Dekreta, kao i sama dubina i širina obnove zavise od ljudi koji će je promicati. U tome je sva važnost tog broja.

Tijekom rasprava pojavila su se dva krajnja stajališta. Prvo, pomalo autokratsko, htjelo je da čitavo djelo provode samo poglavari. U tom slučaju prijetila je opasnost jedne vrste imobilizma ili samo nekih sporednih preinaka jer bi na taj način cijelo djelo ovisilo o temperamentu, mentalitetu i mišljenju pojedinaca. Prema drugom, posve demagoškom, svi su jednakopravno trebali sudjelovati. Prijetila je opet opasnost jedne vrste duhovne anarhije, koja ne bi proizvela ništa valjano. Oba su stajališta bila odbačena.

U trećoj shemi nalazi se već trag trećeg rješenja: »Prilagođena obnova ne može se ostvariti bez učešća svih članova instituta; ipak novo prilagođavanje ne mogu provoditi pojedinci, već samo poglavari, koji prije svega imaju dužnost da promiču stalnu obnovu riječju, no još više primjerom.« U čemu bi se onda sastojalo učešće ostalih članova instituta? Nije li neki autokratizam to ograničenje da se sudu poglavara podloži sve ono što se odnosi na obnovu? Mnogi su se pribojavali upravo toga. Kasnije je bio spomenut novi element: generalni kapituli.

Četvrta shema donosi ovaj prijedlog: »Efikasna obnova i pravo podanašnjenje ne bi se mogli obaviti bez sudjelovanja svih članova instituta, a sve to pod vodstvom nadležne vlasti.« Riječ »poglavari« zamijenjena je, dakle, s »nadležna vlast«; polje je prošireno jer su generalni kapituli »nadležna vlast«, dapače vrhovna vlast instituta, kao i provincijalni kapituli za provinciju. Nadalje se veli da ta »vlast« mora voditi brigu o mišljenju svih članova, a ne sama sebi prisvajati pravo na obnovu.

Javna rasprava uvodi nove elemente. Diskusija se vodi na temelju prethodnog teksta. Osobito se insistira na učešću svih članova u zajedničkom poslu; traži se da poglavari budu poučeni u vođenju »sjednica vijeća«; ima, naime, i muških i ženskih poglavara koji uopće nemaju pojma kako se vodi takva sjednica, a upravo se preko tih vijeća može odraziti ono što se zbiva u institutu. Istiće se uloga mjesnog biskupa u obnovi evanđeoskog života. Neki traže da nadležna vlast odredi točne smjernice kako bi svaki redovnik mogao sudjelovati u obnovi; jedan od modusa zahtijeva da se *saslušaju* svi podložnici. To *učešće svih* je opće mišljenje koje ipak zbunjuje neke oce; ovi žele da sva odgovornost i stvarne funkcije ostanu na poglavarima. Nikako im se ne sviđa da poglavari budu samo *voditelji* obnove.

Komisija uvodi nove elemente koji će kasnije ući u broj 14; oni se odnose na one koji su odgovorni za obnovu. Što se tiče samog zakonodavstva obnove, konačan tekst dokida formulu »pod vodstvom nadležne vlasti« te određuje da sama nadležna vlast daje smjernice prilagođene obnove, stvara zakone, dopušta razborite pokuse, a sve to s odobrenjem biskupa ili Svetе Stolice kada to predviđa crkveno pravo. Što se pak tiče redovitog vođenja instituta, budući da se radi o općem dobru zajednice, poglavari moraju poslušati sve članove zajednice. Dodaje se (to je zapravo ponavljanje drugog broja) da je vjerno opsluživanje pravila i konstitucija vrednije od povećanja broja zakona. U slučaju monahinja mogu se prikupiti želje i savjeti od skupštine njiho-

vih saveza ili kakvih drugih zakonskih sastanaka. Na taj se način razumijeva sudjelovanje svih članova na vlastitoj obnovi.

Traži, se dakle, da svi podložnici sudjeluju u obnovi; ideju će poslije preuzeti broj posvećen poslušnosti. To sudjelovanje ostvaruje se na dva područja. Ponajprije putem traženja savjeta i saslušavanja. To »pitati za savjet« je nešto prevažno u dokumentu. Od svakog se poglavara traži da upita za savjet ili da sasluša svoje redovnike u svim stvarima koje se tiču života instituta; broj 14 ponovno govori o toj obvezi. Nije potrebno reći da se radi o *pravom* konzultiranju i o pravom *saslušanju*; ni govora o nekom farizejskom činu kojim bi se zavarali podložnici traženjem njihova mišljenja, a poslije bi se postupalo prema vlastitom судu. Sličan farizejski stav — »neka se podložnici 'ispucaju'« — bio bi vrhunski prezir ljudske osobe. Radi se o saslušavanju mišljenja da bi se tako preko svih članova lakše došlo do *istinskog* saznanja o Božjoj volji u institutu. Vjerojatno više nema poglavara koji bi mislili da Duh prosvjetljuje samo njih; Duh se nalazi u srcima i u životu svih članova. A to savjetovanje nije ništa juridičko, ništa pragmatičko; ono nije usmjereno protiv poglavara, ne bori se ni za kakvu demagogiju. Naprotiv, ono ima evanđeosku podlogu: prisutnost Duha u svima. I zato taj isti Duh obvezuje i poglavara i podložnika; prvog da istražuje što Duh *sada* govori zajednici preko članova, a drugog da izrazi ono što će služiti na dobro sve zajednice. To je smisao konzultiranja.

Podložnik opet ima pravo da otvoreno rekne sve ono što misli, pa makar znao da se njegovo mišljenje kosi s mišljenjem onoga kome govori. Hoćи li se taj sasma ljudski odnos ikada ostvariti u redovničkim zajednicama? Poglavar, zapravo nije zato tu da mu se povlađuje ili da mu se kadi, već da mu se sa svom jasnoćom iznesе glas Duha koji govori u podložnicima. I na njih se, dakle, odnosi Pavlovo: »Ne ugasiti Duha« (1 Sol 5, 19). A to je strahovito teško i nezahvalno. Nažalost, u očima mnogih poglavara takvi podložnici još uvijek ulaze na listu neposlušnih, neukih — ili, još gore, buntovnih. No redovnički život nije nikakva izlika da se može gazi-

ti po ljudskim vrednotama pravde i istine; a te vrijednosti su tako često pokopane pod pokrivačem lažne poniznosti i lažnog poštivanja vlasti. Pravo obraćenje na tom području potrebno je svima.

Nadalje treba naglasiti jednu od glavnih točaka ovoga broja: treba konzultirati i sasušati sve članove zajednice. Ne može se, dakle, ograničiti samo na najsvetije i najdiscipliniranije redovnike. Treba upitati za svjet i one koji se smatraju »problemima« ili redovnicima bez idealja. Možda baš ti »problem« nastaju zbog krivog shvaćanja vlasti ili zbog nedostatka dijaloga. — Potrebno je čuti mišljenje i svih kategorija zavjetovanih redovnika: klerika i neklerika. Nesvećenici nisu poluredovnici. Po redovničkoj posveti i pripadnosti institutu svi su redovnici izjednačeni. Sigurno, njihove su funkcije različite; no različitost funkcija ne pravi nikakvu razliku u biti redovničkog života. O tome govori i broj 15. U smislu Dekreta jasno je da svi imaju pravo i dužnost da izraze vlastito mišljenje na generalnim ili provincijalnim kapitulima jer se radi o zajedničkim problemima.

Tekst govori da se ta konzultacija obavlja »na najprikladniji način.« Ostavljena je sloboda svakom institutu da odredi način dijaloga vlast—podložnici. Najprikladnije je ostvariti dijalog na samostanskim kapitulima kojima predsjeda poglavar. Tako bi konačno ti kapituli zadobili svoje pravo lice i svoj smisao. Možda se taj dijalog može voditi u određene dane posvećene studiju tih problema. Možda bi trebalo formirati ozbiljne komisije koje bi bile u neprestanom kontaktu s poglavarem i s ostalim redovnicima, samo uz stanovite garancije koje su često potrebne. Jedna stvar je važna: da se konzultiraju svi redovnici i da se to obavi punom slobodom.

Dekret nadalje tvrdi da će *samo* nadležna vlast donijeti konačnu odluku, odrediti i propisati ono što treba raditi. Poglavar ostaje poglavar i poslije dijaloga s podložnicima; njegov ugled zbog tog dijaloga nije umanjen. Zajednica nije sindikat koji se bori za svoja prava te traži pravedan odgovor na svoje želje. Poglavar će karizmom koja mu je vlastita nastojati da otkrije stru-

janja Duha u njegovoj zajednici među svim onim stvarima koje dolaze do njega od strane svih članova zajednice. Poglavar se pokorava Duhu koji se očitovao preko podložnika, a ne podložnicima. Poglavar se pokorava Duhu, ali ima svetu dužnost da ne popušta pred onim što mu se čini da ne dolazi od Duha. Rješenje koje donosi poglavar ne može se sastojati u kompromisu. I kad se dogodi da poglavar mora donijeti odluku u protivnosti sa svojim vlastitim mišljenjem, to će samo biti znak da je on shvatio djelovanje Duha Svetoga u svojim podložnicima. Cilj konzultacije ne sastoji se u tome da se udovolji svačijem mišljenju i želji, već da se sve učini i poduzme za opće dobro instituta.

Konzultiranje članova jedan je od novih vidova Dekreta; no on ide još dalje. Težište sve obnove stavlja na generalne kapitule u kojima svi podložnici, bar indirektnim putem preko delegata, imaju i predstavljaju vlast. Ako se generalni kapitul ispravno shvati te ako je dobro vođen, on nije ništa drugo već zajednički napor da se upozna duh instituta te njegov poziv u današnjoj Crkvi, a to je u isto vrijeme i sama bit obnove. Sve to vode redovnici različitih mišljenja, različitih službi, različitih mentaliteta u dodiru s konkretnim svijetom. Na jednom kapitolu zajednica postaje svjesnija same sebe te se nekako odlučuje na novi korak u svojoj povijesti. A to ne čini vlašću i ograničenjem samo jednog člana, već bratskom suradnjom putem predstavnika cijelog instituta.

A da bi generalni kapitul mogao ostvariti cilj Koncila, jasno je da se traže mnogovrsni uvjeti. Prvi je od njih evanđeoska smjelost. Već je bilo govora o tome kako obnova nije samo površinsko prilagođavanje. Treba ponovno utjeloviti institut u stvarne prilike našeg vremena. A taj studij i istraživanje moraju shvatiti svi članovi kao svoju vlastitu stvar. Posao kapitula ne može se, dakle, svesti na jednostavno prerađivanje zakonodavstva. Iznad zakona nalazi se evanđelje. A tko je kadar uzakoniti evanđelje? Radi se o tome da se ponovo definira i potvrди evanđeoska funkcija zajednice u sadašnjem momentu Božjeg plana, a zatim da se odrede konkretne mjere koje će omogućavati ostvarenje

ovog idealta. Generalni kapitul nalazi se pred evanđeljem i nakanom utemeljitelja, a onda istom pred Kodeksom crkvenog prava. Ako je to učinjeno, treba imati smjelosti i donijeti odluke u skladu s onim što su svojim pristankom garantirali učesnici kapitula koje je ovlastio čitav institut, pa i onda ako takve odluke traže mnoge i duboke izmjene.

Pažnje je vrijedan jedan detalj broja 4. Radi se o mogućnosti razboritih i dostahtnih *pokusa*. Očito je, naime, da kapitul, kako god dobro pripravljen, ne može srediti sve odjednom: mnogo toga treba izmijeniti, a za izmjene postoje mnogovrsna rješenja. Zato je hvalevrijedno na različitim područjima instituta dopustiti pokuse koji će kasnije sugerirati mudre i stalne norme. Inače postoji rizak da se cijela zajednica usmjeri krivim putem. S druge strane, zašto bi se već od samih početaka obnove prisiljavalo na apsolutnu jednakost?

Cini se da u duhu Dekreta treba nadodati još nešto: i kad se zakonodavstvo jednog instituta sretno privede kraju, trebalo bi normalno ostaviti dovoljno mjesta za pojedinosti svojstvene svakoj provinciji, pokrajini, pa i pojedinoj kući. Ovdje ulaze u pitanje »zahtjevi kulture te ekonomске i društvene okolnosti«. Provincijski kapituli, koji u obnovi imaju također autentičnu vlast, imaju delikatnu dužnost da odluke generalnih kapitula usklađuju s konkretnim prilikama mjesta i vremena. Inače se ne može razumjeti kako bi mogla funkcionirati prilagođena obnova. Na svaki način već bi jednom trebalo završiti s pretjeranim centralizmom mnogih zajednica čiji se život guši u već unaprijed određenim kategorijama. Obnova redovničkog života ne odvija se, naime, u uređima jedne kurije, pa makar ona bila i generalna i ne znam kako dobro informirana o svemu, već na terenu lokalne Crkve. Odavde proističe nezamjenljiva vrijednost provincijskog kapitula.

Među uvjetima uspješne obnove generalnog ili provincijskog kapitula važan je izbor učesnika. Taj izbor treba da je što širi, a na svaki način treba izbjegći da na njemu sudjeluju samo poglavani i oni koji predstavljaju poglavara na redovničkoj skupštini. Kapitul nipošto nije sredstvo da jače učvrsti vlast; to nije generalni

savjet. *Kapitul je vlast*. I kao takav on je na službu cijelog života i poziva instituta, dakle na službu potreba i zahtjeva svih podložnika. Kad će već jednom doći vrijeme da se redovnička zajednica ne promatra jedino u odnosu prema vlasti već u bratskom odnosu svih članova međusobno?

Treći način sudjelovanja podložnika u stanovitom smislu u vlasti jest pripadanje lokalnom, provincijskom ili generalnom vijeću. Vrlo delikatna funkcija! Broj 14 traži da na kapitulima i u savjetodavnim tijelima »dođe do izražaja sudjelovanje i briga svih članova za dobro cijele zajednice«. To znači da različita vijeća uistinu treba da predstavljaju sveukupnost zajednice, a ne samo društvo različitih poglavara i starih slava instituta; a taj se slučaj, nažalost, često obistinjuje. Vijeća previše često predstavljaju obranu starih tradicija a zapostavljanje novih. U njih se ulazi gotovo automatski, imenovanjem ili na kraju neke važne funkcije, a ta činjenica sužuje mogućnost ulaženja drugih članova tako da je većina zajednice slabo zastupana. Dakle, i problemi se rješavaju samo pod vidom »vlasti« a veoma rijetko po želji podložnika koji ne mogu doći do izražaja. Jedan veo tajnovitosti obavija sjednice te institucije iako se tu kroji sudbina cijele zajednice. Kako u tom smislu vijeće može biti nosilac koncilske obnove?

Tako bi trebao da izgleda konkretan oblik sudjelovanja svih članova jedne zajednice na obnovi kako ju je zamislio Dekret. Tome još treba nadodati zajedničku suradnju članova u molitvi i vjernom opsluživanju redovničkih propisa. Prema nakani Koncila i najmanji među redovnicima treba da se osjeti zaduženim za obnovu i u savjeti obvezanim da izrazi svoje stanovište. S druge strane poglavari, a osobito generalni kapituli, dužni su u ime Crkve uključiti uistinu cijelu zajednicu u prilagođenu obnovu, i to ne samo propisima i zakonima već pravim evanđeoskim saslušavanjem svakog redovnika. To se ne odnosi samo na ispravnost vođenja obnove već i njezinu bitnost.

VI. Duhovna i unutrašnja dimenzija obnove

Prije govora o različitim oblicima redovničkog života Dekret se malo zaustavlja te raspravlja o duhovnom i unutrašnjem vidu redovničkog života. Taj element ima u svakome pogledu prvenstvo. Dva odulja broja — peti i šesti — koji se često isprepliću imaju prilično komplikiranu povijest značajnu za evoluciju koncilskih duhova.

Kako sažeti broj 5? Evo: on predstavlja široko i elastično opisivanje elemenata zajedničkih svakom redovničkom životu prije svake distinkcije poziva i crkvenih funkcija. Shema od 1963. nakon kratke definicije staleža savršenstva, dijeleći ga na kontemplativan život, kleričko-apostolski, laičke te svjetovne institute, u jednoj je bilješci odredila razliku s jedne strane između kontemplativnog kanonskog i kontemplativnog teološkog života, a s druge strane između kontemplativnog kanonskog i aktivnog redovničkog života. Takvo razlikovanje pobudilo je mnoge kritike. Unija viših poglavara Njemačke dala je svoju predstavku: ne treba praviti razliku između mnogih oblika redovničkog života — kontemplativni, aktivni, mješoviti redovnički život. Iz takvog razlikovanja proizlaze veliki nesporazumi. Redovnički život po evanđeoskim savjetima je svjedočenje za otkupiteljsko djelo Gospodina Isusa, a to se djelo očituje na različite načine: bilo životom šutnje, molitve, povučenosti od svijeta, bilo apostolskim aktivnim životom na školskom ili na karitativnom području.

Mnogi su oci ipak insistirali na jasnijoj razlici između dva tipa redovničkog života koji po svojoj naravi uključuju različit stil molitve, duhovnosti i upravljanja. No njihov način gledanja uključivao je čisto praktičan vid, a ne neku teološku vrijednost takvog razlikovanja.

Za neko vrijeme problem odlazi u pozadinu. U svibnju 1964. njemački su biskupi uputili komisiji svoje kritičke primjedbe. Predlagali se stapanje petog i šestog broja, insistirajući na činjenici da sve redovničke države po svom pozivu moraju združiti i kontemplaciju u kojoj se iznad svega traži samo Bog te apostolski žar kojim se provodi djelo otkupljenja i proširuje Kristovo kraljevstvo. U slijedećoj je shemi njihov prijedlog bio djelomično prihvaćen.

S tako dopunjениm brojem oci nisu zadovoljni jer u njemu nedostaje duhovni vid i *kršćanska* dimenzija redovničkog života. Kardinal Richaud stavlja javno u sumnju razliku »kontemplativni—aktivni« život: razlikovanje na kontemplativne i na aktivne institute čini se praktično pod pravnim vidom, no posve sigurno ne odgovara stvarnosti budući da i kontemplativni redovnici provode neku aktivnost koju im čak i Crkva preporučuje, a s druge strane ni aktivni redovnici ne mogu vršiti apostolat ako mu ne prethodi kontemplacija i molitva. Zato se ne može mimoći velika pogibelj ako shema na ovom mjestu ne unese jedno tumačenje; danas je, naime, nužno i laike poticati na život molitve i kontemplacije.

Tako je taj problem konačno bio postavljen pred savjest Koncila. Jedan generalni poglavdar izjavljuje: nužno je da u institutima aktivnog života redovništvo bude prožeto apostolskim duhom, a apostolska aktivnost oživljena redovničkim duhom.

Sad je mnoštvo modusa preplavilo komisiju. Od njih je izrađen sadašnji broj 5. Napušta se previše stroga podjela redovničkog života na kontemplativni, aktivni i mješoviti te se od sada redovnici razlikuju prema svojoj vrsti života. U petom se broju, naime, ističe za bilo koju ustanovu »nužnost ujedinjenja kontemplacije s apostolskom ljubavlju«. Tako je redovnički život zahvaćen u svojoj cijeloj kompleksnosti. Nakalamljuje se

na krsni život te se dalje razrašćuje u različite oblike. Važnije je i dublje ono što ujedinjuje sve vrste redovništva negoli ono što ih razlikuje.

Broj 5 stavlja, dakle, redovničko zvanje u krsni poziv. Način na koji se to ovdje čini mnogo je ljepši i jasniji od paralelnog mjesta u šestom poglavljtu LG. Motiv i dinamizam redovničkog života je onaj isti koji se nalazi u krštenju: umrijeti grijehu i živjeti Bogu. Redovnička se posveta ukorjenjuje u krsnoj posveti te ovu nastoji dovesti do njezine punine. Zato redovnički život logički produžuje sam krsni poziv: odreći se svijeta, umrijeti svijetu, a živjeti za jedinoga Boga. Broj 44 LG više moralizira te u redovničkoj posveti vidi jednostavno sredstvo »da se može primiti obilniji plod milosti krštenja«, oslobađajući vjernika »od zapreka koje bi ga mogle udaljiti od žara ljubavi i od savršenog božanskog štovanja«. A što se tiče zavjeta, oni su u LG »intimnija posveta službi Božjoj«. Dekret PC ulazi izravno u srce misterija: *redovnička posveta je sama krsna posveta koja se u redovničkom životu potpunije izražava*. U redovničkoj posveti služba Bogu nije ništa drugo već zajedništvo s voljom Očevom koja je već zapećaćena u krštenju, a ovdje zahtjevi te volje postaju bezuvjetno radikalni.

Redovnički život nema druge svrhe već objavu totalne pripadnosti Ocu koja je već ostvarena u krsnom događaju. Kad se kaže da krsni događaj posvećuje, onda to nije samo u moralnom smislu jer krštenjem u čovjeka ulazi cijeli organizam milosti i darova; no iznad svega krštenjem se ulazi u Krista Gospodina te preko njega dolazi Ocu. Krštenjem se prema sv. Pavlu postaje »jedno s Kristom« (Rim 6, 5), u njemu se »prelazi« k Ocu, obistinjuje prijelaz od svijeta grijeha k svijetu Duha. U Kristu se taj prijelaz izvršio u jednom času, jedanput zauvijek, a u nama se vrši malo-pomalo počinjući krštenjem te dalnjom akcijom Duha Svetoga i naše velikodušne slobode. Postali smo *sinovi u Sinu*; taj dar punom slobodom treba učiniti s jedne strane vlastitim vlasništvom, a s druge strane u punini mjere, koliko to ovisi o nama, pružiti tom daru svu mogućnost rasta u našem životu. Ovdje nastupa kod pozvanih re-

dovnički život. *Sinovi u Sinu* je početna posveta, prva, koja dolazi od Boga kao krsni dar; Bog nas uzima preko Sina. Redovnička posveta je slobodan čin koji dolazi sa strane kršćanina po kojoj se on obvezuje usmjeriti čitav život kao savršeni odgovor na milost Očeva dara posinaštva u Kristu Isusu. Gotovo je nepotrebno spomenuti da i to plemenito nastojanje kršćanina prethodi i podupire milost Božja.

Zbog toga redovnički život mora poticati *čitav* kršćanski dinamizam, kako lijepo kaže tekst, proširujući tako dosad previše ograničeno gledanje na tri redovnička zavjeta. Redovnički se život, naime, nalazi uviјek »u Isusu«, u njegovoj »uskrsoj tajni«; a ta tajna uključuje »u smrti Gospodinovoj« umrijeti samom sebi i po toj »smrti« ući u puninu Duha »snagom uskrsnuća Gospodina Isusa«.

Teološka dimenzija redovničkog zavjetovanja danas je još nesaglediva. Pred nama je veliko polje istraživanja. Redovničko zavjetovanje želi privesti vrhuncu evanđeoskog savršenstva puninu i cjelokupnost kršćanskog poziva. To znači da takav oblik života uključuje u sebi njegovanje svih krsnih milosti, a posebno jakosti, poniznosti, prave razboritosti, pravednosti, kršćanske radosti.

Začuđuje što Dekret tako malo govori o toj evanđeoskoj radosti, o tom predivnom cvijetu djelovanja Duha Svetoga u srcima koja su se potpuno prepustila Gospodinu. Također se veoma oskudno govori i o nadi na koju bi se morao nasloniti redovnički život u teškim časovima krize i borbe. Isto je tako trebalo da se malo više osvrne na Gospodinovu agoniju u Maslinskem vrtu, na njegov uskrs, prijelaz, a njegova je logika da se ta agonija mora proživljavati u njegovim sljedbenicima »sve dok on ne dođe« da bi se tako moglo uskrsovati zajedno s njime. Koliko kriza na tom području proživljavanja Gospodinove agonije! U času kriza, a zbog ne-poučenosti o pravilnom procjenjivanju situacije, mnogi redovnici počinju sumnjati u svoje zvanje; nisu upućeni u to da se u tim časovima jednostavno radi o zajedništvu u kušnji i agoniji Gospodinovoj. — Dekret je,

dakle, trebao da još više proširi svoja gledišta na cjelokupnost redovničkog života.

U središtu je, dakle, redovničkog života uskrsnuli Krist, potpuno predan volji Očevoj. Da bi njega slijedio, redovnik je napustio sve, pa čak i dopuštena dobra. Tekst petog broja govori da on nasljeđuje Krista »kao ono jedino potrebno« te »sluša njegove riječi i zauzet je za ono što je njegovo«, pozivajući se na biblijski epi-zodij o Marti i Mariji, koji se često navodi kao temelj razlikovanja aktivnog i kontemplativnog redovničkog života. Velik je propust što Dekret na tom mjestu ne određuje točnije da se taj kristocentrizam redovničkog života otvara »u Isusu«, a usmjeren je na Oca; redovnik, naime, ulazi u zajedništvo s Kristom i Ocem.

Krst uvodi vjernika u Krista, ali u isto vrijeme i u njegovo tijelo, Crkvu. U Crkvi nalazi Krista i tu nastoji u punini odgovoriti na svoju kršteničku stvarnost. A redovničko zavjetovanje ima za cilj povećati prijelaz »u Isusu«. Tim činom zavjetovanja redovnik ulazi još dublje u tu stvarnost života Crkve. Ne može se, dakle, potpuno posvetiti »službi Bogu« a da se u isto vrijeme nije posvetio »službi Crkve«.

Jedna vrlo nezgodno stilizirana rečenica petog broja ističe tu misao: »Budući da je Crkva primila to njihovo predanje samoga sebe, neka budu svjesni da su i njoj dužni služiti.« Istina je da po sadašnjem zakonodavstvu redovnik može biti samo onaj koji pripada jednom institutu odobrenom od Crkve i koji je položio zavjete u ruke osobe delegirane od Crkve. No nije trebalo izmijesati pravnički vid i teološku stvarnost, a peti broj upravo želi istaknuti teološku stvarnost redovništva. Nije istina da se redovnik posvećuje službi Crkve zbog toga što je ona primila njegovo zavjetovanje, već jednostavno zbog toga što se on potpuno posvećuje Očevoj volji »u Kristu«, a Crkva je nužno u životnoj povezanosti s Kristom. Ta nijansa je bitna; inače se nalazimo u čistom juridizmu. Predanje Crkvi je normalna posljedica i obaveza predanja samoga sebe Gospodinu. A pravnički čin ne čini ništa drugo već uzakonjuje stvarnost koja već otprije postoji u dubini ove tajne redovničke posvete.

No najnoviji i najljepši vid toga broja nalazi se u posljednjem odlomku: »Stoga članovi bilo koje ustaneve, budući da prije svega i samo Boga traže, treba da spajaju kontemplaciju, po kojoj se umom i srcem s njime sjedinjuju, s apostolskom ljubavlju koja ih goni da se suradnjom uključe u djelo otkupljenja i šire kraljevstvo Božje.«

Redovnik bilo kojeg instituta mora, zbog same naruvi redovničkog života, združiti kontemplaciju i žarku revnost za spasenje svijeta. Tako je konačno nadvladano protuslovlje akcija—kontemplacija. Svakako da to neće zabraniti da pojedini institut naglašava više jedan ili drugi vid. No takav vid neće nikad navesti redovnika na to da smije zanemariti ili kontemplaciju ili apostolski žar. On se mora učiti, a to će Dekret još bolje nglasiti kasnije, da u akciji ljubi Boga i da u kontemplaciji gori apostolskim žarom. Drugim riječima, u srcu redovnika ne može postojati problem izbora kontemplacije ili apostolata.

Zašto? Opet zbog toga što je redovnički život ukorijenjen u krsnom događaju. Ljudsko Kristovo srce u času njegova »prijelaza« Muke-Smrti-Uskrsnuća-Uzašača obuzimala su dva nerazdvojiva osjećaja. On je bio Očev Sluga. I zato bi odsutnost jednog osjećaja u njemu nužno uključivala u sebi i odsutnost drugog. Ponajprije, u njemu se nalazi osjećaj udivljenja i zahvalnosti zbog Očeve ljubavi, agape; on je nerazdjeljivo povezan s tom ljubavlju kao »autor spasenja« i prvi je nadarbenik te Očeve ljubavi. Prvi se klanja i prvi promatra neizmjerenu mudrost Oca, koji unatoč čovjekovim grijesima provodi k sretnom svršetku svoj plan ljubavi. Iz toga klanjanja, udivljenja i jedinstva s ljubavlju Očevom rađa se u Kristovu srcu drugi osjećaj: živa želja i potpuna raspoloživost samoga sebe da se Očev plan ljubavi ostvari kako bi svi ljudi postali dionici radosci spasenja. Budući da ljubiti drugoga zapravo znači učiniti vlastitim sadržaj njegova srca, Isus u Očevu srcu otkriva da Otac ljubi svakog čovjeka te da svakog pojedinca i sve ljudi želi otkupiti. Takvo ga promatranje potiče da učini djelatno svojim taj Očev plan. Tako kontemplacija i otkupiteljska obveza nastaju naizmjence u Kristu-

-Sluzi i njima je prožeto čitavo Kristovo srce. A istu obvezu primilo je i srce krštenika okupano u Kristovoj Pashi.

Budući da redovnik u punini nastoji razviti svoju kršteničku stvarnost, jasno je da problem kontemplacija—apostolat, bez obzira na tip instituta, u njemu mora postići svoju jedinstvenost. Ne postoji nikakva ne-probojna barijera između akcije i kontemplacije. Mora se priznati da je kršćanska tradicija na tom području potpuno zatajila. Govorilo se samo o jednom ili o drugom obliku, a o njihovu jedinstvu malo se vodila briga. Sadašnji Dekret o redovništvu uspostavlja jedinstvo između dva gledišta na redovnički život.

U šestom broju prosljeđuje se misao prethodnog broja ističući primat života ljubavi. Već u shemi od 1963. jedno je poglavlje nosilo naslov: »Prije svega treba tražiti jedinstvo ljubavi s Bogom.« I naslov i sadržaj postavljali su problem. Oci su u naslovu zapazili vrstu dualizma: redovnički život cijepa se između molitve i potrebe apostolata. Zašto apostolat ne bi pothranjivao jedinstvo života s Gospodinom? Zašto su u naslovu spominje samo ljubav prema Bogu, a ne i ljubav prema bližnjemu? Ni sadržaj se nije mnogima svidio. Najprije se potvrđuje apsolutan primat jedinstva s Bogom i ljubav prema bližnjemu, a onda se zabranjuje da se išta stavi iznad ljubavi prema Bogu te se žestoko osuđuje aktivizam.

Mnogi su oci kritizirali način na koji se govorilo o kultu molitve, o »pobožnim vježbama«, osobito pak o liturgiji, časoslovu i o riječi Božjoj. Govorili su da izričito treba naglasiti liturgiju kao glavni izvor autentičnog duhovnog života te »svakodnevno čitanje Svetog Pisma«. Iznenađuje odgovor komisije u tom razdoblju biblijske i liturgijske obnove: »Svi čini božanskog kulta u tekstu smatraju se kao pobožne vježbe.«

Shema od 1964. donosi neke novosti. Izbačena je osuda aktivizma, određuje se točnije da ljubav dolazi samo od Boga, a ljubav prema bližnjemu »izvire iz ljubavi prema Bogu te je usmjerena na spas svijeta i izgradnju Crkve«. Njemački i skandinavski biskupi traže da se istakne apsolutan primat ljubavi u redovnič-

kom života. Riječima »prije svega« želja im je djelomično ispunjena.

Diskusija o toj shemi donosi nove elemente. Kard. Doepfner traži »povratak na izvore, na Svetu pismo, na liturgiju kao i velikim učiteljima duhovnog života i teologije duhovnosti... Moralistički i skolastički duh mnogih instituta nije dovoljan; mora ga oživjeti jednostavnost evanđelja i liturgijski duh«. Kardinal Bea primjećuje da je okvir redovničkog života shvaćen previše usko: redovnički život kreće se u atmosferi cijele Crkve i ne može se ograničiti na previše skučeno područje. Redovnice slušateljice iznose svoje mišljenje ovačko: »Potrebno je ohrabriti savjesti redovnica aktivnog života te ih voditi u svjetlu Svetog Pisma, uz pomoć liturgije, a po odobrenoj i sigurnoj nauci, k jedinstvu njihova duhovnog života; a ono se ostvaruje u osobi Isusa Krista kojega će nalaziti i promatrati jednako u molitvi, kao i u svakodnevnom životu.«

Iz svega toga koncil je uočio širinu horizonta: redovnički život ne može se smjestiti samo u juridičke okvire triju zavjeta već u čitavu kršteničku stvarnost. Duh uskrsnulog Krista potiče u Crkvi svako dobro djelo te je tako pokretač i redovničkog života; on dijeli u Crkvi bogatstvo uskrsnulog Krista i privodi k pravoj svrsi Kristovo djelo. — Plod svih pismenih i usmenih sugestija je sadašnji broj šest.

On je pun evanđeoskog duha te stavlja obnovu redovništva u središte obnove čitavog crkvenog života. Veoma je važan te ako nađe i primjenu u praksi, dat će Crkvi generacije redovnika koje uistinu vodi Duh Sveti.

Započinje podsjećajući na primarnu i gotovo jedinu brigu redovnika: postići dubinu *zajedništva* s Bogom koju je započeo krsnim činom. Redovnički život ne može biti usmjeren samo na horizontalnu dimenziju. To je život s Kristom i u Kristu, život stavljen u puninu srca tajne Božje. Redovnik ne može razriješiti poseban vez kojim je u Isusu povezan s Ocem. To je jedino bogatstvo njegova života zbog kojeg se odrekao svega ostalog. I to ne zbog toga što bi mu bilo dostatno samo to bogatstvo, već zbog toga što je ono sposobno ispuniti njegovo ljudsko srce svakim mirom i radošću. Tog bo-

gatstva postaje svjestan kad u dubini srca razmišlja o njemu i o sebi te mu ono daje poticaj za svako nje-govo djelovanje. Već je bilo govora o tome kako redovnik u tom zajedništvu s Ocem nalazi ljubav prema bližnjemu; redovnički život temelji se na zajedništvu ljubavi.

Kako podržati i kako ostvariti taj način života? Šesti broj određuje sredstva kako da se postigne taj cilj. Nije dosta ponavljati da se redovnički život gradi na ljubavi, već treba pokazati koji su mu pravi izvori u Božjoj Crkvi. Ti izvori moraju biti takvi da u redovniku neposredno proizvode učinak neprestanog otvaranja prema Bogu, osjetljivost za božanske stvari, naviku neprestanog klanjanja Bogu, a to se u duhovnom životu naziva duh molitve, duh života s Bogom. No taj duh molitve, i sama molitva, premda dolaze od Božjeg Duha, jesu ljudske stvarnosti, raspoloženja ljudskog srca. Njihovi izvori su dva dara koje je Gospodin darovao svojoj Crkvi: njegova Riječ i njegovo Tijelo.

Sjetimo se da je prvi nacrt govorio o »pobožnim vježbama« te pod njima obuhvaćao sve vrste pobožnosti: litanije, devetnice, molitvene formule, male oficije, molitvenike... Konačna redakcija Dekreta vratila se na bitno: redovnički život crpi snagu iz dva glavna izvora, a to su Riječ Božja i liturgija, koja kulminira u slavljenju euharistije.

To je velik napredak. Sveti Pismo je »duhovna« knjiga svih redovničkih instituta. Stalnim čitanjem i razmatranjem ekonomije milosrđa i Božje vjernosti redovnici će malo-pomalo otkrivati pravo lice onoga »koji ih je prvi ljubio«, kao i pravi sadržaj njegovih zahtjeva. Radi se baš o Svetom Pismu, a ne o drugim duhovnim knjigama koje govore o njemu jer nijedna knjiga ne može zamijeniti Sveti Pismo. Da se taj cilj postigne, treba već od novicijata početi priučavati redovnike da čitaju Bibliju. To nije lako, ali će se na taj način po svoj prilici bolje iskoristiti vrijeme koje se dosad posvećivalo različitim sladunjavim pobožnostima.

Sveti Pismo može se u punini doživjeti samo u jedinstvu s liturgijom. Ne samo zbog toga što ona ujedinju-

je sve vjernike u jedan čin hvale i prošnje, već zbog toga što u liturgiji svetopisamske riječi postaju govor koji narod Božji upravlja Gospodinu i govor koji Gospodin upravlja svome narodu. Na stranicama psalterija ili liturgijskih knjiga te se riječi ponovno navješćuju, pjevaju ili izgovaraju. Stoga povratak Svetom Pismu znači povratak velikoj liturgijskoj molitvi kakvi god bili njezni oblici. Kad Dekret u trećem broju traži da se reformiraju različiti molitvenici, jasno je da misli na prioritet biblijske molitve. A kad se to učinilo, treba biti logičan te olakšati dnevni red od mnoštva nekorisnih očenaša, koji su bili postali navika a svjedoci su jednog drugog tipa duhovnosti.

Sva liturgija kulminira u euharistiji. Ovdje s jedne strane čitava zajednica u Isusu upućuje Ocu svoje čine zahvalnosti, s druge pak strane u euharistijskom kruhu i vinu prima najveći Očev dar ljubavi, pravo tijelo uskrsnulog Krista. Taj dar još više ukorjenjuje zajednicu u zajedništvu s Ocem i sa cijelom Crkvom. Budući da euharistija čvršće povezuje vjernika s Ocem i s braćom, u isto ga vrijeme čisti od grijeha koji u njemu podižu zid zatvaranja u samoga sebe te u njemu već sada stvara početak slave. Euharistija je, dakle, nepresušivi izvor čitavog duhovnog života. A proživljavana u različitim ritmovima liturgijske godine, ona pounutrašnjuje različite načine tajne spasenja u savjesti bratske zajednice koja je slavi. Nema bolje škole da se nauči »misliti i osjećati s Crkvom«, bolje potkrepe za misionarski ili apostolski duh, od mise koja se služi mirno i dostojanstveno uz sudjelovanje svih s uistinu oživljrenom i proživljenom Božjom riječju, homilijom te s molitvom vjernika jer se upravo tu skupljaju sve molitve, prošnje i zahvale Crkve. Tu se uspostavlja kontakt s Ocem, tu se ostvaruje pripadnost samom Kristovu Tijelu. Centrirajući čitav redovnički život na euharistiju, Dekret ga ponovno stavlja na njegovo pravo mjesto i dovodi na pravi izvor. A da bi se to uspješno ostvarilo, nužno je napustiti mnoge stvari, uravnotežiti druge, osobito ondje gdje su utemeljitelji, živeći u nekom dru-

gom vremenu, namrli institutu drugi smjer, koji se više ne slaže s ovim autentičnim.

Malo je čudno što je taj broj, potpuno prožet pravom univerzalnom crkvenošću, vodio brigu o želji jednog modusa te smatrao potrebnim naglasiti kako redovnici trebaju da »sinovskim srcem poštuj i ljube pastire«. Nije li ljubav i poštovanje prema pastirima normalna posljedica bratske ljubavi prema »svim uđovima Kristovim«? A ona je upravo spomenuta u pretvodnoj rečenici.

VII. Redovnička zajednica je znak zajednice ljubavi

(Komentar uz broj 15)

Uzimamo odmah u razmatranje broj 15 ovog Dekreta. Dva su razloga za to. Prvi je što je očito da on po svom sadržaju, koji je već na neki način iznio šesti broj, dolazi upravo na ovo mjesto. Svatko će, naime, odmah uvidjeti da prvi dio tog broja ima isti stil, rječnik i »duhovni« ton kao i brojevi koje smo dosad komentirali. Drugi je razlog što nam se čini da je taj broj jedna od osovina cijelog Dekreta, mjesto u kojem najviše dolazi do izražaja koncilski duh i u kojem se vidi da redovnički život ima bitno eklezijalnu dimenziju. Redovnički život koji se temelji na euharistiji i Božjoj riječi nije jednostavno skupina kršćana koji svaki za sebe teže za kršćanskim savršenstvom; on je život braće i znak velike zajednice ljubavi koju Otac u Sinu želi uspostaviti na zemlji. Ovo nekoliko redaka je nešto najljepše i najevanđeoskije od svega što je Koncil rekao. Ovdje se jasno tvrdi centralni imperativ željene obnove: zajednički život nosi bitno evanđeosku značajku.

U shemi od 1963. tri vrlo oskudna broja govorila su o zajedničkom životu. Naglašavalo se: zajednički život mora pružiti svjedočanstvo o onome što je bila prvotna Crkva, poglavari neka se vladaju kao očevi i majke, a podložnici kao sinovi i kćeri, braća i sestre, ljubav neka se protegne i na one koji su napustili institut, među različitim klasama redovnika neka vlada bratska sloga, neka se braća nesvećenici uključe više u život i djela instituta, neka se među sestrama što više dokine razli-

ka kategorija... Sve su to bile važne stvari, ali previše suho iznesene tako da se činilo da zajednički život nema nikakve dogmatske podloge.

Poseban je problem bilo pitanje braće nesvećenika u kleričkim redovima, kao i pitanje redovnica. Što se tiče sestara, traži se svrđenje na samo jednu kategoriju. Što se pak tiče braće nesvećenika, primjećuje se da je njihova situacija danas posebno delikatna. Poglavar jednog prosjačkog reda povezuje to pitanje s općim stanjem redovničke klase u svijetu i traži da se braći pod svaku cijenu pruži mogućnost izobrazbe u njihovim zanatima, da se pouče kako bi svoj rad ljudski cijenili te u njemu upoznali funkciju Crkve koja je sposobna ispuniti njihov redovnički poziv. — Jedan kongoanski biskup kaže veoma jasno: treba ponovno vratiti vrijednost zvanju redovničke braće i njih staviti uz bok svećenicima. Njihov podređeni položaj i bavljenje isključivo materijalnim poslovima ne odgovara više razvoju našeg vremena. Moraju se odgojiti tako da budu sposobni preuzeti svako mjesto u institutu, a posebno apostolske dužnosti. Sigurno da svi neće moći vršiti apostolat, ali svakom treba pružiti mogućnost i dati mu da bude, bar kroz neko vrijeme, odgovoran u apostolatu. A oni koji su sposobni, neka prime cijelovit apostolat ondje gdje svećenički karakter nije nužno potreban, npr. katehizacija ili društvena akcija, klubovi mladeži... Samo takav način postupanja s braćom dat će oduševljenja i novih zvanja braće pomoćnika u kleričkim redovima.

Jedan benediktinski opat i jedan afrički biskup govore pak o mogućnosti monaha nesvećenika. Sadašnje zakonodavstvo, koje usko povezuje svećeništvo i zavjetovanje u monaškim redovima, nije sretno načinjeno jer isključuje one mladiće koji bi htjeli biti monasi a nemaju svećeničkog zvanja. Okvire juridizma treba proširiti i vratiti se na prvotnu nakanu monaških redova.

Što je s bratskom ljubavlju u redovničkim zajednicama? Stvara li bratska ljubav zajedništvo ili je ona učinak zajedništva? Odgovor ne zadovoljava. Kaže se: zajednički život je uvjet vršenja ljubavi, a to znači da njezin rascvat ili nestanak u jednoj zajednici ovise o ras-

položenju redovnika. Ipak se u shemi od 1964. govori o »svjedočanstvu ljubavi Kristove po primjeru prve Crkve« a ne više samo o »svjedočanstvu prve Crkve«. Također se traži: neka se braća što više uključe u život i u djela instituta, neka u svim kongregacijama sestara postoji samo jedna klasa redovnica, neka i klerici i braća imaju jednaka prava, osim u onim stvarima koje proizlaze iz svetog reda.

Javna rasprava donosi neke nove elemente: naglašava se svjedočanstvo zajedničkog života kao znak evanđelja u svijetu u kojem dominira osobni egoizam; pobliže se određuje da »zajednički život« nije istovjetan sa sustanarstvom i boravkom pod istim krovom, već je on duboko jedinstvo među braćom koja žele ostati vjerna duhu evanđelja i instituta. Jedan od modusa je odlučujući za konačan tekst Dekreta: »Neka zajednički život bude svjedočanstvo Kristove ljubavi; neka ga obilježuje i hrani euharistija po primjeru prve zajednice gdje su svi bili jedno srce i jedna duša. Što je više redovnička vjernost izložena poteškoćama sadašnjeg svijeta, to više se svaki redovnik mora osjećati odgovornim za svoju subraću. A braća nesvećenici neka se smatraju pravim redovnicima te neka imaju sva prava i budu usko povezani sa životom instituta.«

Prvi odlomak petnaestog broja iznosi evanđeosku dimenziju zajedničkog života, a zatim se govori o braći, o redovnicima, o jednakosti u institutima čiji su članovi svećenici i nesvećenici.

Tekst započinje podsjećajući da je zajednički život ostvarenje bratskog zajedništva sviju putem osobne prisutnosti Gospodina Isusa, a završava idejom da je takav život u ovom svijetu navještaj dolaska Kristova. Očitovanje bratske ljubavi, međusobno poštovanje, želja nositi breme jedan drugoga, nije ništa drugo već ljudskim činima izraženo duboko i misteriozno zajedništvo s Ocem u Isusu koga smo već postali dionici na krštenju, a koje se još dublje ukorjenjuje euharistijom i koje svi zavjetovanici žele ostvariti u svoj njezinoj punini.

Nema sumnje da su to najljepše riječi koje je Koncil izgovorio o redovnicima. Redovnička zajednica je

tajna u srcu Crkve—Tajne. Redovništvo je sakramenat, u isto vrijeme, dakle, i stvarnost i znak koji objavljuje ponajprije samoj Crkvi, a po tom i svijetu da je Tajna, u Pavlovu smislu riječi, po Gospodinu Isusu već prisutna u ovoj ljudskoj povijesti.

Ako ozbiljno shvatimo Pavlovu i Ivanovu riječ, otkrivamo da je crkveno zajedništvo već ispunjena stvarnost zbog činjenice uskrsnuća. Pavao nam ponavlja da je Isus križem i uskrsnućem ponovno uspostavio jedinstvo koje je grijeh razbio: jedinstvo ljudi s Ocem, jedinstvo ljudi s njihovom braćom (Ef 2, 14—18; Kol 1, 21—23; 3, 14—15; Gal 3, 28). Uskrsnuli Isus nosi u sebi bratstvo ljudi, njihovo zajedništvo s Ocem i među sobom. Duh Sveti koga on dariva stvara u čovječanstvu tu tajnu zajedništva kojoj je izvor Gospodin Isus, i samo on. Kad krstom ulazimo u spasiteljski čin, ulazimo upravo u to zajedništvo i u to bratstvo koje nam je dano u Isusu: mi smo, naime, Očevi »posinci« budući da smo »udovi na tijelu Crkve«, »braća svetih«. Zajedništvo i bratstvo pod tim vidom jesu bitno dar Očeve ljubavi. Znak ljubavi Božje prema nama jest upravo to: on nas je po svojoj dobrohotnosti uveo u bratstvo s Isusom Kristom, njegovim jedinim Sinom. Euharistija, koja nas sve u sakramentalnom zajedništvu ujedinjuje u samom uskrsnulom tijelu Gospodina Isusa, učvršćuje i proširuje u nama tu tajnu, ukorjenjuje nas u bratstvu.

A euharistija nije prolazni obred, samo koja minuta proživljena u sudjelovanju na istom kultu. Kao i svaki sakramenat, i ona želi da uđe u naš život i da sudjeluje u svakidašnjoj судбини ljudi. Upravo ovdje u zajedništvu Crkve, nastaje redovnička zajednica kako je zamišlja taj broj Dekreta: euharistijska zajednica ljubavi. Zajednica jednostavno želi da bude otvaranje, stvarno očitovanje, što savršenija objava onoga što nam je Otac već darovao u Kristu: zasadio je u svijetu klicu pravog bratstva koje se temelji na pripadnosti jedinom Očevu Sinu. Ta klica bratstva je raspršena tu i tamo među ljudima. Plodovi su tog bratstva često prikriveni jer su se kršćani dužni razdvojiti da bi bili kvasac u tijestu, dok samo nedjeljni sastanak uspijeva pobliže označiti

stvarnost tog bratstva. Redovnička zajednica, naprotiv, sa svojim specijalnim stilom života je trajno svjedočanstvo da u Kristovoj Crkvi postoji bratstvo. Ona je, dakle, znak crkvenog zajedništva ukoliko je ono Očevo dar u Isusu i u njegovu Duhu, ili, riječima Dekreta, ona je »znak, navještaj dolaska Kristova«, a sve to zbog svog bratstva ili zbog života u zajednici.

Zbog svega toga od redovničke se zajednice zahtjeva vrlo mnogo. Šteta što ovaj toliko evanđeoski tekst ne iznosi na ovom mjestu što to redovnička zajednica ima vlastito u krilu velike crkvene zajednice. Ovdje je trebalo spomenuti zavjete koji su prije svega svjedočanstvo i znak. Zavjeti preuzeti osobnom odgovornošću ističu da bratsko zajedništvo dolazi samo od Božja u Isusu Kristu, a redovnička zajednica nastoji da ga što savršenije ostvari. Slobodnim i radosnim preuzimanjem posvećene čistoće zajednica proklamira da ljubav koja živi u njoj ne dolazi od tijela već po djelovanju Duha Svetoga, utiskujući u svakog pojedinca Kristove značajke. Osim toga ne izabiremo mi sami sebi braću, Bog ih izabire; pa ako ih svaki dan nastojimo što više ljubiti to sigurno nije zbog toga što su nam, ljudski govoreći, simpatični, već zbog toga što ih je Bog postavio za našu braću, dajući i njima milost zajedništva. Naša bratska ljubav nema, dakle, drugog izvora, već joj je izvor Očevo dar u Isusu: moj brat nije onaj koga sam ja izabrao i koga po ljudskim simpatijama mogu ljubiti, već onaj koga mi Otac, da bi me spasio, šalje da ga ljubim.

Isto vrijedi i za zavjet siromaštva. Odreći se svakog privatnog posjedovanja te prilagoditi se zajedničkom stilu života svjedoči da je Očevo dar zajedništva i bratstva dostatan da zadovolji čovjekovu želju za posjedovanjem, da je taj dar jedino potrebno. U bratstvu i po bratstvu te zajedničkom upotreboru plodova rada svatko nalazi ono potrebno za svoje glavne potrebe. Pod tim vidom je možda važniji zavjet poslušnosti. Redovnik nastoji usmjeriti svoj život i svoje služenje Božjem spasiteljskom planu samo preko volje jednog brata, poglavara. Nastoji pročitati Očevo volju u volji svoga brata a da se u isto vrijeme nije odrekao osobnog suda.

To je zapravo odgovor na pitanje: dokle dopire bratstvo? Dajući kršćaninu zajednicu, Bog na neki način daje samoga sebe, slično kao što u darivanju Sina daruje samoga sebe.

U tom svjetlu zajedništva i bratstva koje predivno iznosi broj 15 Dekreta redovnički su zavjeti velikodušno nastojanje da Crkva i na svojoj vanjštini pokaže one značajke koje su utisnute u dubini njezina bića, a to su sve značajke zajedništva. Zavjeti nisu nešto što se izvana nadodaje tajni Crkve, već predstavljaju nastojanje da izraze bitnost Crkve kao dar zajedništva, posinaštva i bratstva, a taj je dar Otac ponudio ljudima.

No nisu samo zavjeti značajka zajednice. Oni su usmjereni na to da ostvare evanđeoski stil života, koji je u isto vrijeme i sakramenat. Zato je potrebno da zajednički život na što bolji način izrazi značajke života Crkve; ona zapravo nije samo ontološko zajedništvo već i život zajedništva.

A te su značajke zajedništva prije svega »duhovne«. Tekst spominje jedinstvo duha, međusobno poštovanje, nošenje bremena jedan drugoga te sve to uokviruje u lijepu sliku »obitelji ujedinjene u Gospodinu«. A da bi se to ostvarilo, nužno je priznati kako se mora ublažiti sadašnje zakonodavstvo mnogih instituta u kojima je još previše naglašen stil odnosa poglavara—podložnik, a takav stil sigurno nema ništa obiteljsko. Jasno je da ostvarenje tog ideala ovisi o shvaćanju poglavara i njegove funkcije. Govoreći o poslušnosti, Dekret je spominjao otvorenost, iskrenost te obostranu suradnju. Ipak, koliko još uvijek izgovora, koliko tajnovitosti u »odlukama vijeća«, a sve bi se to moglo raspraviti iskreno i bratski »u obitelji sabranoj u Božje ime«. Ne dobiva li se dojam da ta riječ »obitelj« u usporedbi sa zajedničkim životom mnogih instituta zvuči previše lažno? Zakonodavstvo je prevladalo spontanost ljubavi. I kad nastanu sukobi, uvijek je, normalno, zakon koji »rješava« stvar. Umjesto da zajednica bude zajedništvo ljubavi, ona je postala primjer juridizma. Koncilski tekst ne bi želio tako. Donoseći Ivanove i Pavlove riječi, pod-

sjeća da se savršenstvo temelji na ljubavi koja je punina zakona. Hoće li se uistinu ozbiljno shvatiti ti reci Dekreta? Njihovo ostvarenje sigurno neće ovisiti o odlukama generalnih kapitula; mogu ih ostvariti samo obraćena srca i pameti. Hoće li ikad doći vrijeme da bratska zajednica bude iznad juridičke zajednice?

U taj kontekst ulaze i ostale stvari koje donosi broj 15. O njima će biti govora opširnije pa ih ovdje samo spominjemo. Pitanje braće pomoćnika posebno je aktuelno. Situacija je u nekim stariim institutima, kao i u novijim misionarskim, veoma kritična. Na početku su pomoćnici bili penitenti koje je pojedini samostan milostivo primao te im je često bilo teško dati onaj odgoj koji bi zadovoljio samostanski život. No danas to više nije slučaj. Danas se na kapitulima i kanonskim vizitacijama govori da su »pomoćnici pravi članovi zajednice«, a ipak postoji neki rascjep između njih i klerika. Ni u pitanjima redovništva nemaju ista prava kao kle- rici: ne sudjeluju na provincijalnim ili generalnim kapitulima, smatraju se vrstom »novaka«, o njima se bri- ne jedan svećenik, često mlađi i neiskusniji od njih... Takva je situacija danas neodrživa. Osim toga što takav stav vrijeđa ljubav, vrijeđa i osnovna prava ljudskog dostojanstva.

Postojanje redovnika laika s punim pravom na zajednički život bez sumnje je jedini izlaz iz te situacije. Tako će ponovno postojati zajednice gdje će jednaka prava imata i klerici i laici, osim, naravno, u onome što proizlazi iz svetog reda. Na taj bi se način dokinula po- stojeća razlika koja nimalo ne čini čast svećeničkoj dužnosti »služenja«, a s druge strane vrijeđa svjedočanstvo bratstva. Time bi se riješio još jedan problem. Sve se češće, naime, događa da su pojedini klerici sigurni u svoje redovničko zvanje, ali kad dođe čas ređenja, ozbiljno počnu sumnjati u svoj svećenički poziv. Ne bi li oni mogli ostati u zajednici s punim pravima, time da im se odgodi čas donošenja konačne odluke o svećeništvu? Zašto kvalificiran laik ne bi uspješno mogao poučavati teologiju ili povijest, biti dopisnik revija, znan-

stveno raditi? Poučavati teologiju nije po sebi vezano uz svećenički karakter.

Što se tiče redovnica, slučaj je još lakši jer ne postoji razlikovanje klerici—laici. Kad je govor o redovnicama, Koncil dopušta samo jednu razliku: »Zadržat će se samo ona razlika među osobama koju zahtijevaju različiti poslovi za koje su sestre određene posebnim Božjim pozivom ili posebnom prikladnošću.« Zašto se to načelo ne bi moglo primijeniti na svaki redovnički institut?

VIII. Kontemplacija — bitan element svakog kršćanskog života

(Pogled na broj 5 i 6)

Svaki redovnički život ima dva vida, a oba se smatraju bitnima: kontemplacija i apostolska ljubav i oba se žele uključiti u veliko djelo otkupljenja. Ta dva oblika redovničke posvete, kao i ona sama, imaju svoj koriđen u »krsnoj posveti« (PC 5).

Ako je kontemplacija bitna djelatnost u redovničkom životu, slijedi da je ona također i bitan element u životu svakog kršćanina, iako u manjem stupnju. Razlog je tome što apostolska ljubav mora jednako nadahnjivati laike, klerike i redovnike. U različitosti darova, staleža i poziva te dvije djelatnosti — kontemplacija i akcija — dvije su bitne povlastice kršćanskog poziva na posinaštvo Božje. To isto vrijedi i za redovnike te Koncil zato, govoreći o različitim tipovima redovništva, razlikuje institutе koji se posvećuju apostolskom životu i prakticiraju veći ili manji stupanj kontemplacije od različitih monaških instituta.

Ipak od svih redovnika, bez obzira na njihov kontemplativni ili aktivni stil života, Koncil traži »da u svim okolnostima njeguju život s Kristom u Bogu sakriven, a odatle izvire i svim žarom pokreće ljubav prema bližnjemu za spasenje svijeta i za izgradnju Crkve« (PC 6). I zatim: »Neka svi članovi ustanova neprestanim marom njeguju duh molitve i samu molitvu creći iz pravih izvora kršćanske duhovnosti.... Tako okrijepljeni za stolom božanskog Zakona i svetog oltara

neka bratskom ljubavlju ljube udove Kristove... neka sve više žive i osjećaju s Crkvom i neka se potpuno stave u službu njezina poslanja.« U istom tekstu Koncil veli da su izvori duhovnog života Sveti Pismo, liturgija, a napose euharistija.

Postavljamo ova dva pitanja:

1. Što se razumijeva pod kontemplacijom i kontemplativnim životom? Je li to život koji tekst izražava pojmovima »život sakriven s Kristom u Bogu«, »duh molitve«, »duhovni život« itd?

2. Ima li kontemplacija mjesta u životu svakog kršćanina, i laika i redovnika?

U nekršćanskim religijama pojam kontemplacije ima različite oblike kojima se ističe stanovito traženje i jedinstvo s Bogom. U kršćanstvu kontemplacija ima točno određeno značenje.

U običnom ljudskom govoru kontemplirati znači zaustaviti pogled na jednoj stvari, i to ne samo onako usput, već promatrati stvar prilično dugo te dopustiti da nas ona na neki način apsorbira. U tom promatranju prisutna je i ideja razmišljanja te ideje različitih osjećaja: ushićenje ljestvom, strah pred grdobom, a filozofija govor o promatranju lijepog, istinitog i dobrog. U kontemplaciji objekt ima neku direktnu prevlast nad subjektom. Kontemplacija se, dakle, zaustavlja na samom predmetu, a ne promatra ga pod vidom nečeg drugog. Zato kontemplacija nije indiferentna na to da li je predmet lijep, dobar ili istinit. U njoj se također ne promatra stvar pod vidom neke koristi. Zato je ona usko povezana s ljubavlju kad je promatrana stvar u sebi istina, dobrota, ljepota. Ljubav nas nagoni da promatramo ono što ljubimo a promatranje opet sa svoje strane povećava ljubav.

Promatranje ljepote i istinitosti vidljivih stvarnosti ljudima nešto je prirođeno. Znamo što je promatranje umjetničkog djela ili prirodnih ljepota. A što se tiče ljudskog života, teško ga je zamisliti u punom rascvatu ako on nije razvio sve vrednote što ih ljudskost zahtijeva, tj. ako se ne može promatrati pod vidom dobrote, ljepote i istinitosti. Ne radi se, dakle, samo o promatranju vidljivog svemira, već i o promatranju djela koja

je stvorio čovjek, o ljepoti arhitekture i književnosti, o ljepoti istine u intelektualnim ili filozofskim djelima. Najviše radosti koje može čovjek iskusiti izlaze upravo iz takvih promatranja. Kako se može ljubiti neki predmet bez shvaćanja njegove dobrote, ljepote i istinitosti?

No u promatranju stvari ovoga svijeta ljudi se vladaju kao da su zaboravili da se njihov rad odvija u svijetu čija slika prolazi i da su hodočasnici prema vječnoj državi. Ne može se stvoriti potpuna ideja o životu i o kršćanskoj savršenosti u ovom času koji je sav usmjeren prema naprijed ako se ne zna što se nalazi na kraju toga puta: vječno blaženstvo. A bitan je element blaženstva posjedovanje Boga u blaženom gledanju.

Važnost toga gledanja nije kršćanima toliko pred očima u ovom životu vjere kojom tapkamo po tami, ali sigurnom nadom prema naprijed. U toj situaciji ljubav je na prvom mjestu budući da već izravno možemo ljubiti Boga iznad spoznaje koju imamo o njemu, no nikako bez nje. Ljubav je neodvojiva od vjere. Tko ne poznaje Boga, ne može ga ljubiti, još manje ljubiti kao on. Što se nas tiče, upoznali smo Boga koji se objavio u Kristu. Svakom čovjeku koji dolazi na ovaj svijet dano je svjetlo, kojega je više ili manje svjestan, a to je svjetlo promatranja onoga koji je Istina.

Za većinu kršćana u ovom našem vremenu vjera je životni stav povjerenja u Boga, prepustanja njemu, hodanja u budućnost unatoč tami. Odavle nastojanje da se od vjere načini iracionalni stav gdje se ne vidi više tako dobro akcija razuma koji se nalazi u mračnom, ali stvarnom posjedovanju apsolutne istine. Mnogi su na neki način uzdrmani kad zbog otkrića modernih znanosti moraju malo kritičkije gledati na svoju vjeru. Sigurno je da zbog toga Duh Božji nije manje na djelu u srcima ljudi te su brojni kršćani koji žive evanđeoski ideal katkad s herojskom velikodušnošću, no sve to kao da je iznad razumskog sadržaja njihove vjere. U tom slučaju ne zna se više tako dobro što znači riječ kontemplirati, jer kad je razum izgubio pojам objektivne istine, vjera je u napasti da bude shvaćena i življena kao vrsta fideizma, kao neka slijepa ljubav. Eto razloga zašto mnogi ne znaju da li je kontemplativni život

moguć na zemlji, što on označuje, ima li kakvu vrijednost za kršćanski život.

Neki su počeli ozbiljno sumnjati u samu vrijednost pojma kontemplacije s izlikom da je on došao od neopelagijanizma. Istina je da je pojam uzet iz te filozofske škole, no kršćanska su stoljeća pod tim razumijevala posebnu evanđeosku i kršćansku vrijednost. Radi se o nečem veoma preciznom. U tradicionalnoj nauci Crkve kontemplacija označuje stanovit stav ljudskog razuma koji jača vjera te se već sada može uzdići, ne svojim silama već pomoći Božjom, do iskustva jednostavnog promatrana trojedinog Boga. To je iskustvo sigurno, često neprotumačivo, ali uvijek ostaje u redu spoznaje, u svjetlu vjere i Duha Svetog. Čin kontemplacije se proživljuje mnogo jednostavnije negoli što se može opisati. Mnogi kršćani ne znaju ovo izraziti, ali u svakidašnjem životu primaju mnogo milosti kontemplacije koja im daje ono što se zove smisao za Božje stvari u njihovu kršćanskom životu.

Da takvi čini spadaju na kršćansko savršenstvo koje mora ostvarivati svaki kršćanin, nema nikakve sumnje. Sam razvoj oblika redovničkog života i staleža posvećenja u Crkvi ide za tim da pokaže kako je moguće ostvariti kontemplaciju, ne samo u kontemplativnim institutima već i u drugim oblicima redovničkog života ili u svjetovnim institutima, a jednako tako i u svim laičkim djelatnostima za uvjet da se poštuju bitnosti autentičnog kršćanskog života.

Ne treba se čuditi što je kontemplativna dimenzija integralni dio kršćanskog poziva jer je svaki kršćanin pozvan da sliči Kristu, svom Spasitelju, svom starijem Bratu i savršenom uzoru Božjeg sinovstva, na koje je pozvan i svaki kršćanin. A ne može se ni zamisliti da se sinovstvo može ostvariti u nekoj slijepoj ljubavi, bez prave kontemplacije. Na zemlji ne možemo hodati prema Ocu a da ga ne promatramo, niti se ovdje može započeti život vječnosti bez kontemplacije koja usmjeruje i utvrđuje našu ljubav.

Kršćani su dar kontemplacije primili na krštenju s darovima Duha Svetoga te bi ga trebali postati svjesni.

A taj stav koji prosvjetljuje, utvrđuje i pokreće snagu naše ljubavi, proteže se na sve naše životne djelatnosti, pa i na područje razuma. Djelovanje Duha Svetoga ko-jim smo sposobni nadvisiti i naše granice odvija se u potpunom skladu s našim ljudskim silama te se služi našom otvorenošću i raspoloživošću. Svako autentično djelovanje Duha Svetoga donosi prosvjetljenje vjere i utvrđuje našu ljubav. Jednako je tako istina da to djelovanje Duha Svetoga može poprimiti toliko oblika koliko ima i poziva. U našem se vremenu malo previše nagašava akcija i apostolat te se čini da je kontemplacija izgubila svoju vrijednost. Ipak je naša kršćanska sudbina u našim rukama i nikada ne bismo smjeli dopustiti da se iskrivi u nama slika Sina Božjeg, ta sličnost koju Bog želi prepoznati u svakom kršćaninu. Zato nam je već sada dužnost kontemplirati Oca i sve ljude promatrati Kristovim pogledom. Postoji, dakle, način poznавanja svijeta, onako kako ga poznaje Krist, a proizlazi iz znanja i mudrosti koju daje Duh Božji. Tu božansku mudrost daje samo Duh Sveti i ona je nužna za upoznavanje svijeta, za postizanje kršćanske savršenosti i za ispravnost apostolskog djelovanja.

U Crkvi je uvjek bila i bit će različitost poziva budući da su jedni više skloni kontemplaciji, a drugi apostolatu. Ipak su ta dva vida kršćanskog života međusobno povezani tako da i redovnici kontemplativnog duha moraju gorjeti apostolskim žarom, a oni apostolskog smjera neće biti pravi apostoli ako ne crpe snagu za svoje aktivnosti u kontemplaciji tajna Kristovih.

Koncilski su oci više puta upozoravali one koji su pozvani na apostolat i isticali potrebu da jedan dio vremena posvete takvim tihim molitvama. U tom je očit šesti broj koji smo prije citirali. Jasno je iz toga da se duhovni život ne bi mogao postići osim pod vidom ovog »hranjenja« i duševne okrepe, a sve u vidu apostolske akcije. Ako, naime, razmatramo i ne tražimo više Boga, onda ga nećemo tražiti ni u apostolatu, neće se više moći govoriti o jedinstvu s Bogom niti o kršćanskom savršenstvu. Bog je svrha i izvor apostolata i nikako ne može biti sredstvo apostolata. A to bi bilo onda kad bi se takvi obraćali Bogu da potkrijepi njihovu apostolsku že-

lju da bi mogli što više raditi, a ne bi ih više na apostolat gonila želja za Bogom koga ljubimo zbog njega samoga. Izrazi »duhovni život«, »molitva«, »jedinstvo s Bogom«, »život sakriven u Bogu« označuju unutrašnju sinovsku stvarnost jedinstva s Bogom u Kristu, ali svaki od tih izraza stavlja naglasak na jedan ili na drugi vid te teološke stvarnosti. Kontemplacija je temeljni oblik života s Bogom te mora naći mesta u svakom životu koji želi biti kršćanski i evanđeoski. Ako Bog, Spasitelj, Istina, nepristupačna Svetlost, koja se objavljuje ljudskom razumu zaslужuje da ga tražimo zbog njega samoga, onda kontemplacija postaje nezamjenljiv element u svakom kršćanskom životu. Kako da postaneмо sinovi Božji, kako da već sada uđemo u autentični život Božji bez prave kontemplacije Boga?

Koncilska nauka o životu Crkve na zemlji predstavlja nam tu Crkvu kao putnicu. Što vrijedi za Crkvu, vrijedi i za svakog kršćanina. Dosta je samo malo razmislići o sadržaju tih pouka da iskrnsnu sve poteškoće na koje nailazi čovjek kršćanin u ostvarivanju svog idealta. Zato je potrebna bar mala mjera kontemplacije da bi kršćaninov duh bio usmjeren prema vječnom Gradu i da bi sva njegova djelatnost bila znak da on očekuje nešto više te da bi tako u ovom svijetu bio svjedok Božia i njegovih obećanja.

IX. Redovnički život i apostolat. Jedinstvenost života

(Komentar uz broj 5, 6 i 8)

Predmet mučnih istraživanja za vrijeme Koncila, osobito u koncilskoj Komisiji za redovnike bio je problem da li je apostolska djelatnost sastavni dio redovničkog života. Ne predstavlja li takva djelatnost opasnost za molitvu? Moraju li redovni i redovnice uvijek biti razdijeljeni između vježbi pobožnosti i svakodnevnih dužnosti? Moraju li uvijek imati nemirnu savjest?

1. KAKO SE POSTAVLJA PROBLEM?

Uzmimo kao primjer radni dan redovnice bolničarke ili nastavnice! Čitav joj je dan uklješten između dvije vatre. Na jednoj je strani čitav niz duhovnih vježbi: zajednička molitva i zajedničko razmatranje, misa, različite molitve, recitirani ili pjevani oficij, zajednička duhovna čitanja, ispiti savjesti. Postoji, dakle, problem kvantitete: četiri sata ili više oficija i molitava. Ovdje treba nadodati opsluživanje dnevног reda: zašto baš u svim kućama u isto vrijeme pa makar one bile razasute po cijelom svijetu, zašto se ne gleda na različita zanimanja redovnica? I to bi još nekako išlo da, s druge strane, ne postoji potrebe apostolata. I on ima svoj dnevni red. I jednu i drugu stranu treba zadovoljiti i uskladiti. A kako se nad vremenom ne može izvršiti nasilje, je-

dan se dio dužnosti uvijek loše obavi. Ta činjenica izaziva napetost u zajednici i pometnju savjesti u pojedinциma.

Sukob pobožnih vježbi i dužnosti apostolata prije svega je problem savjesti. A u tom sukobu uvijek se krivnja svaljuje na apostolat te se on često optužuje da škodi duhovnom životu. Apostolat je uvijek nešto izvanjsko, ne čini sastavni dio redovničke posvete, a za stanovite mentalitete on još nije ni »pokršten.«

Sukob je još očitiji kad se apostolat ne odvija u normalnim uvjetima rada. Dnevni red je često zapreka što redovnice ne mogu primiti različite osobe koje im pomažu u apostolatu. Koliko redovnica nastavnica ne može primiti roditelje svojih učenika jer je poslije škole odmah oficij? Sukob između duhovnih vježba i rada gotovo se uvijek rješava na štetu apostolata. To se radi pod parolom »obraniti svoj duhovni život« ili, bolje, »zaštititi svoj redovnički život«. Taj rječnik dobro pokazuje da se apostolat smatra kao nešto izvanjsko u redovničkom životu.

No glavni se sukob vodi u savjesti redovnika. Mnogi priznaju da nakon mnogo godina redovništva nisu znali načiniti jedinstvo. Ušli su u družbu s idealom za evanđeoskim savršenstvom i iskrenom željom jedinstva s Bogom, ali u unutrašnjosti su razdijeljeni zbog vanjskih djela koja obavljaju. Htjeli bi posvetiti više vremena molitvi, duhovnom čitanju i studiju, no sve to ostaje samo pobožna želja. Ima ih mnogo koji u apostolatu gledaju opasnost i kad mu se posvećuju, onda je to iz čistog posluha, ili da izvrše neku dužnost. Nije izuzetak što neki traže više kontemplacije i zbog toga premještaj u neki kontemplativan institut.

Brojniji su, međutim, oni koji osjećaju potrebu vjernika koji su im povjereni. Duboko ih je potresla bijeda svijeta te bi sve svoje sile željeli posvetiti apostolatu. Željeli bi da se vrijeme molitve skrati te da čitav redovnički život bude u službi apostolata. U ovome vide sredstvo posvećenja i smisao svog redovništva.

Rječnik je na tom području veoma dvoznačan. Govori se da treba »spasiti« vrijeme određeno za molitvu; ne smije se dopustiti da nas »uhvati« apostolat; u molitvi

se treba »napuniti« Bogom; ne može se »dati« Bog dušama, ako se u molitvi mi sami nismo »napunili«; treba bez prestanka »sjeći« akciju molitvom; ne smije se »izgubiti« nijedna od primljenih milosti u molitvi te zato treba »zadržati« kontemplaciju i u djelovanju.

2. ZAŠTO SE PROBLEM OVAKO POSTAVLJAO?

Uzroci tog sukoba savjesti su mnogobrojni. Neki su općeniti i tiču se:

a) *Svih apostola*. Asketsko-mistična literatura prošlih stoljeća brinula se samo za molitvu, za askezu i za kontemplaciju. Bio je to izraz ustaljenog shvaćanja, koje se osjeća još i u naše vrijeme. Zašto je to bilo tako?

1. Kršćanstvo je nosilo biljeg helenizma, koji je davao veliku važnost »kontemplaciji«. Veoma je zanimljivo usporediti evanđeoske tekstove s kršćanskim literatutom, počevši od trećeg stoljeća. Klement Aleksandrijski se smatra ocem duhovne teologije, a njegov platonistički mentalitet je dobro poznat. Zapadnom kršćanstvu dao je biljeg sveti Augustin koji je također bio sklon platonističkim i manihejskim idejama.

2. Većina istočnih otaca bili su pustinjaci, pošto su jednom postali biskupi, teško su se oslobađali pustinjačkog mentaliteta. Kasnije su većinu spisa duhovne teologije napisali monasi koji su, daleko od svijeta i njegovih potreba, bili zagovornici kontemplacije. Bilo bi poželjno da su i ljudi apostolata pisali duhovne knjige. Nisu to činili vjerojatno zbog toga što nisu imali dovoljno vremena, a nisu bili ni poučeni toliko u teološkim pitanjima kao monasi.

3. Primatu kontemplacije pridonijela je i slika shvaćanja svijeta. Bilo je to statičko shvaćanje stvari i društva. Pod tim vidom kršćanski život bio je anticipacija nebeskog blaženstva. U našem dinamičkom shvaćanju svijeta nekako je naravno da je primat kontemplacije poljuljan.

4. Samo u najnovije vrijeme postalo je moguće da se u Crkvi formira odrastao kršćanski laikat. Time se ne kritizira prošlost, već se samo konstatira činjenica. Laici su možda prije od mnogih svećenika uvidjeli taj sukob akcija-kontemplacija. I svećenici i redovnici zbog svoje značajke »odvojenosti« počeli su se osjećati u neprilici kad su se suočavali s tim problemom. Laici su pronalazili u novim prilikama vlastitu duhovnost i njihova nastojanja u naše dane dobila su potvrdu.

b) *Drugi se uzroci tiču redovnika i redovnica*

1. Različiti oblici redovničkog života imaju svoj izvor u monaštvu. Dugo vrijeme monaški tip života smatrao se idealnim, ali ne prvotni misionarski tip monaškog života, već kontemplativni tip monaštva, kome je utemeljitelj sveti Benedikt iz Aniana (9 str).

Što se muškaraca tiče, samo jedan primjer: Družba Isusova je s velikom teškoćom isposlovala pravo da njeni članovi ne moraju moliti oficij u koru. Prevladalo je, naime, mišljenje da se redovnički život ne može zamisliti bez života u samostanu.

Što se tiče žena, bilo je još teže jer je i žena u svijetu provodila »zatvoreni« život. Sveti Franjo Saleški nije mogao osnovati redovnice koje bi »posjećivale« bolesnike i siromahe, a sveti Vinko Paulski je osnovao Kćeri Ibjubavi, no pristavši na to da one ne budu prave redovnice. — Ukratko, monaško-kontemplativni stil života bio je toliko snažan da još i danas ostavlja svoj pečat u konstitucijama i načinu života i današnjih redovnica aktivnog apostolata.

2. Jednu činjenicu treba posebno naglasiti. Radi se o stilu novicijata. Ovaj se shvaća kao vrijeme zatvorenog života čak i u onim družbama čiji će članovi djelovati u svijetu; tu se primat daje kontemplaciji: najprije treba susresti Boga da bismo ga kasnije mogli davati drugima. Posljedice su vrlo štetne! Normalno je da novicijat mnogo utječe na redovnike i redovnice. Tu počinju »iskustveno doživljavati« redovništvo koje

će živjeti sve do smrti. Nije li onda poželjno da takav novicijatski život bude bliz onome koji će slijediti poslije novicijata? U ovome, novicijatu, trebalo bi učiti ujedinjavanje duhovnost i akcije.

3. Treći uzrok je skolastičko shvaćanje redovništva. Tako mu shvaćanje određuje ciljeve: prvi cilj — slava Božja; drugi cilj — spasenje pojedinaca; specifični cilj — apostolska djelatnost. Uvijek je pogibeljno cijepkati neku stvarnost. Tako su mnogi redovnici poistovjetili slavu Božju s pobožnim vježbama, vjerujući da se ta slava ostvaruje takvim vježbama, a specifičnu svrhu instituta poistovjetili su s dužnošću apostolskog života.

3. KONCIL I JEDINSTVO REDOVNIČKOG APOSTOLSKOG ŽIVOTA

Zanimljivo je slijediti korak po korak put Koncila od konačne izrade sadašnjih tekstova. Bilo je različitih oprečnih mentaliteta, ali zajedničkih u želji da se postigne jednodušnost. Isti slučaj bio je i kod drugih tekstova Dekreta, osobito kad je bio govor o redovničkim zavjetima, a isti je mentalitet postojao i kod drugih koncilskih dokumenata.

A. Prethodna shema o molitvi i o radu bila je napisana u posve tradicionalnom smislu. Način gledanja bio je pravnički; strogo se osuđivao aktivizam i prilazio mu se s velikim nepovjerenjem; osuđivao se i tzv. naturalizam jer će nas, tobože, bolesnicima i siromasima voditi posve naravna ljubav i simpatija, a ne prava kršćanska i Kristova ljubav. — Sva sreća što ta shema nije došla nikada na red da se o njoj raspravlja. Bio je to mozaik govora Pija XII u različitim zgodama. Mislili su da se papinske riječi mogu po miloj volji izvlačiti iz njihova konteksta i primijeniti na svaki problem i kao da je jedini posao Koncila preuzeti tekstove iz pojedinih papinskih govora. No najviše začuđuje nepovjerenje prema apostolatu. Sama mogućnost apostolske djelatnosti već je budila nepovjerenje, a shema je naziva

»nemirna, neplodna i zavaravajuća grozница«. Apostolat nije imao ništa s unutrašnjim duhovnim životom. Duhovni život hrane samo »pobožne vježbe«, a poglavari moraju bdjeti da se apostolat nekako »uskladi« s duhovnošću.

B. Koncilska komisija nije imala vremena da raspravlja o toj shemi jer je primila nalog da je skrati. Tako je od 100 stranica načinjeno 35, a ono što je ostalo, dovelo je do razočaranja.

Jedan je od članova komisije htio da se opet raspravlja o tom problemu. Donio je novi tekst i naglašavao osobito da »aktivni redovnici ne hrane samo dušu u molitvi i pobožnim vježbama već i u apostolatu koji im neprestano objavljuje Kristovo lice«. Od starog teksta ostao je samo paragraf o »zabludi aktivizma«, a tada je isti član ironički bio zapazio da bi bilo dobro staviti i paralelni paragraf o »zabludi kvijetizma.«

Biskupi, članovi komisije, uspjeli su dati i progurati novi tekst. Vele: brojni instituti nastali su sa željom da navješćuju Krista i da mu služe u njegovim udovima; vršeći to, jedino će tako ostati vjerni svom pozivu. U takvima institutima apostolat i služenje su specifična svrha članova; zato i sama organizacija života mora biti mudra. Ako se o tome vodi briga, onda se redovnička djelatnost neće nikako pomiješati s aktivizmom i neće biti zapreka jedinstvu duše s Bogom koje treba uvijek tražiti. Vršeći apostolat, ne oduzimaju ništa životu kontemplacije, već ga povećavaju rastući u ljubavi, koja je sredstvo rasta u jedinstvu. — Apostolat se, dakle, pojavljuje kao vrijednost, a ne više kao opasnost.

C. U tom momentu dolazi nova odluka Centralne komisije da se shema još više skrati. Praktički su ostali samo vrlo suženi prijedlozi, ili, kako su je neki oci nazvali, »suhe kosti«. Od našeg predmeta ostale su samo dvije propozicije: neka svi redovnici nastoje prije svega postići savršenu ljubav jer iz nje izlazi ljubav prema bližnjemu za spas svijeta i za izgradnju Crkve. — U aktivnim institutima apostolat predstavlja specifičan cilj tog instituta te ga redovnici moraju obavljati živim marom i prikladnim sredstvima; apostolat je plod in-

timnog jedinstva s Bogom; iz tog jedinstva živi ljubav prema Bogu i bližnjemu.

Ta je shema bila predložena u koncilskoj auli. Neki su je branili, a neki žestoko napadali. Rezultat je bio taj da nije dobila potrebnu većinu pa se Komisija morala ponovno dati na posao.

D. Na temelju usmenih i pismenih prijedloga komisija je konačno izradila peti, šesti i osmi broj Dekreta, gdje se donosi rješenje tog problema.

Tekst naglašava uvjete unutrašnjeg jedinstva redovnika koji se posvećuje apostolatu. Prijedlog je bio: »Neka članovi svakog instituta ujedinjuju kontemplaciju i apostolsku ljubav.« Reakcije na takvu formulaciju bile su veoma žive. S jedne strane bila je to samo pobožna želja, koja nije ništa konkretno govorila o tom jedinstvu. S druge strane, poteškoću je predstavljala riječ kontemplacija, tradicionalno opterećena grčkom filozofijom. Počela se pobliže označavati kontemplacija, dajući joj biblijski sadržaj: »Kontemplacija je čin kojim su redovnici u stanju prijanjati dušom i srcem uz Boga.« No problem jedinstva ostao je unatoč tome neriješen. Ako je život redovnika sastavljen od kontemplacije i akcije, što će mu davati obilježje i predstavljati princip jedinstva? Da li kontemplacija ili apostolska ljubav? Rješenje je došlo opet od Svetog Pisma: traženje samog Boga: »Stoga članovi bilo koje ustanove, jer prije svega traže Boga i samo njega, treba da spajaju kontemplaciju po kojoj se umom i srcem sjedinjuju s njime, s apostolskom ljubavlju, koja ih goni da se suradnjom uključe u djelo otkupljenja i šire kraljevstvo Božje« (PC 5).

4. NOVO POSTAVLJANJE PITANJA

Pogledajmo još jednom razvoj tog koncilskog teksta u Dekretu PC!

A. 1. Trebalo je ponajprije vratiti vrijednost apostolatu te njegova djela smatrati pravim i vlastitim djelima redovničkog života: »U tim institutima apostolska

i dobrotvorna djelatnost spadaju na samu narav redovničkog života« (PC 8).

2. Može li se još uvijek govoriti da je molitva izvor apostolata? Naslanjajući se na tradiciju, tekst govori o tome formalno. Ispravno je stoga tako govoriti. No gledajući na cjelinu Dekreta, moramo reći da je to samo djelomična istina i, dosljedno, nije molitva ona koja sačinjava princip toliko tražena jedinstva.

3. Može li se, s druge strane, reći da je apostolat izvor molitve? Da, ali i to je samo djelomična istina i, dosljedno, ni apostolat ne predstavlja princip jedinstva u životu aktivnih redovnika.

B. Princip jedinstva je nešto drugo negoli uobičajeno izmirenje molitve i djelovanja. Molitva i djelovanje prije svega ne dovode se u suglasnost na području konkretnog i svakidašnjeg iskustva, već prije svega na području vjere. Ako bi se ostalo samo na području konkretnog iskustva, onda bi bila istina da molitva hrani apostolat ili ovaj molitvu. A to je samo djelomična istina.

Kad se nalazimo na području vjere, stvar izgleda drukčije. Onome tko je u evanđelju otkrio sve dimenzije svog krsnog poziva ono predstavlja trajan izvor i molitve i apostolata. A kad se radi o vjeri, onda je teško stvoriti formule koje bi jednako vrijedile za sve. Toliko je različitih iskustava i putova. Imajući na umu tu različitost, Dekret o redovnicima iznosi tri načina da bi izrazio jedan te isti princip jedinstva apostolskog žvota: traženje Boga, sjedinjenje s Kristom, posvetu misiji Crkve.

1. Traženje Boga

Dekret izriče taj vid ovim riječima: »Neka redovniči žive Bogu jedinome; cijeli su svoj život stavili na raspolaganje njegovoј službi... Stoga članovi bilo koje ustanove, budući da prije svega traže Boga i samo nje ga...« (PC 5). »Koji zavjetuju evanđeoske savjete, neka iznad svega traže i ljube Boga« (PC 6).

Izraz »tražiti Boga« nalazi se u Dekretu dva puta. To je ujedno i tradicionalan izraz. Sveti Benedikt zahtijeva »traženje Boga«. Kad sveti Ignacije Lojolski govori o iskustvu svog duhovnog života u posljednjim godinama, služi se istim izrazom: »Svaki put kad je želio naći Boga, nalazio ga je.«

Veoma je važno ispravno razumjeti izraz »naći Boga« u svima stvarima. Ne radi se o tome da jednim okom gledamo Boga, a drugim posao, ni da prekinemo posao da bismo pamet mogli uzdići Bogu, niti da završimo posao da bismo onda mogli moliti Boga. Sve to vrijedi, no tako postupaju početnici. Realnost je mnogo dublja te zahvaća čitavo čovjekovo srce. Treba ući u Boga čitavim obraćenim srcem i s Bogom ostati u svakom djelovanju; to je prianjanje i potčinenost čitavog bića Božjoj akciji kojom on vodi svijet prema njegovu dovršenju. To je osnovni stav kojim se postiže jedinstvo duhovnog života u neprestanoj molitvi; ona ne dopire uvijek do svijesti, ali izlazi iz srca koje pripada jedinom Bogu.

A takav izbor Boga ne može se obaviti jedanput za uvijek, već se mora obnavljati svakog časa; svi su, naime, časovi dana prigode da žrtvujemo posve naravne i ljudske motive koji su prisutni u našem poslu te da se tako uvijek iznova oslobođamo svoga egoizma. Zahajev je to neprestane i postojane molitve.

Zapravo, djelovanje je povezano s ljubavlju, kao što je smrt povezana s uskrsnućem. Za kršćanina te dvije stvari rastu u isto vrijeme i jedna kroz drugu budući da se tajna smrti i Gospodinova uskrsnuća živi u tijelu jednog kršćanskog života.

Prvi je, dakle, put apostolata koji traže jedinstvo svoga života put traženja jedinog Boga, absolutna pripadnost Bogu. Njihova molitva i apostolska djelatnost nalaze ovdje svoj neprestani povratak na izvor.

2. Sjedinjenje s Kristom

Evo tih kristoloških aluzija u petom i u šestom broju: »Neka posebna posveta koja ima svoje duboko korije-

nje u krsnoj posveti... Postaju dionici Kristova poniženja, a ujedno i njegova života u Duhu... Odričući se svega poradi Krista neka naslijeduju njega kao ono jedino potrebno te slušajući njegove riječi neka budu zauzeti za ono što je njegovo... Neka se uključe u djelo otkupljenja» (PC 5). »Neka njeguju život s Kristom u Bogu sakriven... Neka nauče 'nenadmašivo znanje — Isusa Krista'... Neka bratskom ljubavlju ljube udove Kristove» (PC 6). »Neka slijede Krista i služe samome Kristu u njegovim udovima a njihova apostolska djelatnost treba da proizlazi iz intimnog jedinstva s njim» (PC 8).

Prevažno je imati ispravnu ideju o Kristu i o našoj osobnoj povezanosti s njime. Krist nije odvojen od nas. Kad nekome govorimo, obraćamo se osobi koja je izvan nas te je tako bar malo udaljena od nas. No on je u nama kao što smo mi u njemu; to je, naime, naš ljudski način izražavanja tajne Boga i našeg nerazrješivog jedinstva s njime u jednom živom organizmu. Isus je usporedio taj organizam s trsom i s lozama (Iv 15), Pavao ga je usporedio s tijelom (Rim 12, 5; 1 Kor 12, 27). Te nam usporedbe pomažu da nazremo tajnu koju moramo živjeti.

Krštenjem smo nakalamljeni na Krista i od tada se čitav naš život, osim grijeha, odvija u njemu. Pavao je primio objavu ove tajne: »Zašto me progoniš? Ja sam Isus koga ti progoniš» (Dj 9, 4—5). On postaje svjestan toga i ta tajna raste u njemu te o njoj govoriti na stranicama svojih poslanica: umrli smo s Kristom (2 Tim 2, 11), ukopani smo s Kristom (Rim 6, 4; Kol 2, 12), uskrsnuli smo s njim (Kol 2, 12—3, 1).

Nijedno djelovanje u životu kršćanina ne izmiče Kristovu utjecaju. Ljudskim rukama on nastavlja rad u Nazaretu, a tim je radom spašavao i svijet pokoravajući se Ocu. Sva apostolska djelatnost kršćanina je Kristova i njome on preko nas naviješta svijetu Veselu vijest. Bolest, moralno ili fizičko trpljenje omogućuje kršćaninu da na svom tijelu nadoknadi manjak Kristovih patnji za njegovo tijelo, koje je Crkva (Kol 1, 24).

Ne postoji nijedna kršćanska krepst koju Krist ne bi iznutra oživljavao. Nema kreposti siromaštva, ali postoji siromašni Krist, koji nastavlja tajnu svog siromaštva u svojim siromašnim udovima. Nitko se ne pokorava zato što mu je to milo, no postoji Krist, koji dan za danom nastavlja otkupljenje svijeta, živeći posluh u osobama onih koje je krštenjem sa sobom sjedinio. Poniznost je dostoјna udivljenja, ali samo kad kršćanin obnavlja u sebi Kristovu poniznost. Kršćaninova molitva nije toliko njegov osobni stav, već izraz vječne molitve što je Krist upravlja Ocu.

Veza koja ujedinjuje krštenika s njegovim Gospodinom jest organska i životna veza. Ako krštenik duboko vjeruje, ako svaki dan u molitvi pobuduje svoju vjeru, neprestano je hrani čitavom svojom djelatnošću, onda je ta vjera princip jedinstva čitave njegove egzistencije koju živi »u Kristu Isusu«.

3. Posvećenje misiji Crkve

Evo najprije koncilskih tekstova: »Budući da je Crkva primila to njihovo predanje samih sebe, neka budu svjesni da su i njoj dužni služiti... Neka šire Božje kraljevstvo« (PC 5). »Za spasenje svijeta i za izgradnju Crkve... Neka u duhu Crkve... Neka sve više žive i osjećaju s Crkvom i neka se potpuno stave u službu njezina poslanja« (PC 6). »To sveto služenje i djelo ljubavi povjerila im je sama Crkva da ga u njezino ime izvršuju« (PC 8).

Crkva je veoma brzo postala glavna tema svih koncilskih rasprava te zato svi dokumenti odišu eklezijalnošću; ona bi bila i više zastupana da je konstitucija o Crkvi bila prije izglasana. Ipak, kad se nalazimo na području jedinstva apostolskog života, onda to obilježje crkvenosti postaje novi vid te jedinstvenosti. Duhovni temperamenti su veoma različiti. Neki lakše ujedinjuju svoj život neprestanim nastojanjem da traže Boga; drugima više odgovara njihova sličnost s Kristom; treći,

napokon, a ti postaju iz dana u dan sve brojniji, u svojoj službi Crkvi i u svom posvećenju misiji Crkve nalaze princip jedinstva svog duhovnog života. Sva ta tri područja upotpunjaju se i svaki ih apostol mora podjednako poznavati. No svaki stavlja naglasak na jedan vid tog principa, već prema nadahnuću Duha Svetoga i vlastitom iskustvu.

Crkva je misionarska. Zato se apostol ponajprije osjeća kao misionar, poslanik. Ni u jednoj situaciji života ne osjeća se stabilan, ne smatra se vlasnikom svog misionarskog djelovanja te na sve pozive koje mu Crkva upućuje odgovara punom spremnošću.

Crkva je službenica. Zato se pravi apostol smatra ponajprije slugom, slugom svoje braće, a osobito onih naјsiromašnijih.

Crkva mora posjedovati duh siromaštva. Zato se apostol smatra pravim siromahom. Ono što ima primio je i ništa mu ne pripada kao vlastito vlasništvo. Njegovo odricanje znak je očekivanog Kraljevstva.

Crkva je Kristova zaručnica. Nemaju svi apostoli zavjet savršene čistoće; no oni koji ga čine, poznaju kristološku i ekleziološku vrijednost svog potpunog darra. Čistoća je duhovna ženidba kršćanina s Kristom. No za apostola čistoća je također sudjelovanje u intimnoj vezi koja postoji između Krista i Crkve. Apostol je nerazrješivo povezan sa svojom posvećenom čistoćom kao Krist s Crkvom, a u svojoj apostolskoj misiji služenja Crkvi nalazi svu radost svoje čistoće.

Koncilski reci koje smo analizirali sigurno ne znače kraj istraživanja. Oni predstavljaju samo jedan odlomak. Važnost studija ovih redaka je dvostruka: s jedne strane su komisija, diskusije u koncilskoj auli i različiti stručnjaci uspjeli u kratko vrijeme vrlo dobro sažeti ono što su namjeravali veliki duhovni pisci i veliki utemeljitelji redova, a što je dosad bilo blokirano skolastikom i juridizmom; s druge strane otvoren je put za daljnja istraživanja. Apostol je ponovno zadobio svoju pravu vrijednost, a jedinstvenost duhovnog života onoga koji se posvećuje apostolatu ne traži se više ni u samoj molitvi, niti u samom apostolatu. Jedinstvenost

se ostvaruje na drugoj razini. Ako koncilski tekstovi otkrivaju različite stavove koji su prethodili njihovoj izradbi, otvaraju bar put novim iskustvima, punim optimizma.

Molitva i apostolat su dva izražaja jedne jedine ljubavi. A ta ljubav potiče na neprestano traženje Boga, ukorjenjuje apostola u Isusu Kristu, posvećuje ga ne razrješivim jedinstvom službi Crkve.

X. Instituti isključivo posvećeni kontemplaciji

(Komentar uz broj 7)

Jasnu koncilsku nauku o kontemplaciji i kontemplativnom životu dobivamo istom uzmemo li u obzir i mjesto svih ostalih dokumenata koja govore o kontemplaciji.

1. Što je kontemplacija?

Dekret PC definira je kao »sjedinjenje uma i srca s Bogom« (5). Ona je pravi ljudski čin u kojem sudjeluju razum i ljubav. Radi se o »spoznaji« u biblijskom smislu riječi, u kojoj su na djelu i razum i srce. Kontemplacija je pokret razuma koji »promatra Boga« (DV 7) i tajnu Crkve: Mariju (LG 55), svete (LG 50), čovjeka i svijet (govor Pavla VI, 30. 3. 1966). Taj pokret razuma nije sasma ljudsko umovanje i apstraktna spekulacija, već angažiranje čitavog bića i svega života.

Crkveno učiteljstvo priznaje punu vrijednost kontemplacije: »Bog je pozvao i poziva čovjeka da čitavim svojim bićem prione uza nj u vječnom zajedništvu ne-propadljivog božanskog života« (GS 18). Ovdje bismo mogli navesti još mnogo citata. Evo samo jedan iz govoru Pavla VI, 7. 12. 1965: »Bog je stvaran, živi, osobni, brižni, beskrajno dobar; dapače, ne samo dobar u sebi, već jednako tako neizmjerno dobar prema nama, naš

stvoritelj, naša istina, naša sreća, i to tako da onaj napor usmjerenja pogleda i srca na nj, što zovemo kontemplacijom, postaje najviši i najpuniji čin duha, čin koji i danas može i mora biti prvi na ljestvici vrednota cjelokupne ljudske djelatnosti.«

Na taj način kontemplacije pozvan je svaki redovnički, dapače svaki kršćanski život. »Dok ne dođe Gospodin u svome veličanstvu i svi anđeli s njim i dok mu, kad jednom bude uništena smrt, ne budu podložne sve stvari, neki su od njegovih učenika putnici na zemlji, neki se čiste, a neki uživaju slavu gledajući 'jasno trojediniog Boga kakav jest'« (LG 49). Što se nas tiče, mi »se još nismo pojavili s Kristom u slavi u kojoj ćemo biti slični Bogu jer ćemo ga vidjeti kakav jest. Zato 'dok smo u tijelu, u tuđini smo, daleko od Gospodina' i imajući prvine duha uzdišemo u sebi i želimo biti s Kristom. A ista nas ljubav potiče da više živimo u njemu koji je za nas umro i uskrsnuo. Nastojmo, dakle, ugoditi Gospodinu u svemu i oblačimo Božje oružje da možemo biti čvršći protiv zasjeda vražjih i oduprijeti se na zao dan« (LG 48).

No ako ovdje na zemlji »čovjek ne može vidjeti Boga i ostati na životu« (Izl 33, 20), ta želja biti s Kristom i »upoznati ga«, »ovaj napor upraviti pogled i srce na njega«, već je kontemplacija. Svaki je, dakle, redovnički i krštenički život temeljno kontemplativan u smislu što teži vidjeti Boga: »Svi su ljudi pozvani na to sjedinjenje s Kristom, koji je svjetlo svijeta, od njega potječemo, po njemu živimo, k njemu idemo« (LG 3).

Koncil je priznao da postoji stanovita želja za kontemplacijom i kod onih koji »još uopće nisu ili su jedva čuli evanđeosku poruku« (AG 10). A redovnicima daje zadaću da »pažljivo razmotre kako bi se u kršćanski redovnički život mogle preuzeti asketske i kontemplativne predaje kojih je klice Bog gdjekad usadio u drevne kulture već prije propovijedanja evanđelja« (AG 18). Isto tako Koncil tvrdi da se »razumna narav ljudske osobe usavršuje i treba da se usavrši mudrošću koja blago privlači čovječji duh da traži i ljubi istinu i dobro, pa kad je čovjek njome prožet, ona ga po vidljivim stvarima vodi k nevidljivim« (GS 15). A Pa-

vao VI 2. 2. 1966. govori da »svi treba da budemo u nekoj mjeri kontemplativci.«

Ako su svi ljudi pozvani na kontemplaciju, i ako, s druge strane, samo sveti mogu »jasno promatrati trojedinstvo Boga kakv jest« (LG 49), zašto onda postoje posebni instituti i samostani koji se posvećuju kontemplaciji?

2. Kontemplativni instituti

Crkvu čini divna različitost osoba, a sva ta različitost osoba pozvana je da postigne savršeno jedinstvo s Kristom, tj. svetost; ipak u postizanju tog cilja svi ne slijede isti put.

Ni različite redovničke obitelji ne slijede isti put. Koncil tvrdi da »one ustanove koje su usmjerene samo na kontemplaciju, u mističnom tijelu Kristovu zauzimaju istaknut položaj, ma koliko bila velika potreba aktivnog apostolata« (PC 7). Koncil je pun pohvala, kao nijedan crkveni dokument dosad, tom načinu života: »Istaknuto mjesto u mističnom tijelu Kristovu... izvrsna žrtva hvale... bogati plodovi svetosti... primjer... ures Crkve i izvor nebeskih milosti.«

Unatoč velikim potrebama aktivnog apostolata Crkva želi sačuvati kontemplativan način života. *Sponsa Christi* Pija XII htjela je i takve redovnike, a još više redovnice, uključiti u apostolat: »Budući da svaki dan sve više raste potreba Crkve i duša... čini se da je došao čas da se i monaški život, uključivši i monahinje kontemplativnog smjera, prikladno uključe u djelo apostolata.«

Govoreći o kontemplativcima, Koncil ne potvrđuje to gledište, već preuzima nauku Pija XI; to je ista nauka ponovljena u Dekretu o pastoralnoj službi biskupa: »Imajući u vidu goruće potrebe duša i nestašicu dijacezanskog klera, biskupi mogu pozvati redovničke ustanove koje se ne posvećuju posve kontemplativnom životu, da mu pruže pomoć u različitim pastirskim službama« (CD 35).

Ako su svi — laici, redovnici, svećenici — pozvani da ujedine »unutrašnji i vanjski život, kontemplaciju i akciju, molitvu i apostolat«, normalno je da jedni stavljaju naglasak na jednu, a drugi na drugu stvar: »U mističnom tijelu Kristovu 'svi udovi nemaju iste službe'« (PC 7). Odobravajući kontemplativan način života, koji se nekima može činiti nekoristan, Crkva potvrđuje da je u njoj »ljudsko upravljenje i podređeno božanskome, vidljivo nevidljivome, djelovanje kontemplaciji i sadašnjost budućem gradu koji tražimo« (SC 2). No i članovi tih instituta ne smiju zaboraviti da »neće svi koji kažu 'Gospodine, Gospodine' ući u kraljevstvo nebesko, nego oni koji čine volju Oca i koji se djelotvorno laćaju posla. A Otac hoće da u svim ljudima priznamo brata Krista i da ga djelotvorno ljubimo riječju i činom, svjedočeći tako za istinu« (GS 93).

Samo ukoliko takvi instituti nastoje svjedočiti i ostvariti akciju u kontemplaciji te kontemplaciju u akciji, utoliko zavređuju pohvale Koncila. Oni onda, kao i svi vjernici, postaju »dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe te vrše, koliko na njih spada, u Crkvi i u svijetu misiju čitavoga kršćanskog naroda« (LG 31); svećeničku službu: »Oni prinose Bogu izvrsnu žrtvu hvale« (PC 7); kraljevsku: »Narod Božji rasvjetljuje bogatim plodovima svetosti« (PC 7); proročka »Primjerom poticu« (PC 7) jer »vršenje evanđeoskih savjeta koje provode mnogi kršćani poticajem Duha Svetoga... donosi u svijetu i mora donijeti sjajno svjedočanstvo i primjer te svetosti« (LG 39).

Koncil postavlja članovima tih instituta i neke uvjete života: neka se bave samo Bogom, neka žive u samoci i u šutnji, u neprestanoj molitvi i radosnoj pokorri, neka se sačuva njihova odvojenost od svijeta i vježbe svojstvene kontemplativnom životu; treba također spomenuti da je broj 16 posvećen klauzuri monahinja.

a) *Baviti se samo Bogom* veoma je težak posao. Sva-ki oblik redovništva uključuje u sebi i kontemplaciju. Zato čak i mnogi redovnici koji se posvećuju apostolatu ne vide korisnost čistih kontemplativaca. Ipak postoje i takvi redovnici koji su prihvatali poziv odvoje-

nosti od svijeta te jedno ograničeno i prilično siromašno polje djelovanja da bi što više pojednostavnili traženje jedinog Boga, kojemu teže iznad svega. Živjeti s Bogom u samoći i u šutnji može izgledati lak životni program; nema izvanrednih akcija, već veoma jednostavan život. Ipak, s druge strane, taj život je tvrd te ga ljudska osjetljivost prilično teško prihvata.

Prihvatiti uvjete takvog stila života odgovara prihvatanju života u pustinji. A život u pustinji čini lijepim činjenica što se negdje u njoj nalazi oaza.

b) Kontemplativni život odvija se ponajprije u *samoći*. U drugim dokumentima Koncil se o njoj ne izražava pohvalno. Naziva je »teškom osamljenošću« koju proživljavaju mnogi svećenici te ih ona može dovesti u opasnost da klonu duhom (PO 22), pa ih opominje da »izbjegavaju opasnosti samoće« (PO 8). Nadalje Koncil tvrdi da »Bog nije stvorio čovjeka ostavljajući ga sama, već... kao socijalno biće« (GS 12). »Društveni život nije čovjeku nešto pridodano. Zato on u povezanosti s drugima, uzajamnim uslugama i dijalogom s braćom razvija sve svoje sposobnosti i može odgovoriti svome pozivu« (GS 25). Na drugim mjestima o samoći se govori isto.

Samoća nije, dakle, neko apsolutno dobro jer treba poštivati zakone koje je Bog upisao u ljudsku narav. Ipak postoji način života u samoći koji nije u sukobu s Božjim zakonom, već pokazuje kako se taj zakon Božji savršenije opslužuje. Čovjek je stvoren da živi u društvu s Bogom, a upravo u samoći čovjek postaje pravo svjestan te duboke žedi za Bogom: »Svojom unutrašnjošću čovjek nadilazi sveukupnost stvari; u te dubine on zalazi kad se vraća u srce gdje ga čeka Bog koji ispituje srce i gdje on pred Božjim očima sam odlučuje o svojoj sudbini« (GS 14). U samoći čovjek osjeća svu dramu borbe za Bogom: »Savjest je najskrovitija jezgra i svetište čovjeka gdje je on sam s Bogom čiji glas odzvanja u njegovoј nutrini« (GS 16). Mogli bismo navesti još mnogo citata o tom predmetu.

A što vrijedi o samoći, vrijedi i o šutnji: šutnja nije nijemost, povlačenje u sebe, odbijanje komunikacije s drugima; ona je, naprotiv, bdijenje puno iščekivanja,

raspoloživost da se čuju riječi drugoga. Da bi se pak čuo drugi, treba šutjeti.

Ta šutnja i samoča nužno se moraju razliti u molitvu. Nemoguće je skupiti i izložiti ovdje čitavu nauku Koncila o molitvi. Dovoljno je navesti bitne točke, koje, uostalom, naznačuje i PC u br. 6: njegovati duh molitve, biti u kontaktu sa Svetim Pismom, slaviti liturgiju vanjskim i unutrašnjim dispozicijama koje želi Crkva.

Bilo je potrebno nabrojiti uvjete tog skrovitog života da bi se shvatio način na koji Koncil zamišlja život »samoče i šutnje«; a ako nije načinio nijednu aluziju u ovom broju na zajednički život, to je zbog toga što je o njemu govorio dovoljno na drugom mjestu; jasno je da se ovdje misli i na zajedničku molitvu jer Bog u pustinji stvara sebi takav narod. — Kontemplacijom se malo-pomalo ulazi u dubine tajne Božje u kojoj se riječ i šutnja, samoča i zajedništvo, odvajanje i prisutnost neprestano isprepliću.

c) Koncil spominje i »radosnu pokoru... odvojenost od svijeta te vježbe svojstvene kontemplativnom životu« (PC 7).

Svoju nauku o pokori Crkva je skupila u apostolskoj konstituciji *Poenitemini* (17. 2. 1966.). Ona osuđuje »otvoreno svaki oblik pokore koji bi bio sasma izvanjski« te opominje »protiv stvarne i sve češće pogibelji formalizma i farizeizma«. Radosnom i veselom pokorom kontemplativac odgovara pozivu Sina Božjeg: »Kraljevstvo Božje je blizu, činite pokoru i vjerujte evanđelju« te čitavim svojim bićem želi sudjelovati na tom religijskom činu kojim priznaje svetost i veličanstvo Božje. A u tome sudjeluje čitavim svojim životom i dje-lovanjem, u koje treba ubrojiti »pobožne vježbe, molitvu i posao«.

U *Sponsa Christi* govori se: »Tko god se daje na kontemplativan život i prihvata ga bez pridržaja, preuzima potpuno i zakon rada.« Poznato je insistiranje Pija XII u ovoj točki kad je govorio o monahinjama. U ovom broju PC ne govori o radu, ali obilno govori o njemu u broju 13, raspravljujući o siromaštvu te primjenjujući zakon rada na »svakog redovnika«, pripadao bilo kojem institutu. Dvoznačni rječnik u toj materiji: »aktivan«

— »kontemplativan« te pogrešno shvaćanje kontemplacije stvorilo je neko mišljenje da su kontemplativci nezaposleni. Ništa neispravnije i ništa štetnije! »Sin je Božji radio ljudskim rukama« (GS, 22) te i oni treba da »naslijeduju Krsta, čije su ruke radile tesarske poslove i koji uvijek s Ocem radi na spasenju svih« (LG 41).

Kontemplativci u svom svijetu u kojem žive nastoje dati svjedočanstvo »ne velikim stvarima nego, i to u prvom redu, u redovitim životnim prilikama« (GS 38). U ovom svijetu, koji je poglavito usmjeren prema »posjedovati« i prema »raditi«, oni svjedoče da »biti« vrijedi više od »raditi«, ali da se to »biti« ne može ostvariti nego samo preko oblika »raditi«.

»Odvajanje od svijeta« treba ispravno razumjeti. Samostan ne živi »izvan svijeta«. Kontemplativac je pozvan da se uspne na visoku goru savršenstva, ali ipak ostaje »u« svijetu. On sudjeluje u svim prilikama i neprilikama svijeta, raduje se uspjesima a žalostan je zbog neuspjeha. Ima neki stanovit razmak sa svijetom: uspinjući se na goru, slika mu se svijeta širi, bolje sa-gledava panoramu svijeta koji zaslužuje da se dugo i pažljivo kontemplira. Zato on vidi bolje i zlo koje je u svijetu, ali u njemu — kao i čitava koncilska Crkva — traži odsjaj Božji.

Kontemplativac nije postao stranac na svijetu: »Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našega vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe«, jesu njegova radost, nada, žalost i tjeskoba. U Duhu Svetom on se osjeća povezanim sa svim vjernicima raspršenim po svijetu i sa svom braćom koja su usnula u miru, sa Svetima. A osobito se to zajedništvo s udovima čitave Crkve ostvara u slavljenjem liturgije: s onima koji su još putnici na zemlji, s onima koji su napustili ovaj svijet i sada se čiste, s onima koji su već u slavi. No osim toga, on je još uvijek duboko u svijetu jer duboko u sebi osjeća nastanjen »grijeh svijeta«. — Zato se i taj način života mora obnoviti.

Ni kontemplativci nisu oslobođeni napora obnove i prilagođavanja. A ta obnova nije samo unutrašnja i in-

dividualna, već i izvanska i socijalna. »Prva promjena i od svih najvažnija jest ona koju općenito zovemo 'obraćenje' srca. Treba, kako kaže sveti Pavao, »iz dana u dan obnavljati se u duhu« (Ef 4, 23), misliti na novi način. Ovdje počinje reforma, ovdje prilagođavanje« (Pavao VI, 15. 12. 1965.). Iz tog novog načina života i mišljenja izlazi i novi stil djelovanja. Autentičnost obraćenja prije ili kasnije ogleda se u konkretnim vidljivim ostvarenjima. Zato treba odlučno pristupiti obnavljanju konkretnosti. A u tome najviše treba paziti na duh vjernosti Kristu i evanđelju.

XI. Ustanove posvećene djelima apostolata i života

(Komentar uz broj 8 i 20)

A. KRATKA POVIJEST OVIH BROJEVA

Povijest osmog broja je toliko duga i teška koliko i povijest Dekreta PC. Radi se, naime, o odnosu akcija —kontemplacija (o tom smo govorili već u petom i šestom broju). Budući da je i broj 20, bar u svom začetku, usko povezan s cjelinom broja 8, najjednostavnije je na ovom mjestu govoriti i o njemu.

Shema od 1963. »u staležu savršenstva« razlikuje različite oblike života: strogo kontemplativni, monastički, klerički život posvećen djelima apostolata, laički instituti, svjetovni instituti. S obzirom na redovničko-klerički život i život laičkih instituta u toj se shemi govorilo o nekoj »ravnoteži« između unutrašnjosti i akcije. U jednoj se bilješci govorilo kako, na primjer, redovnički život u kleričkim redovima pruža svećeniku veće mogućnosti da od sebe načini potpun dar Bogu i Crkvi u plodonosnom izvršavanju preuzetih obveza. Moderne kongregacije, klerički redovi, kao, uostalom, i prosjački redovi, nastali su u prvom redu zbog potreba apostolata i tako se udaljili od prvobitnog oblika monaškog tipa života. Ipak su svi ti redovi i kongregacije sačuvali sve bitne elemente pravog redovničkog života. Njihov redovnički život nije jednostavno sredstvo u vidu apostolata. Oni imaju vlastitu svrhu, a ta je: postizavanje

savršene ljubavi. Ta savršena ljubav ne znači samo posvećenje u osobnom smislu riječi, već ona na neki način izljeva bujicu Božje ljubavi te redovnika unutrašnje potiče i nadahnjuje prema drugima — apostolatu.

Jasno je, dakle, što shema i njezina bilješka žele reći: redovnici koji se posvećuju djelima apostolata moraju prije svega ostvariti jedinstvo redovničkog života. Ono se pak ne može postići drugčije nego po osobnom posvećenju koje se preljeva u darivanje samoga sebe.

Još je važnije od ovoga treće poglavljje te sheme. Osuđuje se »aktivizam« pa se naglasak stavlja na jedinstvo s Bogom, na molitvu i na pobožne vježbe u redovničkom životu. Kontemplativci neka paze na božanski kult, u šutnji i u povučenosti neka traže blizinu s Gospodinom, neka mole za Crkvu i za čovječanstvo. A aktivci? Preveliko dijeljenje dovelo je do nejasnoća. Njihova aktivnost mora proizlaziti iz punine unutrašnjosti te se uvijek oslanjati na duh molitve. Jedna bilješka ipak govori da se u takvim institutima mora uvijek paziti na unutrašnji život i u teološkoj kontemplaciji tražiti jedinstvo s Bogom.

U tom se poglavljju govori, nadalje, o obnovi apostolske djelatnosti. Jedna bilješka ističe da svaki oblik redovničkog života uključuje vrstu apostolata budući da ljubav prema Bogu zahtijeva i dobro bližnjega; zato i tipični kontemplativni oblik života sadržava autentičan apostolat. Druga bilješka govori da je prvotna svrha — i najveća — redovničkog života osobno posvećenje bez obzira na to kakav konkretni oblik imala neka zajednica. Ipak je u aktivnim institutima svaka djelatnost u korist drugih autentična i specifična svrha instituta koju je želio utemeljitelj. Redovnici je moraju vršiti, ali uvijek iz vrhunaravnih motiva: služiti Bogu u bližnjemu, privesti ovoga da služi Bogu. Takvi redovnici cijelim svojim bićem daju autentično evanđeosko svjedočanstvo. Još više, time njihov unutarnji život biva obogaćen i na najveći način ukorijenjen u Bogu. — Bilješka je osobito važna jer nastoji slomiti protuslovje između kontemplativnog i aktivnog života.

Mnogi su oci poslali Komisiji za redovnike svoje primjedbe. Zapažaju se mnogi nedostaci: nije dovoljno izražena vrijednost redovničkog života »u sebi«, djela apostolata svojataju se samo jednoj vrsti redovnika, odgoj se smatra samo djelatnošću »braće«, no što je s redovnicima laicima koji žive u kleričkim redovima? Osobito je pak nepravda načinjena redovnicima koje su odgajateljive, kao i muškarci. Insistira se osobito na činjenici da aktivni redovnički život nije nastao iz kontemplativnog, već na temelju samog evanđelja i čiste potrebe. Zato aktivni redovnički život treba oslobođiti svih natruha nepravedno nanesenih tradicijom te mu vratiti njegovu bitnu svrhu. Takav, naime, život nije stvoren za kontemplaciju i za odvajanje od svijeta već za apostolsku službu.

Preuzevši prijedlog unije viših redovničkih poglavara Njemačke, kard. Doepfner je nastojao proširiti horizont: redovnički poziv nije samo nešto individualno, već je dan na dobro Crkve i ljudi; nije dovoljno samo »uskladiti« molitvu i staleške dužnosti, već treba nastojati da se Bog pronalazi u svim okolnostima života, budući da je Krist svojim čovještvom *uzeo* ovaj svijet i po svom duhu u njemu nastavlja djelo otkupljenja. — Dokument unije njemačkih redovničkih poglavara zapravo traži: neka se ne ograničuje redovnički stalež samo na osobno posvećenje redovnika, već neka se uključi u spasiteljski poziv cijele Crkve; apostolat se uključuje u samu bit redovničkog poziva; apostolat redovnika je pravo i specifična dužnost te se razlikuje od iste akcije običnog klerika ili laika neredovnika jer njega vrše osobe i zajednica vezana zavjetima; zato se apostolat redovnika ne može smatrati kao zamjena ili pomoć — povijest Crkve dokazuje drukčije; to isto vrijedi za redovnice na raznovrsnim područjima njihova rada. — Nadodaje se još jedna točka: ženski redovnički život posvećen djelima ljubavi mora imati ista prava i istu vrijednost kao i život kontemplativnih monahinja.

Od svih prijedloga stvorije se samo dva broja, koja će poslužiti kao baza za konačan tekst. Mnogi oci očitovali svoje nezadovoljstvo, osobito jedna skupina viših redovničkih starješina: nije li problem rada i apostola-

ta, s jedne strane, i traženje Boga, s druge, glavni problem modernih redovnika? Zato će upravo taj problem biti glavni predmet rasprave u studenom 1964. Diskusija se vrti oko ovih ideja: apostolat spada u bit redovničkog života aktivnih zajednica, nije nešto sekundarno. Jedini je poziv koji redovnika zove da se posveti Bogu, a u isto vrijeme mladeži, bolesnicima, radnicima, misijama... Zato je potrebno da u takvim institutima čitav život bude prožet duhom apostolstva, a taj duh pravim redovničkim životom. Potrebno je stoga načiniti pravu teologiju redovničkog života, aktivnog života i duhovnosti te njome duboko prožeti cijelo zakonodavstvo koje u praksi regulira opsluživanje evanđeoskih savjeta. Zajednički život se ne može shvatiti jednosmjerno i nametnuti svima na jednak način. Osobno posvećenje i posvećenje bližnjega u aktivnim institutima nisu dva različita cilja, a niti podređeni jedan drugome. Oni čine jednu jedincatu svrhu.

Ne traži se, dakle, više da se ustanovi »hijerarhija« svrha u aktivnom redovničkom životu, niti da se pokaže kako apostolat proizlazi iz osobnog savršenstva pojedinca. Naprotiv, treba ići za tim da se pokaže kako su te dvije svrhe — posvećenje i apostolat — jedna jedina svrha.

Na temelju te spoznaje traži se revizija dotičnog teksta. Tri viša redovnička poglavara — u ime mnogih — obrazlažu svoj prijedlog: u aktivnim zajednicama čitav redovnički život je bitno apostolski; a to onda znači da je čitav taj život prožet apostolskim duhom te da čitava apostolska akcija proizlazi iz intimnosti s Bogom. Oni ističu da se očito vidi raskorak između teologije duhovnosti i apostolata u redovničkim aktivnim institutima. Sve konstitucije izrađene su na temelju monaških i kontemplativnih oblika, a apostolski život ostao je prigušen.

Sve te primjedbe ulaze u osmi broj današnjeg Dekreta: u aktivnim institutima apostolat i djela ljubavi prema bližnjemu spadaju na samu bit redovničkog života kakvi god bili oblici tog apostolata. Više se ne govori o »aktivnom životu«, već o »životu posvećenom djelima apostolata«.

Upravo na tom temelju razvija se daljnja teologija redovničkog života. Zato koncilski tekst nije odgovor u cjelini, već više početak i smjernica za daljnja istraživanja.

B. KOMENTAR

1. Evolucija redovničkog života

Osmi broj tvrdi »da u Crkvi ima vrlo mnogo redovničkih, kleričkih i laičkih, ustanova koje se posvećuju različitim djelima apostolata«. To je u naše vrijeme jasno. Nekada je, međutim, crkveno pravo bilo vrlo strogo prema aktivnosti redovnika te kroz mnogo vječeva odobravalo samo redovnike starog monaškog tipa.

Već je bilo spomenuto kako na početku 17. stoljeća sveti Franjo Saleški doživljuje neuspjeh kad želi osnovati red koji bi u isto vrijeme bio kontemplativan i kariyativen.

Sveti Ignacije uspijeva 1540. godine osnovati redovnike koji imaju zavjete, a u isto vrijeme su izuzeti od monaških obveza. To se smatralo kao privilegij muškaraca, međutim, put je bio otvoren. Slijedećih stoljeća umnožio se broj instituta te su malo-pomalo bili priznati kao redovnički stalež, jednako kao i monaški redovi.

Danas Koncil priznaje takvima i muške i ženske ustanove (LG 43).

Različitost kongregacija zapravo odgovara mnogostrukosti apostolskog poziva koji Duh budi u Crkvi da bi izišao ususret potrebama ljudi te da bi se ostvarili »različiti darovi« koje su redovnici po milosti primili (Rim 12, 6—8, 1 Kor 12, 4).

»Tako u raznolikosti svi daju svjedočanstvo o divnom jedinstvu u Kristovu tijelu; jer sama raznolikost milosti, službi i djelovanja skuplja Božje sinove u jedno tijelo jer 'sve to čini jedan isti Duh'« (LG, 32).

LG 46 opominje: »Neka redovnici brižno nastoje da Crkva po njima svaki dan sve bolje prikazuje Krista

i vjernicima i nevjernicima, Krista dok ili razmatra na gori, ili navješćuje Božje kraljevstvo mnoštvu, ili dok ozdravlja bolesne i ranjene ili obraća na bolji život grešnike ili dok blagoslivlje djecu i čini dobro svima, uvijek slušajući volju Oca koji ga je poslao.«

Ti tekstovi, kao i mnogi drugi, pokazuju jasno pri-vrženost i ljubav Crkve prema institutima koji se posvećuje apostolatu, kao i poštivanje prema njihovoj različitosti. Kao i monastički redovi, i njihova je dužnost pokazati Krista svijetu preko duhovnih, socijalnih i tehničkih usluga.

2. Narav instituta posvećenih apostolatu

Svaki je institut na poseban način upravljen Kristu. Svaki pojedinac, a time i zajednica, nastoji se upriličiti Kristu prema Pavlovoj: »Živim ja...« (Gal 2, 20). Posvećenje apostolatu ne znači nipošto »sakaćenje« redovničkog života.

Nakon dugih diskusija Koncil tvrdi: »Apostolska i dobrotvorna djelatnost spadaju na samu narav redovničkog života.« To nije samo jednostavna rečenica stavljena zato što u Crkvi treba raditi. Ovdje se radi o »svetoj službi i djelu ljubavi koje je Crkva povjerila« onima koji su od Duha primili dar da poučavaju, da čine djela milosrđa, itd. To je djelo ljubavi koje Crkva povjerava svojim sinovima i kćerima, kao što je jednom i Krist učinio. (Usp. Lk 10, 1—3.)

Apostolska aktivnost ima svoj izvor u Bogu pa zato redovnici koji imaju apostolski poziv nalaze jedinstvo svoga života u Bogu. I zato je duboko istinita rečenica da redovnici »ostavljaju Boga radi Boga« kad se od molitve daju na djela apostola, a isto tako i kad se ostavljajući apostolat vraćaju molitvi.

Djela koja Crkva povjerava redovnicima učinjena su u njezino ime. Ne činimo samo ono što nam se dopada, već su to djela koja je Bog povjerio Crkvi da ih izvršava. »Dok se Crkva raduje tuđim pothvatima, prisvaja djela ljubavi kao svoju službu i neotuđivo pravo. Zato

Crkva drži u velikoj časti milosrđe prema siromasima i bolesnicima, karitativna djela, i djela uzajamne pomoći da se ublaže svakovrsne ljudske nevolje» (AA 8).

»Stoga treba da cjelokupni redovnički život članova bude prožet apostolskim duhom, a sva apostolska djelatnost oblikovana redovničkim duhom« (PC 8). Evo, konačno, u tim riječima riješena protuslovlja između akcije i kontemplacije. Ako apostolska akcija dolazi od Duha, kao dar s visine, i ako se provodi u ime Crkve, kako bi taj apostolat, koji je u skladu s voljom Božjom, mogao udaljavati od Boga? Naprotiv, apostolat vodi uvijek većoj ljubavi prema Bogu i bližnjemu. »Ako netko veli...« (Usp. 1 Iv 4, 20; Jak 1, 27; 2, 14—18).

Zato »gdje je potrebno, već prema prilikama vremena i mesta, i sama Crkva može, dapače i mora, promicati djela koja su određena da služe svima, napose siromašnima, kao što su djela milosrđa ili druga djela te vrste« (GS 42).

Bilo bi dobro pročitati sve koncilske dokumente pod vidom apostolata: koliko je karitativna djelatnost bitan i sastavni dio Crkve. Ako to vrijedi za običnog vjernika, to prije vrijedi za redovništvo. Monasi slijede Krista u samoći, u molitvi, odricanju, kontemplaciji — redovnici-apostoli slijede ga u braći. »Zato da članovi u prvom redu odgovore svom pozivu, tj. da nasljeđuju Krista i služe samom Kristu u njegovim udovima, njihova apostolska djelatnost treba da proizlazi iz intimnog jedinstva s njime« (PC 8). Nije li ovdje naznačena i svrha redovničkog života? Svi zakoni koji nas okružuju treba da imaju jedan cilj: hraniti jedinstvo s Kristom. Ljubav prema Bogu i bližnjemu je obilježje Kristova učenika. »Odatle (iz apostolata) raste i ljubav prema Bogu i bližnjemu« (PC 8).

3. Obnova i prilagođavanje

Budući da apostolska djelatnost ima svoj izvor u Bogu i k njemu se vraća, neka instituti koji imaju apostolski poziv »zgodno usklade svoja opsluživanja i obi-

čaje sa zahtjevima apostolata kojemu se posvećuju» (PC 8). U toku mnogih vremena na konstitucije aktivnih redovnika primjenjivalo se kanonsko pravo shvaćeno u duhu monastičkih redova.

Aktivnih je instituta mnogo, a u njihovoј raznolikosti ogleda se bogatstvo karitativne djelatnosti Crkve. Zato se u obnovi tih instituta mora voditi briga o njihovoј specifičnosti. »Duhovni život tih instituta mora biti stoga posvećen dobru cijele Crkve. Odatle nastaje dužnost redovnika da radi prema silama i prema vrsti svoga zvanja, bilo molitvom, bilo aktivnim djelima, da se ukorijeni i ojača Kristovo kraljevstvo u dušama te da se širi na sve strane. Zato Crkva brani i podupire poseban značaj različitih redovničkih ustanova« (LG 44).

U dvadesetom broju Dekreta Koncil još insistira na obvezi da svaki institut vjerno čuva i vrši vlastitu djelatnost. Očuvati znači zadržati ono što već postoji. Vršiti znači uvjek iznova započinjati jednom poduzeto djelo s ustrajnošću i dinamizmom.

Budući da se radi o obnovi i prilagodbi, treba izabratи takva sredstva koja će pospješivati apostolat; zato Dekret traži da se ne zaustavlja samo na tradicionalnim sredstvima, već da se uvjek traže »vlastita i koja odgovaraju cilju« (PC 8). Neka se upotrebljavaju »prikladna također i nova sredstva« (PC 20). Prikladnost pretpostavlja sredstva koja nisu službeno programirana i predviđena. I zato neka se neprestano provodi revizija »napuštanjem onih sredstava i onih djelatnosti koje su danas manje u skladu s duhom i s istinskom nariji njihove ustanove« (PC 20).

Iz tih se riječi vidi da Koncil nije htio dati traktat o apostolskom redovničkom životu niti rješenje problema na putu prilagođavanja. On pokazuje da je dužnost pojedinih redova da prouče stvarnost života u kojoj se nalaze; u tom smislu sami redovnici treba da pronađu način kako da se vrate na izvore, kao i sredstva za posvećenje i za apostolat. Kao što su osnivači znali pronaći način kako uklopiti u prilike vremena njihov institut, tako ga i mi moramo znati uklopiti u današnje pri-

like. Treba se čuvati jedne napasti: ne projicirati prošlost na sadašnjost, a niti sadašnjost na prošlost.

Ni na jednom mjestu u Dekretu nema »mirisa« recepta. To je znak da obnova ne može biti nikad gotova. Koncil je ostavio Duhu slobodu djelovanja, a on će uvek poticati pojedince na novo i bolje. Obnova ja zajednički posao i starješina i podložnika. Nema privilegija! Starješine potiču, organiziraju, usklađuju... Podložnici, makar ih to i koštalo, pažljivi na Duha i na autoritet, treba da obavještavaju poglavare o onome što se nije čini korisnim u pogledu obnove.

Pred smjernicama Koncila slični smo paraboli iz Mt 13, 52. — Za našu obnovu postoje dva nerazdvojiva sredstva: evanđelje — svijet; u tome svjetu mi danas moramo inkarnirati svoje posvećenje.

4. Obnova ženskih ustanova

Kad se radi o obnovi, poseban su problem ženske ustanove. U mnogim institutima vlada ustaljeno shvaćanje redovničkog života; možda je to posljedica činjenice što su mnogi takvi instituti nastali u vrijeme kad žena još nije dostigla sva ona prava što ih ima danas. Život žene i danas je u mnogim krajevima različit. O toj različnosti upravo treba voditi brigu u obnovi i ne stvarati pravila koja bi vrijedila za sve jednakom.

Možda upravo zbog toga Koncil nije htio dati praktične smjernice. Briga je ostavljena pojedinim zajednicama. Težak posao, koji zahtijeva vjernost i odvažnost.

Dosta je sjetiti se djela utemeljiteljica. Svaka je znala pronaći oblik života koji je odgovarao vremenu, i to unatoč svim protivljenjima na koje su nailazile... Imale su odvažnost riskirati jer ih je Duh Sveti poticao da odgovore apostolskim potrebama vremena u kojem su živjele; ne na onaj način kao svjetovnjaci — njihovi suvremenici — već kao žene, na poseban način posvećene Bogu.

C. POGLED NA BUDUĆNOST

Obnova ženskih redovničkih instituta poseban je problem. Koncil odvažno potiče da se upotrijebe »prikladna, također i nova sredstva« za korisnu obnovu konstitucija i običaja ženskih instituta kako bi što bolje odgovorili apostolskim potrebama našeg vremena. Centar osmog broja jesu ove riječi: »Apostolska i dobrotvorna djelatnost spada na samu narav redovničkog života« budući da sam poziv potiče redovnike da slijede Krista i da mu služe u njegovim udovima. Ta tvrdnja otaca je prva orientacija za sve institute. U toj se rečenici naziru svi problemi, nesigurnosti, protuslovila na putu obnove, ali ona u isto vrijeme osvjetljuje sve perspektive obnove koje se otvaraju redovnicima čiji je život posvećen apostolatu.

1. Dvoznačnost izraza

Terminologija sve do danas nije jasna. Još se uvjek govori »kontemplativne redovnice«, »redovnice apostoli«, »polukontemplativne«, »poluaktivne«. Ne bi li bilo bolje reći: »aktivne redovnice« i »redovnice monahinje«? Zapravo i jedne i druge su i kontemplativne i aktivne, premda na različite načine ostvaruju te ciljeve. Ako monahinja nije apostol, nije redovnica; ako aktivna redovnica nije i kontemplativka, onda je redovnica samo po habitu, budući da tada njezin apostolat nema svoga izvora u jedinstvu s Gospodinom, već je veseli sasma ljudska djelatnost.

Nije li, uostalom, Crkva »uzakonila« na neki način taj oblik redovničkog života prepoznавši u sv. Tereziji od Djeteta Isusa, monahinji, veliku misionarsku dušu prošlog stoljeća?

Apostolat, bilo molitvom, bilo direktnom akcijom, imperativ je prave, autentične ljubavi koja ima svoj izvor u kontemplaciji Krista.

2. Poslanje u svijet

Koncilski poziv »uskladiti pravila sa zahtjevima apostolata« sjeća nas Gospodinovih riječi na posljednjoj večeri: »Oni nisu od svijeta kao što ni ja nisam od svijeta... Kao što si ti mene poslao u svijet, i ja njih šaljem u svijet« (Iv 17, 16—18).

To »biti u svijetu, a ne od svijeta« absolutni je zahtjev svakog apostolskog poziva: »Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našeg vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika, te nema uistinu ničega ljudskoga a da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu« (GS 1). »Crkva... u siromasima i patnicima vidi sliku svoga siromašnog i trpećeg Ustanovitelja, nastoji da olakša njihovu oskudicu, nastoji da u njima služi Kristu« (LG 8).

Ako svijet u nama ne vidi ostvarenje tih zahtjeva, često se čuju prigovori: redovnik je dobro situiran i duhovno i materijalno, pa ga takva situacija izdvaja iz općeg stanja ljudi; redovnici su bića bez osobnosti; redovnik ne razumije brige koje muče današnjeg čovjeka.

Velika većina instituta priznaje da ti prigovori nisu bez temelja, iako su katkada pretjerani, jer su i redovnici, kao i svi ljudi, nesavršena bića.

3. Poteškoće i orijentacija

Tradicionalne strukture dovode se u pitanje; ne radi se o preziru prošlosti koja je u svoje vrijeme bila dobra; ne radi se ni o tome da se svako novo iskustvo pretvori odmah u zakon — ono se još mora prokušati. Važno je imati odvažnosti da se riskira i isprave moguće greške. Osobito danas redovnički apostolat zahtjeva *osobe* koje će biti sposobne da preuzmu odgovornost.

a) *Ljudski odgoj*. Odnosi se na aspirante, odnosi se na sve. Moderna mladost koju Gospodin zove ima mno-

go izvrsnih odlika, dinamizma... S druge strane osjeća nemoć u ostvarivanju svojih težnji zbog fiziološke ili psihološke krhkosti. Tko ne vidi da sve redovničke zajednice trebaju sve više zdravih i zrelih osoba, tko ne vidi veličinu problema pravog ljudskog odgoja?

Biće je u neprestanom nastajanju; živi odgoj nije nikad dovršen jer život uvijek raste i razvija se. Potrebno je stoga, osobito u ženskim ustanovama, pronaći oblike za pravi razvoj ljudske ličnosti. Možda bi upravo s obzirom na to trebalo izvršiti reviziju asketskih principa i oblika koji su na snazi u pojedinim institutima.

Tijelo. Možda je redovnički odgoj još uvijek pod utjecajem prošlosti, koja je prezirala tijelo. Riječ je postala tijelom. Redovnik i redovnica su tjelesna bića i tako uklopljeni u tjelesnu stvarnost. U duhovnom odgoju treba tijelu dati dolično mjesto jer je to bitan uvjet uravnovešenosti i zrelosti svake osobe.

Životni ritam. Ne bi li trebalo na neki način uskladiti redovnički život s ritmom života ljudi? Taj ritam ovisi o zemljama, o klimi, o pojedincima, o društvu... Zato naši kodeksi ne mogu biti jednaki za sve kuće. Laici-suradnici tuže se da ne mogu doći u kontakt s redovnicima jer redovnički dnevni red ne odgovara njihovu. Možda na taj način može okasniti dolazak Kraljevstva?

Ne bi li trebalo da vodimo također malo više brige o pojedincima u redovničkim zajednicama? Svatko ima svoj životni ritam. Koliko autentičnih zvanja propada jer se ne mogu prilagoditi redovničkom životu koji je već uhodan, a mišljenje je da se ne smije promijeniti?

Kultura. Ljudski se odgoj ne iscrpljuje samo na razini tijela, već obuhvaća i odgoj duha. Na primjer:

Izražaj — svatko bi morao imati mogućnost slobodnog izražavanja i to na svoj pravi, vlastiti način. Različiti su oblici izražaja: umjetnost, znanstveni rad, fizički rad...

Kultura — što se nje tiče, »vlastitost je same ljudske osobe da jedino putem kulture, tj. njegovanjem prirodnih dobara i vrijednosti, dođe do prave i potpune čovječnosti« (GS 53). Kultura »označuje sve ono čime čovjek izgrađuje i razvija svoje mnogostrukе duševne i

tjelesne darove... da služe napretku mnogih, dapače i cijelog čovječanstva» (GS 53).

Rekreacija. »Organizirana« rekreacija nije baš prikladna za razvoj ličnosti. U spontanosti se više razvija i »objavljuje« ličnost jednog prema drugome. Ovdje se zajednica izražava, stvara, učvršćuje, upoznaje... Motu proprio *Ecclesiae sanctae* u broju 26 veli: »Dnevni red treba da je tako složen da redovnici uz vrijeme posvećeno duhovnom životu i dužnostima, imaju malo vremena i za sebe same te da bi se u zajedništvu prikladno razonodili.«

4. Odgoj za odgovornost

Mnogo je učinjeno u profesionalnom odgoju, no pre malo u odgoju za preuzimanje dužnosti u okviru zajednice, napose u upravi. Koliko je poglavara, kreposnih i razboritih, naišlo na poteškoće u mnogostrukim odgovornostima koje zahtijeva njihova služba! Ne moraju li upravo oni mnogostruko odgajati omladinu? A odgoj je veoma komplikiran; zanemariti samo jednu komponentu moglo bi biti fatalno. — To je najozbiljniji problem u svakoj zajednici.

Koncil opominje da se »način života, molitve i rada svagdje, a napose u misijskim krajevima, primjerno uskladi s današnjim fizičkim i psihičkim sposobnostima članova; a prema zahtjevima naravi svake pojedine ustanove neka se uskladi s potrebama apostolata, sa zahtjevima kulture, s društvenim i ekonomskim okolnostima«. A »prema istim mjerilima neka se preispita i sam način upravljanja u pojedinim redovničkim ustanovama« (PC 3). Metode upravljanja, nekad dobre, možda to više nisu; današnje neće odgovarati budućnosti. To je osobito važno u aktivnim institutima. Tu redovnici ne preuzimaju samo odgovornost na tehničkom i profesionalnom području, već i odgovornost odgoja u vjeri.

5. Duhovnost, pravilo, pobožnost

Među mnogim propisima koji nas okružuju treba razlikovati ono što je bitno za duhovnost od onoga što ne spada na bit. Propisi se ne smiju nikad pomiješati s bitnim elementom naših instituta: evanđeoski duh i duh utemeljitelja.

Vraćanje na duh utemeljitelja jedna je od bitnih točaka koncilskih tekstova. Utemeljitelji su znali pronaći način, oblik u svom vremenu tako da su ih suvremenici uistinu smatrali evanđeoskim. To bi trebalo pronaći i u našem vremenu.

Siromaštvo se ne bi smjelo toliko temeljiti na ekonomiji koliko na radu; rad koji će osigurati uzdržavanje jedne zajednice, kao što osigurava život pojedinca ili obitelji.

Posluh nije ropstvo već plod unutrašnje slobode. On se stiče životnim iskustvom. Prikladnije je živjeti osobni posluh nego skupni. Razmisliti o nalogu, izvršiti ga s razumijevanjem, izvršiti ga u dogovoru s auktoritetom, nije li to više evanđeoski nego činiti nešto kao djeca?

Zašto se redovnicima prigovara da mnogo kasnije postižu zrelost negoli njihovi vršnjaci u svijetu? Redovniku od trideset godina još se uvijek govori »dijete«. Sigurno da takav način lažne poslušnosti nema ništa s evanđeoskom; to se radije zove neodgojenost u preuzimanju odgovornosti.

Pobožnost — običaji. Svaki institut ima svoj duhovni temelj kao baštinu karizme vlastitog utemeljitelja. To treba sačuvati kao što se čuva i poseban poziv instituta. No ne idu u isti plan i neki preživjeli običaji. *Ecclesiae sanctae* u br. 14 veli: »Neka se isključe iz osnovnog teksta instituta svi preživjeli elementi, ili oni koji moraju biti ispravljeni jer su nastali u drugo vrijeme, kao i oni koji se tiču samo mjesnih običaja.«

Što se tiče pobožnih praksi, ne bi li bilo bolje ostaviti malo više slobode osobnoj inicijativi u izboru molitava?

To su samo neki od problema koje sugeriraju koncilijski tekstovi. Koncil naglašava tri ideje koje moraju voditi obnovu redovničkog života:

smisao čovjeka — vrijednosti suvremenog čovjeka i njegove potrebe

socijalni smisao — znati živjeti s ljudima te s njima surađivati

smisao za Crkvu — poznavati i poštivati njezinu nauku, njezine strukture.

Od redovnika to traži: duh služenja, raspoloživosti, otvorenosti prema tehničkim i znanstvenim dostignućima; napuštanje pojedinih djelatnosti instituta da bi se bolje moglo odgovoriti većim i aktuelnijim problemima; podložnost crkvenim smjernicama.

Obnova ne znači »pokop« prošlosti; ne znači ni to da sada smijemo činiti neke stvari koje nekad nismo smjeli. Ona je povratak izvoru — evanđelju. To je težnja prema novom, autentičnom životu koji će biti oslobođen od natruha koje mu je prošlost nanijela.

XII. Monaški život

(Komentar uz broj 9)

Monasi predstavljaju među redovnicima relativno malen broj. Danas ih ljudi općenito smatraju bićima iz nekog drugog, rekli bismo, preživjelog vremena. Koncil je ipak razmatrao i o njima. To čini u devetom broju PC, pa i na drugim mjestima koncilskih dokumenata.

A. POVIJESNI VID I KOMENTAR

Ispuštamo povijest tog broja i prelazimo odmah na komentar. »Neka se i na Istoku i na Zapadu vjerno čuva i neka se danomice sve više u svom izvornom duhu razvija časna ustanova monaškog života« (PC 9). — Ne bi se lako mogao zamisliti koncil koji bi izrazio želju da se ukine monaški život u Crkvi. Koncil smatra monahe posebnim »tipom« redovništva. O njima kanonsko pravo iz 1917. nije izričito govorilo, osim o njihovu bogoslužju. Ovaj ih je Koncil ponovno povratio na njihovo staro mjesto.

Što je to »monaški život«? Koncil govori o »časnoj ustanovi monaškog života«. Šire i neodređenije nije se moglo reći. Svi mi imamo neki pojam o monaštvu i kad bi nas upitali, svatko bi dao vlastitu definiciju monaha. Crkva nije nikad pokušavala da dade odre-

đenu definiciju monaštva. Za nju su monasi jednostavno ljudi koji pripadaju jednom monaškom redu, odbrenom od crkvene vlasti. Da li se taj »juridizam« danas kontestirao ili ne, sviđao ili ne, Crkva danas ovako gleda na monahe izražavajući čitav taj »juridizam« širokim izrazom »časna ustanova«. Sigurno da karizma monaškog života može procvasti i izvan postojećih monaških institucija. No od časa kad Crkva prizna tu karizmu i dade joj ime taj oblik života postaje institucija.

Monah je, dakle, čovjek koji pripada monaškom redu. I nije to samo jednostavna rečenica, *idem per idem*. Pnije nego li je postojala ideologija o monaštvu, postojala je njegova povijest. Već prije 13. stoljeća postoji na Zapadu organizirano monaštvo. Do 13. stoljeća redovnički život ima samo dva oblika: monaštvo, kojem je glavni temelj bio krštenički poziv na svetost, i kanonički život, čiji je glavni temelj svećeništvo. Kanonici redovnici i monasi — na početku toliko različiti — malo pomalo miješaju osnovne oblike života. Preuzimaju službe koje odobrava Crkva, ali još uvijek čuvaju bitne elemente monaške tradicije. Od 16. stoljeća, osobito nakon Tridentskog sabora, redovnici preuzimaju određene dužnosti u Crkvi, udaljujući se od prvo-bitnog monaškog tipa života.

Konkretnе, dakle, prilike u Crkvi uvjetovale su oblike i razvoj monaškog tipa života. I prije negoli se pokuša dati neka školska definicija monaha, treba gledati na te povijesne prilike. Određeni oblik monaškog života — i redovničkog općenito — odgovara točno pojedinoj epohi u kojoj su se nalazili svijet i Crkva u njemu. Zato je monaštvo sveta baština redovničkog života Crkve u kojoj se ogleda sveto proučavanje Biblije, njegovanje liturgije, odsutnost zemaljštine, prvenstvo kontemplacije u produbljivanju tajni... To je život celibatara (*monos* grčki znači »sam«, »jedini«) koji se posvećuju Bogu. Pod tim povijesnim vidom različiti su oblici života i među samim monasima: Pahomije, Bazilije, Benedikt, Kolumbijan... No cilj je svima isti: pobožanstvenjenje svijeta posredništvom Duha čije se bilo osluškuje u svakoj povijesnoj epohi.

Teško je osvijetliti svu veličinu monaštva u Crkvi. Biblijska, patristička, liturgijska obnova u Crkvi ne može se zamisliti bez monaštva. Ono je toliko važno da je na Istoku — sve do najnovijih vremena — postojao samo monaški oblik redovništva. Ništa, dakle, čudno što Koncil izričito govori o monaštvu. To je »znak vremena« budući da je obnova monaštva bitno povezana s onim izvorima koji osobito danas pomlađuju Crkvu (Biblia, liturgija...)

Ekumenski aspekt obnove monaštva je očit. Ono ima svoje korijenje u vremenu koje je prethodilo raskolu i reformi. Povjesna je činjenica i to da je upravo monaštvo bilo izvor raskola, ali ne ono pravo, oživljeno Duhom, već dekadentno. Svi priznaju pravu vrijednost monaštva. Nije čudo što su i danas središta ekumenizma upravo pojedini monaški centri. »I na Istoku ima bogatstava onih duhovnih predaja što su došle do izražaja osobito u monaštvu. Ovdje je, naime, već u slavna vremena svetih otaca cvjetala ona monaška duhovnost koja je potom prešla na Zapad i iz koje je, kao iz svog izvora, potekla ustanova latinskog redovništva, crpeći potom iz nje češće novu snagu. Stoga se toplo preporučuje katolicima da češće idu tim bogatstvima istočnih otaca, koja uzdižu svega čovjeka na razmatranje božanskih stvarnosti« (UR 15).

Monaštvo je, dakle, po naravi ekumensko. Sve to izražava želju Crkve »da se razvija časna ustanova monaškog života«. Ne toliko časna ustanova zbog svoje dobi, već zbog vječnih vrednota koje čuva i utjelovljuje.

a) Monaštvo ima i svojih *granica*. Positivno je što ono vjerno čuva patristički život Crkve; međutim Crkva ima svoje druge dimenzije. Njena povijest nije povijest epoha koje bi se samo izmjenjivale, a međusobno ne bi imale ništa zajedničko. Crkva je, naprotiv, neprestano bogaćenje, neprestano povećavanje uvijek žive tradicije. Zato bogatstva patristike nisu arheološke zanimljivosti, već vječne vrijednosti koje spadaju u blago Crkve danas kao i jučer. Što vrijedi za patrističku epohu, vrijedi i za sve druge, i nije jedna vrednija, a druga manje vrijedna. U Crkvi ne znači nikad povra-

tak na izvore u isto vrijeme prezir ostalih vrijednosti stvorenih tijekom povijesti. Ako se monaštvo danas u Crkvi predstavlja kao patriistička baština redovničkog života, to nipošto ne znači da ono u Crkvi posjeduje monopol. Bogatstvo koje se nalazi u krilu Crkve bogatstvo je svih vjernika, a nipošto pojedinaca.

b) Ako se monastičko-patriistička vizija Crkve i svijeta direktno oslanja na Bibliju, to ne znači da je ona savršena i da ne nosi na sebi tragove epohe u kojoj je nastala. Koliko je do danas napredovala teologija, koliko se i sama dogma razvila! Vođena Duhom, Crkva je neprestano novim bogaćenjima i spoznajama povećavala patriističku viziju svijeta.

To posebno vrijedi za odnos Crkva—svijet. Danas postoji koncilski dokumenat GS. Dugo vrijeme se monaški stav prema svijetu smatrao idealom za kršćane. Liturgija je stavljala za svece-uzore upravo monahe. Tko je imao što manje dodira sa svijetom, smatrao se svjetijim. Takav stav vrijedio je u starini i u srednjem vijeku, no danas, međutim, više ne pali. Nekad je monaški život diktirao pogled Crkve na svijet; danas Crkva stavljaju u pitanje monaški stav prema svijetu. Kada Crkva želi da cvate monaški život, onda ga smatra jednom od svojih institucija koje moraju biti u službi obnovljene svijesti Crkve o samoj sebi.

Ipak se ne smije pretjerati! Otvorenost Crkve prema svijetu ne isključuje odijeljenost i povučenost od svijeta, te bitne karakteristike monaškog života. No otvoren je put za novo shvaćanje monaštva. Ipak će trebati još mnogo godina da koncilska misao o monasima nađe svoj vlastiti put.

Treba nešto reći i o monahinjama. PC — i to mu je jedan od najvećih nedostataka — govori samo o redovnicima muškarcima. Koliko koncilske riječi o monaškom životu vrijede i za monahinje? Crkva nije nikad dala definiciju monaha, monahinje, naprotiv, jest. Kanon 488 govori da su monahinje redovnice koje imaju svečane zavjete. Juridički, dakle, značaj zavjeta određuje monahinje. To nije slučaj s muškarcima; brojni su muški redovi sa svečanim zavjetima, a opet nisu monasi. Iz toga slijedi da u crkvenom rječniku mona-

hinja nije jednostavno »ženski monah«. Koncil upotrebljava tri izraza, koji nisu posve identični:

1. instituti »posvećeni kontemplaciji«; Pio XII u *Sponsa Christi* definira ga kao »kanonski kontemplativni život«;

2. monahinje — definirane u Kodeksu;

3. monaški red — o kojem smo dosad govorili, određen pojedinim povijesnim epohama.

Ta se tri pojma samo djelomično poklapaju. Postoje redovi koji se posve posvećuju kontemplaciji, u kojima su redovnice monahinje. No postoje i redovi koji se posve posvećuju kontemplaciji, gdje su redovnice monahinje po svečanim zavjetima, a ti redovi ipak nisu monaški jer ih tradicija ne veže s pravim monaškim redovima. Postoje opet ženski monaški samostani koji se ne posvećuju posve kontemplaciji. To su redovnice o kojima govori broj 16 PC: »Druge monahinje koje se po svom pravilu posvećuju djelima apostolata...« Situacija je, dakle, veoma komplikirana:

— kontemplativne monahinje koje se oslanjaju na tradiciju monaškog života, kao trapistkinje

— monahinje koje se oslanjaju na tradiciju, ali ne posve kontemplativne, kao učiteljice benediktinke i cistercitkinje

— kontemplativne monahinje, koje se ne oslanjaju na tradiciju monaškog oblika života, kao sakramentinke

— monahinje ne posve kontemplativne i koje se ne oslanjaju na tradiciju, kao uršulinke.

Ženski instituti, dakle, koji se posvećuju kontemplaciji nisu nužno i monaški — i obratno: sve monahinje nisu nužno i kontemplativke.

U devetom broju Koncil se obraća monasima i monahnjama s »časnom ustanovom monaškog života«. Samo su oni objekt prvog paragrafa devetog broja. I evo te koncilske želje: sačuvati vjerno instituciju monaškog života te nastojati da svaki dan sve više cvate u svojoj autentičnosti.

Dva su, dakle, načina pripadnosti monaškoj obitelji: ili po neprekinutoj tradiciji ili po obnovljenoj monaškoj karizmi. To su dva zakonska puta koja danas pri-

znaće hijerarhijska Crkva. Monasi su za nju oni koji su nastali u starini ili u srednjem vijeku. No nakon stnovitog vremena koje treba da prođe od osnutka, ona priznaje monaški karakter i onim ustanovama koje su nastale u novije vrijeme.

Te dvije vrste — tradicionalni i oni koji niču danas — među sobom se u mnogočemu razlikuju. Monahizam star 8, 12, 16 stoljeća nosi sa sobom svu svoju tradiciju, i lijepu i onu manje lijepu. Svako stoljeće ostavilo je svoje tragove, dekadenciju ili reformu, poraze ili uspjehu, rascvat ili odumiranje. Povijest (ratovi, revolucije) ostavila je na njima svoje tragove. Stekli su bogatstva (crkve, umjetnost, biblioteke), ali i nagomilali dužnosti (škole, župe, karitativna djela). Pod vidom današnjeg monaštva jedva možemo pojmiti prve monahe. Ipak je i danas to monaštvo nepreskočiva realnost Crkve.

Novo monaštvo je mlado i siromašno u toj svojoj mladosti. Ne posjeduje bogatstva, nema tereta. Karizma je tu bliža, življa, gorljivija, dinamičnija. No unatoč modernim i novim oblicima života osjeća se u njima duh davnog utemeljitelja.

Sve te oblike života Koncil zove »časne ustanove«, i stare i nove koje je Crkva takvima priznala. Riječ »obnova« za taj način života veoma je široka i nema za sve jednako značenje. U obnovi novog tipa monaštva radi se o karizmi, o obnovi oblika života koje sugerira iskustvo života. — Kod starih monaških redova obnova će biti drukčija. Kod njih se ne radi jednostavno o obnovi karizme. Njih Koncil u drugom broju PC potiče da obnove »zdravu tradiciju«; onu »bolesnu« treba napustiti kao balast. Dužnosti koje već stoljećima vrše treba da nastave, ali po obnovljenoj »zdravoj tradiciji«. — Osim toga obnova u njih vrijeđi posebice za svaku kuću, ne općenito.

I kad u devetom broju Koncil govori da se »vjerno čuva i danomice razvija časna ustanova monaškog života«, onda misli upravo na tu »zdravu tradiciju«. I još nešto: neka se očuva ono što postoji, ali je želja Koncila da se otvaraju novi oblici monaškog života — osobito u misijama. Takav bi život bio pravi monaški,

oslonjen na tradiciju, ali u isto vrijeme uključen u sve zahtjeve modernog vremena. Koncilska se želja već počela ostvarivati u misijskim područjima, a trebat će mnogo vremena da se prokuša takav oblik monaškog života.

B. ZASLUGE

Deveti broj ističe da je »časna ustanova monaškog života... stekla slavne zasluge u Crkvi i u ljudskom društvu«. U ime Crkve, gledajući povijesno, Koncil daje tu pohvalu monaštvu. Činjenica je da je monaštvo učinilo velike usluge i Crkvi i društvu. Činjenica je također da su monasi evangelizirali velik dio Europe, da su ljudi učili obrađivati zemlju, da su strpljivo prepisivali rukopise — kršćanske i poganske — da su promicali znanosti.

Istina je da su sve to činili monasi, ali je istina i to da monasi nisu postali zbog tog. Povjesničar konstataira prvi dio rečenice, a teolog će reći sa svetim Lukom da monasi »traže prije svega kraljevstvo Božje i njegovu pravdu«, a sve drugo što su učinili »bilo im je nadodano«.

Ipak povijest dokazuje da monaštvo nije stvoreno ni za jednu specijalnu službu Crkve, pa čak ni za liturgiju ukoliko ona predstavlja službenu molitvu Crkve: monaštvo je stvoreno da živi puninu života Crkve — svetost. Ono nastoji ostvariti samo nju, ne brinući se za sredstva kako je postići; nije stvoreno ni za jednu specijalnu službu Crkve, ali je kroz povijest obavljalo sve službe koje su Crkvi ili čovječanstvu nužno trebale. Zbog čega? Zbog toga što su bili spremni. No čim se Crkva pobrinula za svoje specijalne potrebe, monasi su se povukli, ostavivši posao koji su preuzeли samo kao pripomoć općem dobru Crkve i društva.

Danas se od monaha ne traži da obrađuju zemlju ili da prepisuju rukopise. Što onda danas Crkva očekuje od njih? Jednostavno: da budu luka i utočište čovječanstva; oaza mira, gdje čovjek može naći samoga sebe, gdje na bazi askeze može biti poučen o pravoj životnoj mudrosti. Ne radi se o askezi shvaćenoj kao potiskiva-

nje ljudskih vrijednosti, već o askezi kao »metodi života«, koja čovjeka dovodi do vrhunske spoznaje o samome sebi te mu tako daje solidan temelj za život duha. Svijet danas osjeća urgentnu potrebu za tim vrednotama. — To danas očekuje od monaha Koncil, a sve ove ideje izrazio je Pavao VI u svom govoru prigodom posjeta Montecassinu, 24. 10. 1964.

C. GLAVNA SLUŽBA

»Glavna je služba monaha da unutar samostanskih zidova vrše poniznu i plemenitu službu božanskom Veličanstvu.« Ne radi se o tome da se odredi jedina služba monaha, već glavna, koja ima prvenstvo nad svim drugima. O kojoj se službi radi?

Cini se da je pravilo sv. Benedikta utjecalo na formulaciju te rečenice. Benedikt govori o osnutku jedne škole gdje se uči vršenje volje Božje i osiguravanje vlastitog spasenja. Ako se koncilske riječi shvate u tom smislu, onda je to u isto vrijeme zajednički cilj svih kršćana koji monasi moraju ostvariti na svoj način, tj. »unutar samostanskih zidova«. Ako je to tumačenje ispravno, ono ipak ne vodi brige o riječima: »Vršiti ponizu i plemenitu službu božanskom Veličanstvu.« Ne radi se, dakle, o osobi Isusa Krista, već o božanskom »Veličanstvu«. Monah je, prema tome, vjeran i ponizan pratilac kraljevske pratnje i klanjalac Veličanstva. Ta nas rečenica sjeća vremena kad se liturgija smatrala jednom vrstom kraljevskih dvorskih ceremonija u kojoj se Bog smatrao vrstom Luja XIV. Kakav god bio pravi smisao te rečenice, ona nam tumači koja je to »služba« monaha: radi se o općenitom kultu božanskog Veličanstva, ali i o posebnim službama u funkciji tog kulta.

D. OSTALE DJELATNOSTI

»... Bilo da se u skrovitom životu sasvim posvećuju bogoštovljju, bilo da su zakonito preuzeli neka djela

apostolata ili kršćanske ljubavi.« Ne postoji (broj 7), dakle, samo monasi koji se posvećuju kontemplaciji, već i oni koji vrše djela apostolata. Ne postoji samo jedan tip monaha. Oni koji vrše apostolat, ne moraju se povući u samostanske zidine i provoditi samo kontemplaciju. Tom je rečenicom Koncil pobjio mišljenje o uniformnosti monaštva.

Riječ »sasvim« ne treba uzeti u apsolutnom smislu. I monasi jedu, spavaju, rade... Ta riječ isključuje djela »apostolata i kršćanske ljubavi preko djela milosrđa«. Dakle, skroviti monasi su oni koji nisu u izravnom dodiru s potrebama svijeta, ali koji obavljaju druge radove zbog svojih ekonomskih potreba. Takva vrsta monaha je rijetkost budući da svi monasi bar praktičiraju »gostoljubivost«, što je također zakonito preuzeta djelatnost.

Kad se radi o djelatnostima koje su »zakonito preuzete«, dali se one vrše unutar samostana ili vani? Ako se traži samo materijalni smisao, onda je monah župnik i profesor ukoliko je crkva ili škola unutar opatije. No materijalni smisao ne dolazi u pitanje. Sve dužnosti nespojive s monaškim životom (s molitvom, sabranošću, kontemplacijom), bile one i unutar samostana, treba isključiti. I obratno: djelo kao nastavak samostanske klime, obavljano i izvan samostana, spojivo je i »zakonito« s monaškim tipom života. O tome sudi razboritost. Koncil, dakle, ostavlja širok izbor za rad monaha.

E. OBNOVA

»Čuvajući narav vlastite ustanove neka obnove stare dobre tradicije i neka ih prilagode... da samostani budu rasadište za izgradnju kršćanskog naroda.«

Nije spomenuto evanđelje, ali je ono, kao i za sve redovnike na putu obnove, glavni izvor. Ono dolazi prije svih pravila. Briga je, dakle, ponajviše »eklezijalnog« karaktera. Nijedan krštenik ne može živjeti u krilu Crkve a da ne učini svojim brige te Crkve. Značilo bi izdvojiti se iz zajednice, značilo bi izdvojiti se od spa-

senja. Zato ni monaški život ne može biti ostvaren izvan Kristova Tijela.

Za razliku od ostalih krštenika, monah mora na poseban način raditi na izgradnji Crkve. Zato dokument veli da su samostani »rasadišta izgradnje kršćanskog puka«. »Rasadište« prisjeća na sjeme u svom punom dinamizmu, sposobno za rast, razvoj, život. Samostani ne spadaju u »hijerarhiju«, ali spadaju u intenzivni život Crkve kad ona živi ono na što je pozvana. Zato se u samostanima ne živi egoistički život, već se uključuje u život Božjeg naroda. Ako samostani ne povlače za sobom, ako nisu primjer kršćanskog života onima koji u njih upiru oči, onda izdaju koncilsku riječ »rasadišta«. U tom smislu su u velikoj napasti da postanu protusvjedočanstvo kršćanstva. Zato monasi moraju biti prvi u provođenju dekreta Učiteljstva, napose koncilskih, pogotovo konstitucije o liturgiji.

Obnova je monaštva prije svega »eklezijalna«. Koja su sredstva?

a) »Stare dobre tradicije«. Opet je poteškoća u prijevodu. Jedni prevode »plodne tradicije«. Svakako se radi o obnovi »zdravih tradicija« da bi one danas postale plodne. Koji je kriterij za prosuđivanje koje su »zdrave« tradicije? Evanđelje, kao što je rečeno u drugom broju.

b) Nije dosta obnoviti te tradicije, već ih treba »prilagoditi današnjim potrebama duša«. »Prilagođavanje« u tom smislu znači »prevesti« »dobre tradicije« u današnji jezik da one za moderne monahe ne bi predstavljale mrtvo slovo. Prilagoditi ne znači »raditi sve kao svi«. Svaki krštenik je prorok Kristov, koji će u konkretnoj situaciji »vikati« na konkretan način. Svaki monah je prorok života posvećena Bogu. Zato mora imati odvažnosti da »pliva protiv struje«. A da bi to mogao, mora poznavati tu »struju«. Posao prilagođavanja u tom smislu počinje uvijek ispočetka. Prilagoditi se struji znak je stagnacije, a stagnacija je bitna oznaka »institucije«, uhodanosti, strukture. Život se neprestano razvija, a institucija stagnira. Znak za njezino pokretanje su »današnje potrebe«. Tim riječima Koncil izražava sav di-

namizam života: sutrašnji »dan« bit će već drukčiji od današnjeg »dan«.

To bi bila u kratkim crtama koncilska poruka monasima.

F. PROSJAČKI REDOVI

Ne spominje se pojmenice, ali ono što se govori u zadnjem odlomku devetog broja odnosi se na njih. Tu se govori samo o redovnicima »koji tijesno združuju apostolski život s korskom službom i monaškim opsluživanjem«. U taj tip redovništva vjerojatno bi spadali prosjački redovi. Rječnik je veoma škrt i, oslanjajući se samo na nj, mogli bismo pomisliti da Koncil nije uočio vrijednost tih redova. Imajući u vidu da ni u jednoj shemi nema tragova tog odlomka devetog broja, imajući na umu da oci nisu htjeli previše »detaljizirati«, vjerojatno su te riječi stavljene u tekst da bi se od njih načinilo jedno poglavlje u budućem kodeksu crkvenog prava.

Riječ »apostolski život« ističe realnost prosjačkih redova (manja braća, dominikanci, karmeličani, augustinci, serviti...). O čemu se radi?

Apostolski život je prvi motiv koji je skupio te ljudе i formirao ih u zajednicu. Njihova je karakteristika, za razliku od monaha, nebežanje od svijeta. Svijet je sa svim svojim okolnostima polje rada prosjačkih redova. »Biti u svijetu, a ne od svijeta.«

Apostolski život temelji se na bratstvu: u prosjački red se ne ulazi da se nasljeđuje jedan otac ili da se ima stanoviti opat, već da članovi reda postanu braća. A to bratstvo je princip čitave duhovnosti i rada.

Apostolski život u prosjačkim redovima rukovodi se tzv. horizontalnim načelom upravljanja, tj. preko generalnih, provincijskih i samostanskih kapitula... Kod monaha o svemu odlučuje opat.

Apostolski život je u prvom redu propovjednički, no propovijedanje u različitim redovima poprima raz-

ličite oblike. Svaki oblik ipak ima isti cilj: navještaj evanđeoske poruke.

Apostolski život prosjačkih redova udružuje u svojoj zajednici i klerike i laike.

Apostolski život prosjačkih redova prakticira evanđeosko siromaštvo shvaćeno kao odbijanje zemaljštine i godišnjih prihoda. U 13. stoljeću počelo je prošnjom »od vrata do vrata«. Kasnije su za svoj rad primali ono što im je bilo nužno za život, i pojedinaca i cijele zajednice. Danas bi ti redovi morali biti ogledalo evanđeoskog siromaštva.

Apostolski život prosjačkih redova po svom bratstvu ulazi u bitne strukture Crkve, živi poziv Crkve, ostvaruje misijski poziv Crkve. Najveći broj misionara, i u povijesti i sada, regrutirao se iz prosjačkih redova.

U današnjoj Crkvi ti redovi zauzimaju vidno mjesto. Što vrijedi za njih, vrijedi i za sve ogranke — muške i ženske — koji se inspiriraju na duhu prosjačkih redova.

XIII. Laički redovnički život

(Komentar uz broj 10 i 15)

Ovamo spadaju svi redovnici koje nazivamo »braća«. S kanonskog gledišta ti ljudi ostaju laici iako provode pravi redovnički život, zavjetujući evanđeoske savjete. Ima ih različitih vrsta: posve laičkih kongregacija, u kojima se braća bave poučavanjem; pod pravim vidom laičkih instituta, ali koji u svojim redovima imaju svećenika za svoju unutrašnju potrebu (Braća sv. Ivana od Boga); pod pravnim vidom kleričkih instituta, no koji u svojim redovima imaju laika: konverzi, suradnici, pomoćnici (prosjački redovi); novi instituti koji pravnički ne potpadaju ni pod klerike ni pod laike (Braća misionari, Mala braća Isusova).

A. VRIJEDNOST I ZNAČENJE LAIČKOG REDOVNIČKOG ŽIVOTA

Ova vrsta redovničkog života ne postoji u Crkvi od danas. No čini se da je upravo naše vrijeme postavilo pitanje o smislu toga života: radi li se stvarno o autentičnom pozivu koji zavređuje da se prigriši?

1. Novi vidici problema

Dva su problema zaokupila Koncil: neshvaćanje poziva »braće« — pa čak i u samoj Crkvi pobuđeni interes za uspostavljanje laičkog monaštva.

Potcenjivanje takve vrste života odrazilo se i u samoj koncilskoj auli. Osim toga, to potcenjivanje osjećaju sama braća jer ih u Crkvi ne razumiju ni oni koji bi ih morali razumjeti. Analizirati to potcenjivanje i nepovjerenje prema laičkim institutima veoma je teško.

Cini se da se prvi uzrok nalazi u kontestaciji, u osporavanju onih dužnosti i djelatnosti koje obavljaju laici redovnici. Njihova djelatnost — bolničarska ili učiteljska — vezana je uz crkvene institucije, a te se danas gotovo posvuda osporavaju. Nije li došlo vrijeme da se na njihovo mjesto uvedu svjetovnjaci kršćani, koji će također svjedočiti prisutnost Crkve u svijetu?

Drugi razlog osporavanju nalazi se u činjenici što je danas — osobito na Zapadu — ustaljeno mišljenje da je redovnički život nužno povezan s kleričkim. Tako su laici redovnici promašena zvanja ili u njihove ređe pristupaju oni koji nisu mogli postati svećenici. Zato se takav oblik života danas smatra nepotpunim.

Treći razlog je činjenica što su danas svjetovnjaci našli svoje mjesto u Crkvi; teologija laikata mnogo se razvila. Teologija, međutim, posvećenog laikata još ne zadovoljava. No činjenica je da se ona posljednjih godina počela razvijati. Prisutnost laika redovnika danas je vidljiva u Crkvi: kongresi, centri za zvanja, revije, publikacije pastoralnog i teološkog sadržaja ...

Primjer za sve življu prisutnost laika redovnika u Crkvi jest današnja rasprava o općem svećeništvu monaha: je li monaški tip života nužno povezan sa svećeništvom ili su oni po naravi svoje institucije laici? Sa sve većom spoznajom uloge laika svjetovnjaka u Crkvi produbljuje se i spoznaja uloge laika redovnika. Danas mnogi smatraju da je svećeništvo monaha prije jedna vrsta anomalije negoli redovita stvar. Gledajući na porijeklo monaštva, vidimo da je njegova bitna značajka da je ono laičko redovništvo. I zato bi bilo mnogo normalnije tražiti dispenzu da monah bude svećenik negoli da ne bude.

2. Koncil je svjestan tog problema

Problem je, dakle: kako vratiti vrijednost laičkom redovničkom životu te ga smatrati potpunim u samom sebi i bez svećeništva. Evo razloga za tu tvrdnju: redovnički se život u sebi razlikuje od svećeničkog staleža; redovnička zvanja izvan svećeničkog staleža su potpuna zvanja; uz poziv na svećeništvo postoje i muška i ženska laička zvanja; svećeništvo i monaštvo su različite stvari; monaštvo se temelji na sakramentu krsta, dakle nalazi se u zajedničkom pozivu svih svjetovnjaka.

U prednacrtu Dekreta PC govorilo se o »braći koja poučavaju«. U *De accomodata renovatione* nije bilo nijedne riječi o njima. Današnji deseti broj plod je rada Komisije za redovnike, a odobren je na zadnjem koncilskom zasjedanju. Kad se u auli počelo raspravljati o shemi *De accomodata*, došlo je na red i pitanje o laicima redovnicima. Interventi otaca mogli bi se sažeti ovako:

- sama Crkva ne zna cijeniti rad braće po školama i bolnicama; žalosno je što u shemi nema nijedne riječi o laicima redovnicima;
- laički redovnički život je nešto originalno, a plod je karizme Duha; taj život ulazi u samu narav Crkve;
- ističe se pozitivan aspekt laičkog redovničkog života.

Taj život, naime, uključuje u sebi puno vršenje općeg svećeništva krštenika. A bit je toga svećeništva naciniti od sebe ugodnu žrtvu Bogu (Rim 12, 1). Laički redovnički život želi upravo to.

Apostolska služba braće ima eklezijalni karakter. Njihova katehetska služba je proglašivanje evanđelja pa oni tako vrše jednu od bitnih oznaka općeg svećeništva — svjedočenje.

Njihov se život često sastoji u posve profanom obavljanju službe; tim svjedoče da Crkva ne prezire zemaljske vrijednosti i da oni koji se isključivo posvećuju Kraljevstvu nisu manje ljudi, već potpune osobe ko-

je ne preziru zemaljštinu. Takav pojedinac, nadalje, svjedoči da »razvoj svijeta« nema svoj cilj u sebi, već samo u odnosu prema Bogu.

3. Koncilski tekst

»Laički redovnički život«. Ta se izreka odnosi izravno na redovnika, a ne na institut i obuhvaća sve redovnike laike, u kojim god institutima živjeli, kao i sve redovnice. Dekret veli: laici mogu biti pripušteni u kleričke institute i spominje posebno laičke institute, traži da se sačuva njihovo laičko obilježje. Česta upotreba riječi »laički« upozorava da se članovi tih instituta mogu i moraju zvati »laici« budući da ulaskom u red ne prestaju pripadati »laikatu«.

Ova zadnja rečenica je važna budući da neki smatraju kako redovnici laici nisu pravi laici te izmišljaju druga imena, kao: redovnici koji nisu ni svećenici ni klerici, ili redovnici izvan svećeničkog staleža. Drugi misle: bitna značajka laika je život u svijetu; redovnici laici ne žive u svijetu, dakle oni nisu pravi laici.

Ipak, riječ »laik« je tradicionalna za takvu vrstu redovnika jer je upotrebljavaju sami instituti, crkveni dokumenti, Koncil. U Božjem narodu ili se pripada hijerarhiji ili laikatu; a redovnici laici ne pripadaju hijerarhiji; pripadaju, dakle, laikatu. — To nije samo vrsta pravničkog nadmudrivanja. Ovdje se radi o doktrinalnoj i duhovnoj stvarnosti koja se tiče cijelog Božjeg naroda. Laički redovnički život na poseban način ostvaruje univerzalno svećeništvo po prinosima i duhovnim žrtvama i po apostolatu — navještaj evanđelja; takav život nije jednostavno odvajanje od svijeta i pripadanje Bogu, već prisutnost u svijetu i rad u profanim stvarima na službu Božjeg Kraljevstva.

Redovnik laik živi to univerzalno svećeništvo na drukčiji način negoli običan svjetovnjak; zato se i zove »redovnik«. Isto je svećeništvo, ali su različiti načini njegova ostvarivanja. Redovnik laik nije indiferentan ni na razvoj svijeta ni na spas ljudi. »Zato Sveti Sabor

učvršćuje i hvali muževe i žene, braću i sestre koji u samostanima, ili u školama i bolnicama, ili u misijama, ustrajnom i poniznom vjernošću u prije rečenoj posveti rese Kristovu zaručnicu i svim ljudima čine plemenite i najrazličitije usluge» (LG 46).

»I muški i ženski«. — Ako su na poseban način spomenute žene, Koncil to sigurno nije učinio zbog hipotetske mogućnosti pristupanja žena svećeništvu. Jednostavno se žele dovesti svijesti i muškarci i žene za što bolju osnovu njihova oblika života. No taj umetak želi naglasiti još jednu stvar: neka žene postanu svjesne svog općeg svećeništva u narodu Božjem i neka ga vrše na jednak način kao i muškarci; dionice Kristova svećeništva postale su na krštenju.

»Predstavlja u sebi potpun stalež zavjetovanja evanđeoskih savjeta«. — Onim o »evanđeoskim savjetima« htjela se naglasiti »posveta« redovnika laika i tako istaći vrijednost oblika života u krilu Crkve. »Zavjetovanje evanđeoskih savjeta« uključuje slobodan odgovor čovjeka na Božji poziv i potpuno zalaganje na putu nasljedovanja Krista u ostvarivanju evanđeoske ljubavi. Taj čin smješta redovnika u srce Crkve da živi punu svog općeg svećenstva za spas svijeta; redovnička posveta delegira ga na poseban način za službu Crkvi i čini od njega svjedoka uskrsnulog Krista na zemlji. — Pod tim vidom i redovnici i redovnice bi trebale da prodube vlastitu samosvijest o svom pozivu.

Riječ »potpun stalež« doziva u svijest nerazumijevanje onih koji smatraju laički redovnički stalež nepotpunim bez svećenstva. Potpunim ga čini stvarnost zavjetovanja evanđeoskih savjeta; to je ta redovničko-laička posveta. Ta posveta temelji se na činjenici krštenja: kao što krst inkorporira kršćanina u Kristu, jednom svećeniku Novog Zavjeta, tako i redovničko zavjetovanje uvodi redovnika u »potpun« stalež jer ga posvećuje za revno vršenje duhovnog kulta, potpune posvete sebe, za djela apostolata. Pod tim aspektom ministerijalno svećeništvo ne dodaje ništa ovoj posveti koju je svaki krštenik primio pri krštenju.

Riječ »stalež« označuje da je taj način života nešto javno, službeno i od Crkve kao takvo priznato.

Redovnik laik na različite načine vrši svoju misiju u Crkvi: poziv monaha, suradnika, brata misionara, malog Isusova brata. Koncil ne govori pojedinačno o tim djelatnostima; obazire se samo na dvije: na školsku braću i na bolničare. No čitava aktivnost redovnika osvijetljena je osmim brojem, gdje se govori »o naravi redovničkog života«. Školska i bolničarska služba ne mogu se odijeliti od naravi redovničke posvete. Ta se posveta upravo izražava u vršenju djela apostolata jer tu dolazi do izražaja duhovni kult koji su po zavjetima načinili od samih sebe. Sigurno je da se takva djelatnost može »laicizirati« po ljudskoj slabosti; zato je nužno njezin izvor tražiti u jedinstvu s Gospodinom.

Koncil ističe da takvi redovnici na posebno korištan način sudjeluju u »pastoralnoj djelatnosti Crkve«. Ovdje je istaknut apostolski karakter tih instituta. Istina je da svi redovnici — i kontemplativci — obavljaju apostolsku službu. No redovnici laici imaju upravo »službu« da radom propovijedaju Kraljevstvo, da šire djelo otkupljenja te da ljude privode spasenju. Svojim radom dokazuju da misijsko poslanje Crkve spada u njezinu bit.

»Služenje« označuje »zanat«, kao i sam »apostolat«; upravo preko »zanata« laici redovnici izvršuju apostolat. Zanat označuje nešto profano i traži cijeloga čovjeka. Redovnik laik, dakle, u profanom obavlja svoju »službu«. Ovo je opća karakteristika tog staleža. Kad, na primjer, brat poučava, onda to nije samo djelo duhovnog milosrđa, već je to vršenje jednog zanata u svoj njegovoj stvarnosti s poštivanjem svih njegovih zakona. Odgajati mladež, specijalan je zanat. Stvoriti »čovjeka« sposobna za život građanina zahtijeva poznavanje svih finesa konkretnih prilika u kojima neka osoba živi ili će živjeti. Vršenje takvog zanata traži profesionalne kvalitete, a ne samo svijest da se čini »karitativna« ili »milosrdna« usluga »siromasima«. Zato rad tih redovnika ne determinira samo vjera, već još više konkretne prilike života u kojima se odvija dotični zanat.

Sigurno je da je takav način života veoma težak i da se autentično može ostvariti samo uz cijenu intenzivne

svijesti o vlastitoj posveti. Redovnik *nastavnik* je u vječnoj napasti da se »laicizira«; nastavnik *redovnik* je u vječnoj napasti da pobjegne daleko od briga ovog svijeta. No činjenica da Crkva želi takav oblik života govori da profano, u kojem rade redovnici, ima oznaku svetoga. Crkva ovisi o »svijetu«: odgoj za vjeru prepostavlja kao temelj pun razvoj ljudske ličnosti.

U čemu se onda ovaj život razlikuje od života svjetovnih instituta? Postoji, ponajprije, kanonska razlika. No osim nje ima ulogu i element zajedništva. Djelatnost može biti jednak u oba slučaja. No kad djeluje član jednog svjetovnog instituta, onda je njegova djelatnost pojedinačna, on nastupa kao pojedinac. Redovnik laik pripada laičkom redovničkom institutu i svu njegovu djelatnost određuje specijalan poziv dotičnog instituta.

Zbog njihova crkvenog značaja i zbog usluga koje čine Crkvi i društvu Koncil utvrđuje te redovnike u njihovu pozivu. Time im, nasuprot svim mogućim kontestacijama, vraća povjerenje, ulijeva im pouzdanje i sigurnost u vršenju njihove zadaće.

Svoju obnovu moraju pronaći u samima sebi, u specifičnosti poziva koji izvršuju, u općem svećeništvu vjernika, u svom apostolatu naviještanja evanđelja. Koncil ne želi da od različitih instituta postane jedan, već da svaki pojedini institut znade cijeniti vlastite vrijednosti i ostvarivati ih prema današnjim potrebama.

B. PRIPUŠTANJE SVEĆENIŠTVU U LAIČKIM INSTITUTIMA

Radi se o uvođenju svećeništva u one laičke institute koji dosad nemaju ni klerika ni svećenika. Ne radi li se možda o tome da bi na taj način ti instituti služili bolje Crkvi? Ili možda o tome da se ne moraju utjecati biskupima da im odobri svećenika za njihove potrebe, a njihova je biskupija siromašna svećenicima? Neće li se izgubiti laički karakter tih instituta ako među njima

ma bude svećenika? — Koncilski tekst daje odgovor na te upite.

»Sveti Sabor izjavljuje da nema zapreke...«, dakle priznaje se stvarnost jedne *potrebe*: ministerijalno svećeništvo za potrebe laičkih instituta. Koncil priznaje zakonitost tog principa, ali veli da sami instituti treba da odrede prikladnost ostvarenja tog principa.

»Da bi se u njihovim kućama osigurala potrebna svećenička služba.« — Hierarchyjska struktura Crkve božanskog je porijekla. To je izričito naglašeno u 18. broju LG. Euharistijsko slavlje je vrhunac duhovnog i apsolutnog kulta — napose u zajedništvu kao što su laički redovnički instituti. Više, dakle, negoli sasmosta praktična potreba, prisutnost svećenika u laičkim institutima nužna je za ostvarivanje realnosti zajedništva na koje su redovnici pozvani.

To isto vrijedi i za odgoj: stvoriti sinove Božje, odgojiti ih za časne građane i zemaljske i Božje države, traži prisutnost svećenika. Koncil, dakle, upozorava i muške i ženske kongregacije na tu realnost prisutnosti svećenika. I ne samo oni! I biskupi treba da se ozbiljno upitaju predstavljaju li redovnici laici za njih dio njihova stada.

U kojem smislu Koncil želi da se shvati prisutnost svećenika u tim institutima? Želja Koncila može se shvatiti u individualističkom smislu: imati »svoga« svećenika ili »svoje« svećenike, kao što neka institucija ima liječnika, advokata, donosioca živežnih namirnica... Koncil zahtijeva da se takav način mišljenja iskorijeni. Svećenik je član svećeničkog tijela, a u pojedinačnim crkvama član je biskupskog prezbiterija. On je, dakle, suradnik onoga koji u Crkvi posjeduje puninu svećeništva te predstavlja znak jedinstva crkvene zajednice. A nije li upravo cilj laičkih instituta jedinstvo s kolegijem svećenika, s biskupom, s općom Crkvom? Koncil želi da se na svećenika gleda kao na kvalificiranu osobu po kojoj je moguće ostvariti to jedinstvo. Ne, dakle, svećenik da bi se moglo živjeti »samostalno«, već baš u zajedništvu.

Svećenika ponajprije treba promatrati u sakramentalnom redu. Drugi vatikanski sabor naglašava »evan-

đeoski« karakter svećeničke službe: on je ponajprije službenik »Božje Riječi«. Zato u tim institutima treba tražiti od svećenika najprije »službu evanđelja«. Da li je to uvijek tako? Ne shvaća li se svećenik još uvijek previše samo kao »službenik kulta«? Ne shvaća li se svećenička riječ tumačenja evanđelja još uvijek samo kao čin kulta?

»Nema zapreke da neki članovi laičkih instituta...« Ovdje se izražava samo zakonitost načela. Tu su zakonitost već potvrdili praksom neki laički redovi. Spominjući izričito ženske institute, Koncil ne želi reći da je to jedino moguće rješenje da se priskoči potrebi za svećenikom. Povijest monaštva pruža različita rješenja. Vanjski svećenik može, na primjer, dolaziti u zajednicu, a što se tiče različitih duhovnih vodstava, ona nisu bitno povezana uz svećeničku službu.

Dakle, na pitanje: uvesti ili ne svećenike u laičke institute Drugi vatikanski sabor ne odgovara ni sa »da« ni sa »ne«. To je unutrašnji problem instituta koji mora rješiti on sam važući spojivost ili suprotnost svome načinu života. Pitanje neće rješiti ovaj ili onaj redovnik, već generalni kapituli, koji predstavljaju cijeli institut. Ti kapituli morat će voditi brigu o dva uvjeta u kojima je dopušteno uvođenje svećenika u njihove redove:

a) Neka se sačuva laičko obilježje instituta. To je u skladu s obnovom redovničkog života kojoj je princip sačuvati vlastitu fizionomiju instituta; uvođenjem, dakle, svećeništva, laički se institut ne smije preobratiti u klerički.

b) Neka se to učini samo zbog potreba njihovih kuća; dakle ne zato da se pomogne svećeništvu u pastvi. — A sve to pod spomenutim principom, da se, naime, ti instituti što uže i bolje uključe u čitav Božji narod.

C. POLOŽAJ LAIKA U KLERIČKIM INSTITUTIMA

Radi se o drugom i trećem odlomku broja 15. Odnosi se na braću, konverze, suradnike, pomoćnike...

Problem je posebno važan, a postavili su ga sami klerički instituti, u čijim se redovima nalaze »braća nesvećenici«. Za rješenje tog problema malo koriste opće norme koje se odnose na sasvim laičke redovničke ustanove. Problem je dvostruk:

a) Učešće laika u životu zajednice. Nažalost, još uvek, osobito među starijim generacijama, vlada mišljenje da su laici redovnici drugog stupnja. To je baština i crkvenog shvaćanja odnosa svećenik—laik kao stanovitih socijalnih razlikovanja. Današnje vrijeme sili da se načini lik »brata«. U toj situaciji mora im se označiti mjesto u kleričkim institutima: njihovo stvarnije i izravnije sudjelovanje u životu ustanove. To zatičeva život bratstva: sudjelovanje u dužnostima, u savjetovanjima, u izborima, na kapitulima, u upravi.

b) Odgoj. Novi tip »brata« traži novi odgoj. U zadnje vrijeme mnogo je učinjeno — pravi ljudski odgoj sa specijalizacijom na pojedinim područjima — pravi redovnički i vjerski odgoj za život u svijetu koji se ne prestano mijenja. — Problema je mnogo, a glavni je promijeniti cjelokupan mentalitet u odgoju brata i načiniti mu pravu fisionomiju u odnosu laik-svećenik.

»Da među članovima bude što dublja veza bratstva... treba konverze i pomoćnike čvršće povezati sa životom i s djelovanjem zajednice. — Cilj je, dakle, stvoriti što obiteljsku zajednicu po uzoru prvotne kršćanske zajednice kako bi ona predstavljala mir pravog jedinstva Crkve. Radi se o tome da se što bolje i konkretnije živi zajednički poziv Božjeg naroda jer je taj poziv stariji od svake distinkcije koja je nastala u toku povijesti.

Tekst traži sudjelovanje laika u životu zajednice. Koncil nije mogao odrediti konkretnе oblike takvog sudjelovanja budući da to spada na samu narav i poziv pojedinih instituta. U željenoj obnovi moraju i laici i sami svećenici imati jednakе mogućnosti izražavanja vlastitog mišljenja. Želja je koncila da se dokinu »klaše« u redovničkim obiteljima.

XIV. Svjetovni instituti (Komentar uz broj 11)

Uoči konačnog glasanja o Dekretu PC u koncilskoj auli izvršene su neke izmjene teksta ovog broja. To su riječi: »Svjetovne ustanove, *iako nisu redovničke, ipak ...*«. To je bila želja poglavara svjetovnih instituta, koji su na taj način htjeli spasiti vlastito obilježje svog poziva — svjetovnost. I još nešto!

Htjeli su da taj novi oblik posvećenog života bude poznat i prihvaćen u cijeloj Crkvi. Pio XII priznao je, naime 1947. god. karizmatički poziv tih instituta, njihov poseban poziv i značenje. Ali ti se instituti nisu nikad smatrani redovničkima, već samo svjetovnima. — Nakon uvođenja spomenutih riječi počeli su se javljati problemi: kako je opravdano u dekretu koji govori o redovnicima govoriti i o tim institutima?

Neki su oči počeli tumačiti da je to samo »kanonski ispravak«. Drugi su htjeli da se o tim institutima uopće ne govori. Treći su žalili što se o njima nije raspravljalo u LG; iako se oni posvećuju po evanđeoskim savjetima, ne mogu se zbog tog života i nedovoljne izobrazbe o redovništvu smatrati redovnicima. Raspravljajući u PC o svjetovnim ustanovama, neki su mislili da Crkva na taj način ne želi više razlikovati redovnike u tradicionalnom smislu riječi od tih novih instituta. — Produbljujući nauku o redovničkoj posveti, PC ih ipak smješta u taj kontekst.

Čini se da su tekstrom posebno zadovoljni sami članovi tih ustanova: po prvi put Crkva daje izjavu o nji-

ma, a ne stavlja ih na razinu tradicionalnog oblika redovničkog života; tekst označuje njihov poseban položaj, poziv i misiju.

1. *Svjetovni instituti nisu redovnički.* — Smisao je ovaj: tko nije redovnik, taj je svjetovnjak. No redovnik (*religiosus*) je doznačan izraz. Redovnik je (u smislu »vjernik«) svaki krštenik koji časti Boga, svaki svećenik koji živi svoje svećeništvo. U specijalnom značenju redovnik je (»vjernik«) onaj koji se posvećuje po evanđeoskim savjetima. U tom smislu i pustinjak je redovnik. Budući da je taj oblik »vjerničkog« života definiran u crkvenom pravu, on je dobio društveno obilježje. A kad je Crkva odobrila takav oblik društvenog života, zavjetovanje tih članova je »javno« ukoliko ih prima zakoniti crkveni službenik. Čini se da je danas crkveno zakonodavstvo prestalo smatrati zajedništvo krova i stola bitnim elementom redovničkog života; čini se da ono za crkveno zakonodavstvo nije više samo izraz bratstva, već određeni oblik siromaštva. Mnogi su instituti pogodjeni tim novim načinom gledanja te su mnogo izgubili od svoje originalne karizme. Ni svjetovni instituti nisu se mogli držati toga. Već je Pio XII izjavio da oni nisu redovnici i da ih ne veže redovničko pravo. Isto tako danas treba reći da se njih ne tiče ni najnovija teologija o redovničkom životu, pa niti šesto poglavlje LG, koje se odnosi na monahe i na samostance. Uvrstivši ih u Dekret o redovničkom životu, Koncil želi da se razlikuje dvostruka posveta: redovnički posvećeni život i svjetovni posvećeni život.

2. — *Njihova posveta Bogu i ljudima je potpuna i prava.* — Posebna posveta u krilu Crkve je čin ljubavi. Odgovor je na Božji poziv, darivanje je samog sebe, mjeri se dimenzijama Kristove ljubavi, ugodna je Bogu i ljudima. Kao takva ne ovisi o strukturalnim oblicima. Promatrana moralno, ona je savršena prema mjeri daru i milosti darovanih pojedincu. Usapoređujući je sa samostanskom institucijom, manje je savršena. Nije toliko organizirana i nema vanjskih obveza, no zato ima vlastitu fizionomiju i nešto je posebno u Crkvi. Takva

posveta je nova institucija, ali je u isto vrijeme i potpuna jer od sebe čini potpun dar Bogu i ljudima. Karakteristika takve posvete nije povlačenje iz svijeta, već slobodno ostvarivanje evanđeoskih savjeta u svijetu.

3. — *Ta je posveta svjetovna.* — Dekret naglašava svjetovnost te posvete. Koncil smatra da je posveta u svijetu moguća i izvan svake sumnje, ukoliko je ona čin ljubavi i odgovor na Božji poziv. Takva evanđeoska ljubav prilagođuje se svakoj prilici, svakom stvorenju, svakom socijalnom području i ne traži povlačenje u klauzuru da bi bila evanđeoska. Oznaka je tog života; biti u svijetu no ne biti apsorbiran od svijeta, živjeti slobodno bez prianjanja uz svijet, posvetiti svijet molitvom i radom, ponajčešće u profanom.

U njihovim redovima mogu biti laici i svećenici. Svećeništvo je poziv na savršenu pastoralnu ljubav, da bi to svećenstvo bilo nasljedovanje Krista i potpun dar Bogu i ljudima. Svećeništvo je služba ljudima u ime Isusa Krista. I u njemu su usko povezane dvije dimenzije ljubavi: koliko se bolje posvećuje ljudima, toliko se više daruje Bogu. Dijecezanski svećenik, dakle, ostajući u savršenoj vezi s biskupom, može osjetiti izričitiji poziv na savršenu ljubav prihvatajući siromaštvo, poslušnost i čistoću kao izražaj duhovnog djevičanstva za što bolje služenje ljudima i Bogu. Ovdje ima svoj temelj udruživanje svjetovnih svećenika koji se obvezuju opsluživati evanđeoske savjete.

Ne toliko svećenici, već muževi i žene. Konkretno realiziranje toga prilično je teško, često nezgodno, posebno kad se radi o muškarcu koji kao celibatar živi cijeli život u jednoj sredini ili jednoj obitelji. To svijet baš previše ne razumije.

4. — *Svjetovnost — značaj svjetovnih instituta.* — U broju 31 LG govori o svjetovnosti tih instituta. A Pio XII, govoreći o njima, naglašava: »Oni žive u svijetu, njihov je apostolat načinjen od sredstava svijeta, njihovo djelovanje upravljeno je posvećenju svijeta, djeluju kao što djeluje kvasac, čitav je njihov život apostolat i mora se preoblikovati u apostolat.«

Svetovnost tih instituta je kvasac u svijetu; mobilizira cijeli život, ne isključuje nijedno područje, ne posvećuje samo svijet kršćanskom prisutnošću već svojim posvećenim životom; oni oživljuju laikat ako su svećenici. Njihova je akcija pojedinačna, ne kolektivna; zato je želja da nemaju mnogo zajedničkih kuća. A da bi mogli biti kvasac, pretpostavljeni se moraju brinuti za njihovu duhovnu formaciju. Za raznovrsne pozive i za samotnički život duhovnost im mora biti posebno snažna.

XV. Redovnička čistoća

(Komentar uz broj 12)

A. POVIJESNI VID

Kad bismo se malo više zadržavali na povijesti ovog broja, vidjeli bismo na jednom detalju kako se Koncil u svom radu malo-pomalo otvarao prema pozitivnim ovozemaljskim vrednotama, prema djelima stvaranja, među kojima prvo mjesto zauzima ljubav.

U prednacrtima Dekreta osobito se naglašavala činjenica da redovničko zavjetovanje čistoće nije samo prekidanje s onim što je zlo u svijetu; redovnički zavjet čistoće jest odricanje od onoga što je po sebi dobro i časno. Iskustvo pokazuje da i upotreba tih, po sebi časnih dobara, može biti zapreka ostvarivanju savršene ljubavi i kršćanskog savršenstva. Krist zato predlaže evanđeoski savjet, a pozvani redovnik čini od njega zavjet: velikodušno se odriče toga dobra, vlastite obitelji, iz vanjskih društvenih odnosa, da bi mogao biti što bliže Bogu.

U raspravama se naglašava eklezijalno značenje zavjeta čistoće. — Na svaki način treba izbjegći da redovnici na tom području ne bi ostali djeca, dok laici kršćani u svijetu postaju zreli. — Žrtva Krista, poslušna sve do smrti, u središtu je redovničkog života; no neće li ta žrtva redovničkog života biti autentičnija ako je plod pune osobnosti? A da bi redovnici postigli tu zrelost, u

njihovu odgoju treba insistirati na osobnoj samoodgovornosti, a ne na nekim izvanjskim uredbama.

I predstavnice redovnica na Konciliu dale su svoja zapažanja: više negoli zavjet siromaštva, čistoća zahtjeva da bude življena pozitivno. U odgoju treba nastojati da redovnica ne bude osiromašena, da njezina afektivna sposobnost ne bude smanjena, da ne postane osamljeno biće puno straha. Odgoj na tom području mora biti usmјeren na pojačanje odnosa s Bogom, a nipošto samo na to da se pronađu vanjske zaštite; prisutnost Božja je najveća snaga i garancija čistoće. Kad afektivno zrela redovnica načini zavjet čistoće, sposobna je za uravnoteženi društveni rad u istini, pravednosti i ljubavi.

Citav koncilski tekst naglašava pozitivan aspekt čistoće. To se osobito vidi po tome što je iz prvotnog nacrtta izbačeno mjesto koje je među naravnim sredstvima očuvanja čistoće naglašavalo bijeg od svijeta. Sadašnji tekst stavlja prvi naglasak na karizmatičku vrijednost čistoće i na njezino eshatološko značenje u sklopu velike tajne zaručnice Kristove. A Kristova Crkva pozvana je da bude službenica svih ljudi. Redovnici smješteni u srce Crkve ne mogu biti izuzeti od te službe. Zato je prvi cilj njihova djevičanstva što slobodnija i potpunija služba ljudima. Zbog toga se u tekstu ne govori o potrebi radikalnog prekidanja sa svijetom; a ne govori se mnogo ni o opasnostima koje dolaze od strane svijeta. Računa se na afektivnu i psihičku zrelost redovnika te je njima prepusteno da nađu načina kako da se očuvaju neokaljanima od vanjskog svijeta. I, na kraju, neka se odgoj na tom području ne temelji na pronalaženju granica i opomena, već na dozrijevanju pojedinaca koji će djevičanstvo malo pomalo uklopiti u pun razvoj cijele osobe.

Znači, treba naglašavati pozitivan vid čistoće. Sav je problem stavljen u naravne dimenzije, u učvršćenje i u unutrašnji odgoj osobe. U afektivnoj zrelosti treba tražiti rješenje svih problema, koji nekad znaju biti i tragični. Od stava bježanja prešlo se na stav zrelosti, otvorenosti i svjesnosti suočenja s realnošću života. Redovnik nije neko slabo biće, koje je na sigurnom samo

onda ako je zaštićeno umjetnim ogradama. Nije ništa slabiji od svjetovnjaka, koji isto tako u svijetu mora ostvarivati evanđeoske zahtjeve. Na jednakom su stupnju bračni drugovi kad žele ostati vjerni bračnom moralu i redovnik koji želi da ostvari redovnički zavjet čistoće i da mu ostane vjeran. Treba ponajprije stvoriti odrasla i zrela čovjeka, a onda mu istom dati mogućnost da ostvari poziv na koji ga zove Gospodin.

B. KONCILSKI TEKST

Treba na početku reći da tekst preuzima uglavnom nauku Pija XII iz *Sacra virginitas* od 1974. No jasno se vide i nova stanovišta. Čini se da je cijeli kontekst nadahnut duhom LG. Izbjegavaju se moralistički i legalistički principi koji se, nažalost još uvijek mnogo osjećaju u duhovnosti redovničkog života. Novi vidici dolaze ponajprije od spoznaje Crkve o samoj sebi, osobito o njezinu pozivu na svetost. Svetost označuje pripadanje Bogu, koji se objavljuje kao »sveti« i želi pri-družiti sve ljude svom trojstvenom životu.

U taj Božji plan posvete svijeta vezan je kršćanin krsnim učlanjenjem u Krista i njegova funkcija ne svršava do dana paruzije, kada će svaki zajedno s braćom uskrsnuti. Pod tim vidom redovnička čistoća — kao čitava posveta — dobiva svoje značenje. (Usp. LG 44.)

1. Presudni motiv čistoće

Već se prvim riječima želi naglasiti evanđeosko značenje cjeloga teksta: »zbog Božjeg kraljevstva«. Pod tim vidom treba živjeti posvećenu čistoću. Budući da u Gospodnjoj molitvi svaki dan molimo »Dođi kraljevstvo tvoje«, odmah nam je objavljeno i eshatološko značenje posvećene čistoće.

Klasična je teologija već naglašavala da je čistoća jedina koja zavređuje da se okrstiti imenom prave po-

svećenosti Gospodinu i jedina koja je sva usmjerena na dolazak Kraljevstva. A da to uistinu bude, mora biti prigrljena punom zrelošću, slobodom i voljnošću.

To je duboko ljudski i bitno kršćanski vid koji je odlučan u izboru posvećene čistoće. Jasno je da se traži nadnaravna razboritost potpomognuta svjetлом Duha da se razaznaju ti motivi. Ne smiju se zanemariti ni zakoni psihologije koji pomažu rasvijetliti zamršenu ljudsku narav.

2. Čistoća je nezasluženi dar

Nezasluženi je dar, kao i svaka milost Božja. Kao i crkveni celibat, i posvećena čistoća je »izvanredni dar milosti«. LG naglašava da je to »poseban dar Oca pojedincima« i da ona među evanđeoskim savjetima »zauzima prvo mjesto.« A takav dar treba primiti »zahvalnim srcem« i punom sviješću da on ne ovisi ni o jednom ljudskom nastojanju. I nikad nije previše insistirati na nezasluženosti dara posvećene čistoće; kako bi se stvorenje usudilo načiniti vječni zavjet odricanja tako duboko utisnutog poriva u ljudsku narav bez stalne pomoći Božje milosti? Dapače, kako bi se cijele kategorije ljudskih osoba mogle i usudile stupiti na put koji nije zajednički svim ljudima bez računanja na milost Božju? Ako posvećena čistoća ima sav svoj smisao u odnosu prema Kristu, kako to naglašava sv. Pavao u 1 Kor 6, 12-20, koliko onda mora biti veća Kristova milost koja mora oživljavati i podržavati posvećenu čistoću!

Tko ne razumije tu osnovnu teološku podlogu posvećene čistoće, uzalud mu je dokazivati mogućnost stalne uzdržljivosti; tko ne razumije tu nadnaravnu podlogu čistoće, neće je moći živjeti u ime nekih naravnih vrednota. Redovnika koji otkrije u svom pozivu vjernost i Gospodinovu ljubav te tu nadnaravnu podlogu čistoće, neće smetati prigovor »lažnih naučavanja koja tvrde da je potpuna uzdržljivost nemoguća i čovječjem razvitku škodljiva«. Unutrašnje uvjerenje i

svjedočanstvo života u zajednici s mnogima pobjit će te objekcije. Zato ovdje vrijedi pravilo koje je dao Krist: »Tko može shvatiti, neka shvati« (Mt 19, 12).

3. Vrijednost znaka

To je novi aspekt teologije o posvećenoj čistoći: »Ona na poseban način oslobađa čovjekovo srce da se rasplamsa većom ljubavlju prema Bogu i svim ljudima; zato je ona osobit *znak* nebeskih dobara i najprikladnije sredstvo po kojem s redovnicima nesebično posvećuju božanskoj službi i djelima apostolata.« A da bi tekst protumačio pojam »znaka«, nadodaje: »Tako redovnici svim vjernicima dozivaju u pamet onu divnu, po Bogu zasnovanu ženidbu, koja će se potpuno očitovati istom u budućem životu, a po kojoj Crkva ima jednoga Zaručnika — Krista.«

U tim se riječima ne radi samo o edifikatornom primjeru što ga redovnici daju svijetu. Čistoća kao »znak« nešto je mnogo dublje. Ovdje se radi o odnosu ljubavi koji redovnik uspostavlja zavjetom čistoće s budućim stvarnostima. Svojom ljubavlju koja izlazi iz posvećene čistoće, on je na neki način »objava« onog jedinstva koje je Krist uspostavio sa svojom Crkvom. Za osvjetljenje te misli treba pročitati LG 44.

»Slobodno srce«, o kojem govori tekst, nije samo praktična raspoloživost redovnika. To je nešto više teološko, dublje, misteriozne. Imati »slobodno srce« znači djelovati iz ljubavi i u ljubavi, u slobodnoj ljubavi »bez podjele« ljubljenja Boga i ljudi. Ovdje se vidi jasan odnos s 1 Kor 7, 32—35. Redovnik je već sada u mogućnosti da u svojoj osobi iskusi pravi poziv Crkve: jedinstvo s Kristom. To će se jedinstvo eshatološki ostvariti istom na dan paruzije, kad Krist bude sve u svima«, tj. kad posve ujedini svoju Zaručnicu sa sobom.

Posvećena čistoća shvaćena na taj način je najprikladnije sredstvo za apostolat Crkve: omogućuje pot-

punije vršenje ljubavi, daje veću spremnost da netko postane sve svima, omogućuje veću otvorenost potrebnama Crkve i svijeta.

4. Uvjjeti ostvarenja posvećene čistoće

Ponajprije se radi o čvrstoj volji za vjernošću — prema Bogu i idealu. Možda je ta vjernost danas potrebnijsa negoli ikada. Nužno je priznati da je to područje najbolnija točka sadašnje situacije. Čistoća je prečesto motiv ili izlika koja se nalazi na početku svih pomanjkanja. O tome govore i najnoviji crkveni dokumenti. Da bi se osigurala ta vjernost, Dekret preporučuje vjeru u Gospodinovu riječ, povjerenje u Božju pomoć, razboritost da se čovjek ne pouzdava previše u vlastite sile, preporučuje mrtvljenje i čuvanje sjetila. Nipošto nije suvišno ni »natražno« naglasiti tu zadnju točku jer su današnje naturalističke teorije i želja za suvremenim hedonizmom zarazile i redovničke ambijente. Kada Koncil govori o svećeničkom celibatu, potpuno naglašava ta asketska pravila provjerena u bogatom iskuštu Crkve. Naš tekst još posebno naglašava da se »ne propuste naravna sredstva koja koriste zdravlju duše i tijela.«

Što se tiče »lažnih teorija«, nadodajmo da su im autori osobe koje nemaju nimalo iskustva o tome što je stalna uzdržljivost. Smatraju da nije moguća njima, pa onda ni drugima. Apologija riječi protiv takvih osoba malo koristi. Jedini argument koji vrijedi jest iskušto života koje pobija njihov stav. Redovnik se ne smije preplašiti, već treba svjedočanstvom života dokazati protivno.

Posebno važno sredstvo je zajednički život i bratska ljubav kao plod tajne ljubavi Krista prema Crkvi i Crkve prema Kristu. Ovo malo riječi treba razumjeti u svjetlu broja 15, gdje se radi o zajedničkom životu. Takoživot i posvećena čistoća nazuže su međusobno povezani. Misterij ljubavi kojim je prožeta posvećena čistoća najviše se ostvaruje u socijalnom obliku života.

Teško je uvijek u našem zajedničkom životu oslikavati i odisati onu ljubav koja postoji između Krista i Crkve. Čistoća je stvarateljica bratske ljubavi, isto kao što i bratska ljubav podržava i oplođuje posvećenu čistoću. Koncil ovdje posebno govori poglavarima. No svaki pojedinac ima dio odgovornosti na tom području. Svatko mora uzeti dio brige i dio one borbe koja se vodi u srcu njegova brata da mu osigura klimu agape, gozbe braće, gdje svatko bez rezerve daje čitava sebe, kako to zahtijeva velikodušno zavjetovana čistoća.

5. Odgoj i pripuštanje zavjetima

Upravo je na tom području najviše potrebna razboritost i budnost — i pojedinca i poglavara. Tekst veli »da opsluživanje savršene uzdržljivosti duboko zasjeca u sklonost ljudske naravi«. Psihologija, antropologija, biologija, fiziologija — kao i ostale nauke koje proučavaju čovjeka — sve više razotkrivaju tajnu ljudske osobe. Nije čudo da je upravo seksualnost jedan od glavnih objekata proučavanja čovjeka u svjetlu cjelokupne dinamičnosti ljudske ličnosti. Istraživanja nisu završena. Koliko je dosad postignuto, čini se da nam sugerira da dosadašnju sliku o čovjeku treba malo modificirati. Teolozi i odgojitelji vode brigu o tim rezultatima i oni im uvelike pomažu na području seksualnog odgoja. U praksi je za nas važno ustanojiti odnose koji nastaju na putu između seksualnosti i ljubavi prema Bogu. Odricanje dozvoljene upotrebe seksualnosti »zbog Božjeg kraljevstva« ima svrhu da u nama stvari posebnu vrstu ljubavi koja je već sada prefiguracija one ljubavi koja će u konačnici biti uspostavljena između Krista i vjernika.

Zavjetovati doživotnu čistoću zahtijeva solidnu pravu i odgovarajuću prokušanost. To je delikatna zađača, koja zanima jednako i kandidate i odgojitelje. Kongregacija redovnika dala je precizne norme koje moraju upravljati vremenom kušnje. Govori se o razli-

čitim načinima vladanja, o stavovima, o patološkim deformacijama koje se mogu pojaviti s obzirom na posvećenu čistoću.

Koncilski tekst posebno naglašava uvjet: psihološku i afektivnu zrelost prije pripuštanja zavjetima. Dragocjen doprinos na tom području daju psihologija i sociologija. Ova posljednja posebno je važna. Današnja mladež živi novim načinom sociološkog života. Zrelost mora biti provjerena ne samo s obzirom na pojedinca, već još više s obzirom na njegov odnos prema društvu u koje će biti uključen. Nema recepta za to kako privesti kandidata do te zrelosti. No svima mora biti jasno da je psihološka i afektivna zrelost preduvjet posvećene čistoće »zbog Božjeg kraljevstva«.

XVI. Siromaštvo

(Komentar uz broj 13)

U uvodu se jasno razabiru tri stvari: teološko načelo siromaštva — slijediti Krista; siromaštvo kao znak — svjedočenje; poziv svim redovnicima na siromaštvo.

»Siromaštvo je dragovoljno izabrano poradi nasljeđovanja Krista.« — To ujedno može biti i nova definicije redovničkog siromaštva. Zapravo, siromaštvo nije po sebi nikakva vrijednost, a ni duhovna odlika; ono je ekonomsko stanje koje ljudi na svaki način nastoje izbjegći i ne idu u potragu za njim. Zato je prva značajka redovničkog siromaštva da je ono voljno i slobodno prihvaćeno, kao što, uostalom, čitav Dekret insistira na slobodi kad se radi o zvanjima i redovničkim zavjetima.

Ali slobodno prihvatići siromaštvo ne znači još biti u kršćanstvu, niti u redovništvu. Mnoge su filozofske škole u povijesti naučavale siromaštvo iz prezira prema zemaljštini. Zato je bitan motiv redovničkog siromaštva zbog nasljeđovanja Krista, sličnosti Kristu, biti s Kristom, »koji zbog nas, iako je bio bogat, postade siromašan, da se njegovim siromaštвом mi obogatimo« (2 Kor 8, 9; Mt 8,20). Sin Božji bio je siromašan svukavši sjaj svoga božanstva i postavši sličan nama. To nas podsjeća na Pavlove riječi u Fil 2, 6—8: »Iako je bio Bog on se nije uporno držao svoje jednakošti s Bogom...«. Dekret kaže da redovnici na taj

način »učestvuju u Kristovu siromaštvu.« Redovničko siromaštvo poprima, dakle, isti smisao Kristova siromaštva: redovnici postaju siromašni da bi se preko njih »svijet obogatio« — ponajprije duhovnim dobrima, a onda da bi bili izgled društvu što to znači raspodjela i zajedništvo dobara.

Redovničko siromaštvo »znak« je vjernicima, kao što je i cijeli redovnički stalež »znak« za sav Božji narod. Dekret precizira aktualnost siromaštva: ono se »danas osobito cjeni«. Vrijednost tog svjedočenja danas je proširena: ne daje se samo svjedočanstvo vjernicima, već i svijetu. Naši suvremenici osjetljivi su na redovničko siromaštvo više negoli mi mislimo, zato je dragovoljno siromaštvo ostvareno u prihvatljivim oblicima, sposobno da potrese savjesti materijaliziranog svijeta. To ne znači da se u upotrebi dobara redovnici moraju rukovoditi mišljenjem čovjeka s ulice; ipak moraju računati s javnim mišljenjem, s eventualnim skandalom koji bi mogao nastati zbog nepromišljene upotrebe dobara. U svijetu, koji je svaki dan drukčiji jer se neprestano mijenja, nema određenih pravila o tome kako treba u praksi postupati. »Treba nam Biblija i trebaju nam novine« (Karl Barth). Božja riječ rasvjetljuje svakidašnje događaje u kojima se odvija i naš život.

Zato neka redovnici »brižljivo njeguju« siromaštvo; to »brižljivo« značilo bi: neka ga njeguju s ljubavlju. A značajka je ljubavi smjelost: »Zato, ako je potrebno, neka ga izraze u novim oblicima.« Svet se mijenja, tehnika napreduje... S druge strane, četiri petine čovječanstva živi u bijedi. Nasuprot tim činjenicama Koncil potiče redovničke udruge neka ne uguše i nove oblike siromaštva ako bi Duh Sveti među njima pobudio novu karizmu.

A. OSOBNO SIROMAŠTVO

Siromaštvo mora biti osobno, unutrašnje, svojina svakog redovnika; mora biti autentično — što se ogleda u radu; mora biti čist dar — a to se ogleda u posvećenjem odreknuću od bogatstva i od dobara.

»Nije dosta samo to da netko u upotrebi dobara bude ovisan o poglavarima.« To je pojedinost koju Koncil posebno naglašava. Legalizam prošlih stoljeća — pa sve do naših dana — zarazio je čitavu katoličku moralku. Sve je to išlo na račun ljudske osobe, Kristove osobe koju kršćanin slijedi, Duha Svetoga, srca i načela zajedništva, a pospješivalo je legalizam kao vrhovnu normu i posljednju svrhu moralnog života kršćanina. Možda se taj legalizam u redovničkom životu najviše očitovao na području siromaštva. Ako neki institut finansijski dobro stoji, pogibelj je da se izgubi realan smisao siromaštva, kao i sam duh blaženstva; no kad redovnici zatraže dozvolu, oni su ispravni, norme su spašene, legalizam je ostvaren...

I ne pita se da li je nešto potrebno ili nije; važna je želja da se stvar posjeduje. A ako su članovi zajednice toliko infantilni, stavit će poglavara u neugodnu situaciju jer on na taj način postaje suodgovornik; ako pak slučajno ne udovolji željama, ubrzo može postati izolirani član zajednice. Da se to izbjegne i da se spasi jedinstvo zajedništva, jedini je put zajednički odgoj, osobno stjecanje suda, izbjegavanje legalizma; svaki član mora doći do svijesti da se samoodgovorno upita potrebi i svrsi stvari koju će tražiti. Odluka je uvijek na poglavaru; no u zdravoj zajednici neće više postojati problem sumnje.

Dekret veli da je potrebno da članovi budu siromašni »i stvarno i u duhu«, tj. potrebno je da redovnici budu siromašni vanjskim i unutrašnjim siromaštvom.

Što se *rada* tiče, on je dužnost svakog pojedinca. Rad mora biti takav da pribavlja prikladna sredstva za uzdržavanje članova i njihovih ustanova; no sav rad mora biti prožet duhom blaženstva, osobito zarade koju rad donosi. To je osobito važan aspekt siromaštva: u 13. stoljeću svijet se divio prosjačkom obliku siromaštva; u 20. stoljeću ono se ogleda u ozbiljnem i nagrađenom radu.

Tekst veli da svaki redovnik mora raditi, a zajednica kao takva treba da radom uzdržava svoje članove i

ustanove. To nikako ne znači da svatko zarađuje svoj vlastiti kruh jer se inače razbija zajedništvo; samostan nije ni tvornica ni laboratorij.

Taj tekst ističe nekoliko stvari. Što se redovnica tiče, oslobodit će ih od starog kapitalističkog zakona miraza, koji su konstitucije pojedinih družbi zahtijevale od svojih članica. Iako ta suma miraza nije predstavljala gotovo ništa, Dekret traži da se vrijednost stavi u rad, a ne u novac.

Što se tiče monahinja, već je Pio XII izrazio želju da se bave ručnim radovima jer su neki samostani živjeli u krajnjoj bijedi. Ta riječ »ručni rad« danas je izbačena. Monahinjama je otvoreno šire polje rada, gdje će se moći posvetiti različitim poslovima.

Svećenicima redovnicima Crkva strogo nalaže da se bave radom koji im pruža sredstva za uzdržavanje. Uzdržavanje svećenika je najveći problem pojedinih biskupija. Pavao VI naziva taj problem »vječnim pitanjem u crkvenom životu«.

Nadalje, tekst poziva na stvarno i na posvemašnje siromaštvo: »Redovničke družbe mogu dopustiti u svojim konstitucijama da se članovi odreknu baštinskih dobara, bilo već stečenih ili onih koje bi mogle steći.« — To je posvemašnja novost u Dekreту, gdje se ne daje samo savjet, već konkretna norma usmjerena protiv dosadašnjeg kanonskog prava.

Velikoj većini redovnika nije bilo dopušteno da oствare Gospodinovu: »Idi, prodaj...« (Lk 18, 22) zbog povijesnih i socioloških uvjeta koji su jednom u Zapadnoj Crkvi uvjetovali stvaranje zakona po kojima je redovnicima bilo dopušteno tzv. korjenito vlasništvo, a sama upotreba ne. Taj je zakon dijelio redovnike na one koji imaju jednostavne i na one koji imaju svečane zavjete; samo oni koji su pripadali velikim redovima (osnovanima bar u 14. stoljeću) mogli su dosljedno ostvariti Gospodinov poziv, a drugi to zbog kanonskog prava nisu mogli. — Danas je konačno dopušteno svim redovnicima da se odreknu vlasništva i da na taj način savršenije slijede Gospodina.

B. ZAJEDNIČKO SIROMAŠTVO

Treba voditi brigu o prilikama mesta; to znači i o kulturi, klimi, narodima, vremenima, okolnostima. Siromaštvo je uviјek pitanje prave mjere u odnosu prema ambijentu: zgrada koja je za grad nije za selo; što vrijedi u razvijenoj zemlji ne vrijedi u nerazvijenoj.

Radi se o kolektivnom svjedočanstvu siromaštva. Teško je naći pravu mjeru za to kako da se dade kolektivno svjedočanstvo. Često se čuju — i od crkvenih ljudi — prigovori na račun redovničkog siromaštva. No mnogo puta ti prigovori ne vode brigu o potrebama pojedinih instituta. S druge strane je istina da bogati samostani ne mogu dati kolektivno svjedočanstvo siromaštva. Zato Koncil potiče redovnike da ne propuste ništa kako bi i to kolektivno svjedočanstvo došlo do izražaja.

Koncil ističe jedan oblik kolektivnog siromaštva: »Neka redovnici od vlastitih dobara rado nešto pridonose za druge potrebe Crkve i za uzdržavanje siromaha.« Duša autentičnog siromaštva je ljubav. U isto vrijeme to može biti najuočljivije i najefikasnije svjedočanstvo. Tako se može izbjegći i bogaćenje, koje je jednako opasno kao i bijeda. Izlaz iz situacije bogaćenja nije nipošto odbijanje ili primanje manje plaće za rad. Time se nanosi ogromna šteta ostalim radnicima koji se reguliraju po istim zakonima rada. Stjecanje i nagomilavanje kapitala izbjegava se priskakivanjem u pomoć potrebama Crkve, a među tim potrebama na prvom su mjestu siromasi.

I ne radi se o tome da se »udijeli milostinja«. Ako se dariva s visoka, uzvisuje se onaj koji dariva, a ponizuje onaj koji se dariva. Dar nema vrijednosti ako nije izraz ljubavi. Način na koji darivamo siromaha, siromašnu obitelj, očituje našu ljubav više negoli sama vrijednost dara.

Koncil veli da »redovnici moraju ljubiti siromahe Kristovim srcem«. To je tumačenje prve rečenice ovog broja: siromaštvo radi Krista, a Krist se poistovjetio sa siromasima: »Bio sam gladan...« Sigurno je da o darivanju odlučuju poglavari; no ljubav prema siro-

masima mora biti u srcu svakog redovnika; i kad redovnik daje, ne daje kao pojedinac, već uvijek u ime zajednice.

Postoji još jedan način kolektivnog svjedočenja: »Neka provincije i kuće pojedinih ustanova jedne s drugima uzajamno dijele svoja vremenita dobra tako da one koje imaju više pomažu drugima koje trpe oskudicu.« I trebao je upravo Koncil da nam to kaže! Gest solidarnosti toliko je poznat u kršćanstvu. A upravo je redovnicima bilo potrebno to napomenuti! Koncil je spomenuo da treba pomagati potrebe Crkve i siromahe. A oni koji formiraju Crkvu u malom, koji su naša braća po istom redu ili po družbi, nalaze se često u velikim potrebama. S tog dvostrukog razloga treba ih pomagati. — U tom istom duhu koncilska bi se misao mogla proširiti na ispomoć kućama istoga instituta, kao i na materijalnu suradnju između različitih instituta.

»Iako ustanove imaju pravo da posjeduju sve potrebno za vremeniti život i djelovanje...« Evo poziva na ozbiljnu samokritiku: je li u duhu siromaštva posjedovati ono što nije nužno? »Neka ipak izbjegavaju svaku, pa i prividnu raskoš, neumjereni dobitak i gomilanje dobara.« Ne samo izbjegavati luksuz već i sve ono što bi moglo mirisati po luksuzu onima koji ih okružuju. Nije riječ samo o vrijednosti dobara koja se procjenjuju novcem, već dolazi i pitanje prividne raskoši. Vanjskina stvari važna je za same redovnike, a još je važnija za one koji ih gledaju. — Govori se također i o »neumjerenom dobitku«. Neki su htjeli izostaviti tu riječ. Značilo bi da redovnici ne bi smjeli onda imati никакav dobitak. A kako će onda živjeti ako se ne utječu milostinji ili kojem od starih oblika uzdržavanja?

Koncil nije rekao sve o redovničkom siromaštву. Broj 13 može se nekome činiti veoma blijeđ i loše stavljen. No dotaknuo je sve bitne točke i pokazuje odlučnu čvrstoću i odvažnost u dokidanju dotrajalih zakona. Taj broj ima i svojih nedostataka upravo u tome što nije htio reći sve. Na primjer, eshatološki aspekt siromaštva slabo je naglašen. »Imat ćeš blago na nebu.« Bitna dimenzija redovničkog siromaštva upravo je u tome što je ono znak, sakramenat nade.

Premalo je naglašena bratska i zajednička dimenzija siromaštva. »Zajednički život« je norma individualnog siromaštva, a u isto vrijeme »zajednički život« predstavlja puninu naše eshatološke nade: ne očekujemo osobni raj, već zajedništvo sve braće. A redovnički život je stvarnost koja očituje zajednicu otkupljenih i naviješta zajednicu nebeskog Jeruzalema kod zajedničkog Oca.

Tekst naglašava da treba voditi brigu »o mjestima«, no ništa ne govori o različitosti instituta i djelovanja. Upravo je siromaštvo jedan od glavnih značajki po kojoj se instituti razlikuju. Svaki institut ima svoj tip siromaštva, koji odgovara posebnoj svrsi instituta.

Pozitivne vrijednosti broja 13 očituju se u evanđeoskom duhu: nasljedovanje Krista. Zatim je tu vrijednost svjedočenja: osobno i kolektivno; autentičnost: odricanje korjenitog vlasništva — redovnici čine zavjet siromaštva i onda neka i žive kao siromasi koji nemaju ništa; broj vodi brigu i o realnosti: treba imati za život i za uzdržavanje ustanova.

XVII. Redovnička poslušnost

(Komentar uz broj 14)

A. POVIJEST OVOGA BROJA

Malo je koncilskih tekstova koji toliko odražavaju volju koncilskih otaca kao ovaj o poslušnosti. Iako se u tom broju nalazi pokoja rečenica iz sheme od 1963/64., on se ipak po svom duhu i po evanđeoskom tonu smatra potpuno novim. Pun je pažnje i poštovanja prema ljudskoj osobi i vrednotama stvaranja. Drukčije nije ni moglo biti jer se ovdje radi o najvećem ljudskom dobru, o slobodi.

U studenom 1964. bila je u shemi o redovništvu samo jedna rečenica o redovničkoj poslušnosti. Začudo, o njoj se uopće nije raspravljalo 1963, kad je došao zahtjev o skraćenju shema, već se spominjala samo jednom riječju kad se govorilo o obnovi evanđeoskih savjeta. Tom se zgodom posebno raspravljalo samo o siromaštvu. Mnogi su se oci tada upitali je li to posve normalno i ne bi li trebalo posebno naglasiti bar ono najglavnije i o redovničkoj poslušnosti i čistoći.

Spomenuta shema od 1963., koja je prisilno bila bačena u zaborav, govorila je prilično sretno o redovničkoj poslušnosti. Iisticao se teološko-kristološki aspekt te poslušnosti: redovnički posluh je čin kojim se redovnik, u slobodnoj žrtvi vlastite volje, pokorava poglavarima kao namjesnicima Božjim u svemu što mu je propisano pravilima i konstitucijama... Evanđeoski korijen zavjeta poslušnosti jest Kristovo pokoravanje

nebeskom Ocu. On je u Očevoj volji nalazio svu svoju hranu te je bio poslušan sve do smrti križa. Na isti način redovnik prikazuje Bogu svoju volju i potpuno mu je dariva preko ruku svojih poglavara.

Ne bi se moglo reći da taj tekst toliko miriši po juridizmu. Ipak su u tom kontekstu bile donesene riječi Pija XII koje osuđuju stanovit pojам poslušnosti u kojoj bi podložnik mogao dijalogirati s poglavarem sve dok se ne bi postigao sporazum. Tim se očito nije htjela osuditi mogućnost da podložnik iznese poglavaru svoje mišljenje, ali pod uvjetom da je »spreman prihvati konačnu odluku poglavara«. Nakon toga se nespretnim riječima naglašavala ideja kako se poslušnost ne smije svesti na sasvim izvanjsko ispunjavanje odredaba jer na taj način ljudi postaju infantilni i servilni; uistinu poslušan je onaj čovjek koji sve svoje raspoložive sile ulaze u službu Gospodina.

Najoriginalniji doprinos te sheme nalazio se u 27. broju, gdje se govorilo o vršenju vlasti. Ona je bila definirana kao »služenje, služba koja se vrši na dobro Crkve, instituta i svakog podložnika, u duhu poniznog poštivanja prema Bogu izvoru svake vlasti i prema Crkvi koja tu vlast prenosi, a u duhu poniznog pokoravanja prema zakonima i normama dотičног zajedništva«. No osobito se naglašavalo poštivanje čovjeka: neka poglavari, visoko cijeneći svoje podložnike, upravljaju njima čvrsto, ali očinski u poniznosti s nepatvorenom ljubavlju da bi ih tako priveli na radostan posluh. Poglavar treba da dragovoljno saslušaju motive i sugestije svojih podložnika a u nalozima neka vode brigu o osobnim talentima i temperamentima; na taj će način iz te aktivne poslušnosti proizaći obilatiji plodovi na slavu Božju i na dobro brižnjega.

Napomene otaca bile su usmjerene na problem vršenja vlasti. Jedna argentinska skupina smatrala je da je tekst sheme u protivnosti s pravim poštivanjem ljudske osobe. Neki francuski biskupi tražili su da se »o podložnicima ne raspravlja kao o vječnim maloljetnicima«. Skandinavski i njemački biskupi tražili su da odgojitelji kandidata za redovničku poslušnost i čistoću budu pravi poznavaoци psiholoških zakona tih kre-

posti, a ti su zakoni danas od velike važnosti ako se žele izbjjeći različita psihička poremećenja; ništa se neće oduzeti poslušnosti ako se podložnici budu odgajali u smislu osobne odgovornosti i ispravne upotrebe vlastite slobode. Neki su se samo ograničili na pitanje sadržavaju li ti reci o poslušnosti »bitnu jezgru tajne posluha u vidu željene koncilске obnove«.

Zato je koncilskim ocima 23. listopada 1964. bio podijeljen obnovljeni tekst: redovnik se zavjetom poslušnosti u žrtvi vlastite volje slobodno posvećuje Bogu, podlažući se zbog ljubavi Kristove svojim poglavarima, koji zamjenjuju Boga u svemu što se odnosi na pravila i na konstitucije. Ta se žrtva sastoji u poniznom podlaganju zakonitim poglavarima koji moraju voditi brigu o tome da vlast vrše u granicama ljubavi i u poštivanju ljudske osobe; treba imati na umu i to da su redovnici danas pozvani da izvrše brojne i važne poslove, kao i da lako i brzo poduzmu inicijative.

Ni taj tekst nije zadovoljio, tako da je jedan od otaca izjavio: »Ovaj broj ne pridonosi apsolutno ništa pravoj obnovi redovničkog života.«

Svima je ipak jasno da je zavjet posluha i vršenje vlasti centar svake prave obnove redovništva. Na javnoj raspravi u studenom 1964. to se posebno ističe. Zanimljivo je zapaziti da se sve rasprave stječu u jednoj točki: očito nedostaje zdrava teologija poslušnosti koja bi poštivala osobu podložnika, dopustivši mu da živi poslušnost kao odrastao čovjek, a to, s druge strane, zahtijeva pravu reviziju vršenja autoriteta. Tu misao posebno ističe kard. Suenens: zajednički život mora se organizirati na taj način da svaki član može sudjelovati aktivno i kao odrasla osoba; posluh nije infantilizam i ne smije se pomiješati s odreknućem vlastite osobnosti.

U tom smislu osbito su jasne riječi generala marista p. Buckleya: ovaj broj koji govori o redovničkom posluhu savršeno odgovara monasima, a nikako ostalim redovnicima aktivnog života. Neki poglavari bez prestanka govore »o krizi poslušnosti«. A čini se da je ta kriza upravo na strani poglavara, a ne podložnika. Činjenica je da današnja mladež ne može više prihvati

arhaične formule, kao: 'Volja poglavara se poklapa točno s Božjom voljom.' Tekst također ne govori ništa o dužnosti poglavara da konzultiraju svoje mjesno, provincijsko ili generalno vijeće. Mnogi poglavari apsolutno ne znaju kako se vodi sjednica takvog vijeća; zato se čini da treba reći da je obnova redovničkog života više pitanje odgoja i sposobnosti poglavara negoli pitanje većeg posluha od strane podložnika.

U času glasovanja različiti modusi nastojali su izraziti ono što je bio predmet javnih rasprava. Mnogi su željeli dati dublji teološki temelj poslušnosti: poslušnost ima obilježje crkvenosti i mora se uključiti u dinamizam života vjere. Zastupnici tog mišljenja nazivali su to »vertikalnom i horizontalnom dimenzijom poslušnosti« i tražili da se istakne *zajednička suodgovornost* poglavara i podložnika u ostvarivanju svrhe instituta; među ovima bila je i većina viših redovničkih poglavara. Druga grupa od preko tri stotine otaca zastupala je slično mišljenje: ne samo da se s redovničkom osobom mora postupati kao s odrasлом, već je treba malo-pomoćno odgajati za odgovornu poslušnost. Zato su se predlagali različiti dodaci: »Neka se redovnik pokorava vlastitom poglavaru, ali neka uvijek ostane potpuno i svjesno odgovoran za vlastite čine«, a »može, ako to smatra potrebnim, slobodno očitovati svoje želje i svoje potrebe«; »poglavari moraju nastojati oko usklađenog odgoja osobnosti podložnika, dopuštajući im široke odgovornosti«. A sve to nije moguće ako poglavari ne poprime evanđeoski smisao vršenja vlasti.

S druge strane bilo je otaca koji su s nepovjerenjem gledali na takvu »dijalošku poslušnost«; mislili su da u tako shvaćenoj poslušnosti poglavar mora najprije »uvjeriti podložnike«. Zato je oveća skupina tražila da se slične ideje izbace iz dokumenta, a on da se izričito osloni na »autentičan pojam redovničke poslušnosti«. Ipak i jedni i drugi željeli su obnovu redovništva u duhu veće otvorenosti prema evanđelju kao i kidanje stanovitih juridičkih formula u kojima je bila potpuno odsutna duhovna dimenzija.

Komisija je imala ua umu sve želje te je izradila novi tekst. Trebalo je odvagnuti svaku riječ da bi tekst u

isto vrijeme odrazio teološku, kristološku, ekleziološku i asketsku dimenziju poslušnosti. Tako je nastao ovaj broj, koji u četiri odlomka ispituje narav redovničke poslušnosti, svojstva podložnika, svojstva poglavara, ulogu kapitula i vijeća.

B. KRISTOLOŠKO-CRKVENI ASPEKT REDOVNIČKE POSLUŠNOSTI

Ovaj broj sadržava čitavu sintezu teologije poslušnosti, tj. pronađen je temelj i njezin biblijski izvor, a zavjetovanje posluha uklapa se u srce tajne Crkve; osim toga pun je praktičnih primjera, a sve su one usmjerene prema autentičnoj obnovi ovog zavjeta, kako sa strane poglavara tako i sa strane podložnika.

Unutrašnja narav poslušnosti je potpuno posvećenje Bogu u najdubljoj čovjekovoj naravi, tj. posvećuje mu vlastitu volju i stvara zajedništvo sa spasiteljskom voljom Očevom u tajni Krista Sluge. Zbog činjenice pak što se čovjek posvećenjem volje veže uz Oca u Kristu, on je »umetnut« i u veliki pothvat spašenja svijeta. Redovnički je posluh, dakle, sav centriran u Kristu Sluzi. Jasno je da je to tradicionalna teološka nauka o posluhu, ali nauka koja je u posljednjim stoljećima zbog kanonskih i moralističkih propisa izgubila na svojoj svježini. Dekret zato počinje riječima da posluh ima svu svoju vrijednost »po primjeru Isusa Krista, koji je došao da vrši volju Očeva te se, 'uzevši oblik Sluge' po muci naučio pokornost«; u tom smislu se i redovnici pokoravaju svojim poglavarima u duhu vjere. Nije najsretnije izabran izraz »po Kristovu primjeru«. Bolje bi bilo reći »u Kristu« budući da redovnik ne naslijeduje Krista kao neki model koji mu je stavljen izvana; redovnička poslušnost nije samo kristocentrična, već kristovska.

Želimo li razumjeti narav Dekreta, moramo bar malo razmisiliti o naravi Isusova posluha. Dovoljno je pogledati samo Ivanovo evanđelje: 4, 34; 5, 30; 6, 38—39.

Koncilski tekst veli: »Krist je po svojoj pokornosti Ocu poslužio braći i dao svoj život kao otkupninu za mnoge.« No ta je poslušnost još veća, ona je transcendentna, vječna, postojala je prije ulaska Sina u ovaj svijet. Prije utjelovljenja i prije stvaranja Sin je potpuno sporazuman s Očevom odlukom. Narav te poslušnosti spada na »tajnu« u Pavlovom smislu: plan ljubavi od vječnosti sakriven u Očevu krilu, a o kojem ovisi čitava sudbina svijeta (Ef 1, 3—23). Takav posluh, odnosno plan Božji utemeljen na posluhu, ima svoj korijen u trojstvenom životu, a motiv ostvarenja toga plana u povijesti može biti samo ljubav. U Isusu Kristu je Oče-va volja toliko izražena da on, postavši čovjekom, nema drugog života već »vršenje volje onoga koji ga je poslao«; on se potpuno »posvećuje« Ocu; a posvećenjem Ocu potpuno prihvata Očev plan spasenja ljudi, prikujuje se Ocu, postaje Jahvin Sluga tako da se čitav život odvija u tom ulaženju u Očevu volju, u toj poslušnosti.

Krštenik po krstu ulazi u trojstveni život, prima Duha posinaštva i taj dar ga poziva na aktivnu suradnju s Očevim planom, na ostvarivanje kristovske poslušnosti Ocu. — Redovnička se poslušnost uklapa u taj kontekst. Želi da potpuno prihvati duh posinaštva; zato redovnik pomoći jednog sredstva — zavjeta posluha — želi da postane što sličniji Sinu ulazeći u Očevu volju.

Odakle izvire vrijednost redovničkog posluha? Dekret kaže da se ona ne može shvatiti osim »na poticaj Duha Svetoga i u duhu vjere«. Zapravo, redovnik koji ima poziv da zavjetuje evanđeoske savjete, izabire jedan institut, jedno pravilo, ulazi u jednu zajednicu, živi u toj zajednici s ljudima različitih karaktera, podlaže se poglavarima koji su opet ljudi... Vjerovati da je takav život sredstvo da poraste zajedništvo između Oca i dotičnog krštenika ne može se po ljudsku, već »u Duhu Svetom i u duhu vjere«.

Redovnik se pokorava poglavaru. Prvi princip takvog pokoravanja jest već onaj stari, iz prvih početaka redovništva, naime: svaki čovjek, svjestan svojih granica i svojih mogućnosti, osjeća potrebu da se obrati

drugom čovjeku. Redovnik je čovjek u kojem se nalazi želja za savršenošću, ali i čista ljudska krvkost. No ljudi kao on jesu i ostali redovnici, pa i poglavari — a s njima ga veže isti ideal. Od njih, dakle, traži bratsku pomoć, kao što je i sam pruža. Poglavar, stoga, nije adresa na koju se polažu zavjeti; zavjeti se polažu samo Bogu; poglavari su vođa, učitelj, duhovni otac koji pomaže da se uspostavi zajedništvo s Očevom voljom. Poglavarova veža pravila, autorizirala ga je crkvena vlast i zato je on za redovnika — u duhu vjere sakramenat, znak za uspostavu zajedništva s Očevom voljom. U tom duhu, i samo u inspiraciji vjere, Koncil veli da je »poglavar Božji zamjenik«; a to nikako ne znači da naredba koju izdaje poglavari, potпадa pod sadržaj vjere. Zato je podložnost poglavaru praktičnog reda: podložnik u duhu vjere zna da slušajući njegove naredbe ulazi sve dublje u zajedništvo s Očevom voljom.

Drugi princip koji opravdava kršćanski posluh poglavaru kao čovjeku jest Kristova »kenosis«; po njoj se Krist lišio božanske naravi, uvezši bit sluge. Poslušnost Kristova se, dakle, ostvaruje preko toga lišavanja po kojem je postao poslušan »do smrti, i to do smrti na križu« (Filip 2, 8). Po nadahnuću Duha redovnik osjeća da to isto mora učiniti podlažući vlastitu volju čovjeku, i to je prvi čin ostvarivanja tog lišavanja.

»Tako se tješnjom vezom uključuju u službu Crkvi i nastoje doseći mjeru dobi punine Kristove«, zaključuje prvi odlomak ovog broja. Zaključak je posve logičan jer se upravo misterij Crkve sastoji u sve dubljem prodiranju u spasiteljsku Očevu volju; a u jednoj redovničkoj instituciji upravo Crkva nastoji to postići i želi biti vjerna vlastitom pozivu.

Zadnja rečenica je citat iz Ef 4, 13, a značenje joj je eshatološko. Pavao, čini se, ne promatra ovdje jednostavno svetost pojedinaca, već svetost i Krista i njegovih udova. Evo sve dimenzije ekleziološkog vida redovničke poslušnosti; redovnici po posluhu ulaze u srce tajne Krista Sluge te postaju glavni element rasta Crkve.

C. EVANĐEOSKI STAV PODLOŽNIKA

Nekima se drugi odlomak broja 14 čini vrlo bliјed i tradicionalan po svojoj formi i po svom sadržaju. Nekima se opet čini da on ponavlja ideje prvog odlomka. Ipak, tko ga zna čitati, primjetit će pažljivim promatranjem da te retke prožima novi koncilski duh.

Sintetizirati bi se mogao na ovaj način: osnovni stav podložnika sastoji se u poniznom pokoravanju poglavarima u svemu što se tiče pravila i konstitucija, a sve u duhu vjere i ljubavi prema Očevoj volji, sa sigurnošću da se na taj način izgrađuje Crkva Božja; to pokoravanje je posve aktivno i inventivno, mobilizira sve naravne i nadnaravne sposobnosti, privodi pravoj zrelosti redovničku osobu, dajući joj unutrašnju slobodu Duha Svetoga.

Preuzimajući jednu klasičnu formulu, Dekret podsjeća da se redovnik pokorava poglavaru »prema pravilima i konstitucijama«. To je od izvanredne važnosti. Zapravo, mi smo robovi jednosmjernog shvaćanja odnosa podložnik—poglavar; to shvaćanje je plod »autoritarizma« i pretjerane centralizacije koju je II vatikanski sabor nastojao razbiti. Zato se ne može više na svaku zajednicu primijeniti jedinstveni kalup: poglavar je apsolutan šef zajednice i u njegovoj se osobi nalazi sva vlast i odgovornost za pravila. Promatraljući povijest različitih instituta i »prvotnu nakanu utežljitelja«, jasno vidimo da postoje različita shvaćanja vlasti prema raznolikosti duha pojedinih redovničkih obitelji.

Ne može se, dakle, stvoriti teorija redovničke poslušnosti koja bi na jednak način vrijedila za sve redovnike i koja bi predstavljala idealan odnos podložnik—poglavar u nastojanju ostvarenja zajedništva s Očevom voljom. Dok većina novih kongregacija ima bitnu strukturu koja je usmjerena na poglavara kao na šefa, dotle se drugi instituti, kao npr. prosjački redovi, temelje na bratskom odnosu redovnika prema zajednici.

U teoretskom smislu taj je način shvaćanja poslušnosti na temelju bratstva mnogo teži: redovnik izvrša-

va zapovijed poglavara, a u isto vrijeme, želeći uspostaviti zajedništvo s Ocem, mora voditi brigu o zahtjevima braće i zajedničkom životu. Zato nikad ne može smatrati da je »ispravan« ako je vjeran poglavaru »prema pravilima i konstitucijama«, a zanemaruje osjetljivost i raspoloživost prema bratstvu. U obnovi redovničkog života treba voditi brigu upravo o tim oblicima shvaćanja vlasti. Uostalom, Dekret u drugom broju stavlja među principe obnove »duh i posebnu svrhu utemeljitelja«, a samim time na poseban način među elemente obnove ulazi i shvaćanje poslušnosti.

Izraz »prema pravilima i konstitucijama« stavlja poslušnost prema poglavaru unutar poslušnosti što je institut ostvaruje odgovarajući na poseban Gospodinov poziv. Kad pojedinac ulazi u institut, onda to čini bitno zbog toga što je uvjeren da će u njemu naći prikladna sredstva da vjerno odgovori onome na što Duh unutri potiče. Da uđe u neku zajednicu, ne potiče ga lik poglavara kome će povjeriti svoj život, već uočena harmoničnost između pravila tog instituta i svog osobnog poziva. Sve ono što u svakodnevnom životu nije u odnosu s pravilima ne ulazi u domet poslušnosti.

Ako Dekret spominje da poglavari »moraju upravljati podložnicima poštujući u njima ljudsku osobu«, onda treba reći da podložnici prvi ne smiju zaboraviti da su osobe i da kao osobe moraju djelovati. Zato se ne smiju obraćati poglavaru za najmanje sitnice koje se odnose na njihov konkretni život. Koliko infantilizma u pojedinim osobnostima punim straha da će zavrijediti prijekor od strane vlasti, pa i u sitnicama koje nemaju ništa zajedničko s vlašću! Redovnik mora biti svjestan da se ne pokorava despotu koji bdi nad čitavim njegovim bićem. U pitanjima savjesti i u najtajnovitijim područjima vlastitog bića svatko mora snositi vlastitu odgovornost.

Interesantan vid tog odlomka je ono što se danas naziva aktivna poslušnost, a plod je zrelog redovničkog života: »Neka podložnici ulažu snage razuma i volje, darove naravi i milosti u izvršenje zapovijedi i u ispunjavanje dužnosti koje su im povjerene«, tj. neka slušaju kao ljudi.

Redovnička poslušnost je osobni čin i zato bitno slobodan. Redovnik prihvata i usvaja nalog jer mu vjera govori da ono što mu je naloženo ulazi u ekonomiju evanđelja, a živjeti evanđelje upravo je ono što on želi. Ako djeluje mehanički, ako je u svojoj svijesti izgubio vezu između vlasti poglavara i Boga, ako je put nasljedovanja Krista u njemu potamnio, onda njegov čin više nije potpuno ljudski i umanjena mu je evanđeoska vrijednost. Slušati znači staviti *svega sebe* u primljeni nalog, kretati se *slobodno* na području izvršenja zapovijedi, tuđi nalog učiniti osobnim upravo tako kao da izlazi iz vlastite volje. Posve je kriva tvrdnja da podložnik nije ništa drugo već kanal kroz koji prolazi volja poglavara. Istina je upravo protivno: posluh je sloboda koja pretvara u osobni čin nalog što ga daje druga slobodna osoba. U toj transformaciji je tajna poslušnosti: to je proces u kojem redovnički život postiže svoju identičnost s Kristom i u toj identičnosti iskustveno doživljava ono što je i Krist proživiljavao. No bez te transformacije nema poslušnosti, već puki servilizam bez ikakve stvaralačke sposobnosti.

Iako Dekret stavlja naglasak na izvršenje zapovijedi, a ne na genezu čina poslušnosti, sama logika njegova duha ovlašćuje nas da proširimo njegove vidike. Nije, naime, dovoljno samo ustvrditi da poslušnost zahtjeva osobni čin. Treba nadodati da zavjet poslušnosti ne oslobađa od zakona mišljenja i ulaganja vlastitog života, on to dapače zahtjeva.

Zapravo, prihvatići život u zajednici ne znači prihvatići život pod vodstvom drugoga na koga bi spadalo da nas zamijeni u donošenju odluka. To je naš vlastiti posao. Redovnički život je nastojanje da se velikodušno odgovori na točan poziv Duha; zbog toga je redovnik svjestan da mora postići zajedništvo s Očevom voljom, a ta volja je već usađena u »darove naravi i milosti« kojima je obdarena njegova osoba. Zato će nastojati da svjesno, osobno, u šutnji i u molitvi, u dijalogu s braćom, prepozna zahtjeve te volje prema sebi u konkretnim životnim okolnostima. Pred svojim redovništvom stoji kao što odrastao čovjek stoji pred svojim ljudskim životom. *Ponizno* će obavijestiti poglavara o ono-

me što mu se čini razumnim da bi što vjernije odgovorio Božjem planu. Ali uvijek će htjeti — eto te tajne poslušnosti — da posljednju i odlučujuću riječ izgovori poglavar; a ovaj nema jednostavnu dužnost da rekne »da« na ono što je podložnik već odlučio, već da pažljivo odvagne suglasnost ili nesuglasnost redovnikova prijedloga s Očevom voljom koja je izražena u pravilima, i osobnim talentima podložnika. A kada je sud donesen, podložnik mu se pokorava koliko god on bio u suprotnosti s njegovim gledanjem jer upravo u tom je čin poslušnosti kojim ostvaruje zajedništvo s razboritim sudom svog poglavara. Poglavarov sud, donesen sa svom ozbiljnošću, nema u sebi subjektivnosti, nije donesen *unaprijed*, nije donesen od *prve*; to je sud donesen pred Gospodinom za dobro podložnika i cijele zajednice. Na taj se način razumijeva suradnja podložnika u donošenju odluke.

Svakako da takva poslušnost nema ništa zajedničko s onom u kojoj bi poglavar raspravljaо s podložnikom i onda svojom vlašću jednostavno *potpisao* sve odluke podložnika. Duh je Dekreta u suradnji jer na taj način više nije posrijedi podlaganje jednom djelitelju naredbi i dopuštenja, već podlaganje pravom vođi.

A kad podložnik naredbu primi, onda u njezino izvršenje mora staviti sve svoje sposobnosti. I ovdje se vidi aktivan i stvarateljski značaj poslušnosti: ne izvršuje se naredba samo suho i mehanički, već se u nju stavlja sva moguća ljubav. A ta je ljubav uvijek stvarateljska. Ništa bjednije od onih redovnika kojima vrijeme neprestano prolazi u konzultiranju poglavara jer su sami nesposobni poduzeti inicijativu na području koje im je povjereno; oni se ponajviše ograničuju na to da čine ono što čine drugi, a sami za to nemaju ni najmanje oduševljenja. Kao da poslušnost stavlja u nafatalin sve njihove osobne talente i sterilizira njihove ljudske sposobnosti. Redovnik nema pravo sakriti darove koji mu pomažu »u izgradnji tijela Kristova prema planu Božjem«. Gospodin, naprotiv, traži da ih iskoristi do najviših mogućnosti. Kao odrastao i zreo čovjek redovnik prianja uz zadaću koja mu je povjerena i iz-

vršuje je na najbolji mogući način. Jednom riječju, mora se osjećati odgovornim.

Malo kasnije Dekret će tražiti da poglavari omoguće tu »aktivnu i odgovornu« poslušnost. Bilo bi dobro napomenuti i podložnicima da nisu kao činovnici nasuprot gospodaru, već kao sinovi nasuprot ocu. Zajednica, i sve u njoj, pripada i njima i poglavarima. Na području gdje se nalaze moraju unijeti sve svoje sposobnosti, raditi kao da je sve njihovo vlastito, tako da se poglavар može pouzdati u njih kao što se pouzdaje u zrele ljude.

Odlomak završava tvrdnjom da tako shvaćena poslušnost »nipošto ne umanjuje dostojanstvo ljudske osobe, nego je, povećanom slobodom Božje djece, dovodi do zrelosti«. Zreo je onaj čovjek koji je potpuno sloboden. A redovnička poslušnost je ta osloboditeljica. Na koji način? Jednostavno jer nastoji uskladiti vlastitu volju s Očevom voljom, a Očeva volja je norma i mjera svakog dobrog zakona. Pavao je pokazao da već krštenje ima nakanu da čovjeka privodi sve prisnijem zajedništvu s Bogom. *Zajedništvo* s Ocem — to je zakon za kršćanina. Ne radi se, dakle, više o samovoljnim zahtjevima nekog izvanjskog zakonika, već o normama koje su često tvrde, ali su logička posljedica unutrašnje preobrazbe koju provodi ljubav Božja. Što je kršćanin više u zajedništvu s Ocem, to više ljudska volja prihvata te zahtjeve tako da malo pomalo postaju isto što i sam unutrašnji zakon koji upravlja njegovim životom. A tada nestaje svaki oblik prisile.

Kad čitamo evanđelje, zadihvaju nas Kristova sloboda. On je sloboden nasuprot starim predajama, sloboden nasuprot civilnim i vjerskim vlastima, sloboden prema svakidašnjim zahtjevima, sloboden s obzirom na samoga sebe jer se ne plaši ići ususret smrti unatoč tvrdoj borbi koja se odvija u njemu. A izvor takve slobode nije drugo već njegov posluh Ocu. Eto prividne kontradikcije slobode: samo čvrstom vezom s Ocem u Duhu Svetom čovjek postaje zrelo sloboden! Ali pod uvjetom da svako njegovo djelovanje, kao i Isusovo, prožima ljubav.

D. EVANĐEOSKO VRŠENJE VLASTI

Ništa ne bi vrijedilo govoriti podložnicima o odrašloj i odgovornoj poslušnosti ako u isto vrijeme i poglavari ne bi u duhu Koncila promijenili neke svoje navike u načinu upravljanja. U koncilskoj auli se otvoreno tvrdilo: ono što se čini da je kriza poslušnosti prije je kriza vršenja vlasti. Kanonsko zakonodavstvo i konstitucije brojnih instituta doveli su na posljednje mjesto evanđeosku nakanu vršenja vlasti, a, s druge strane, starinski oblici upravljanja, koji su nekad bili prikladni, danas to višu nisu.

Treći odlomak ovog broja bavi se osjetljivim problemom provođenja vlasti u redovničkim zajednicama. Tekst pokazuje veliku odvažnost otvarajući široke mogućnosti te stavljajući naglasak na veliki zakon poštovanja ljudske osobe. To su najvažnije izreke u cijelom Dekretu jer će o njima najviše ovisiti mogućnost autentičnog povratka na evanđelje u načinu upravljanja. Ako se to bude provodilo, nestat će legalističkog i administrativnog shvaćanja vlasti u korist novog evanđeoskog shvaćanja.

Odlomak počinje riječima koje bi se mogle nazvati definicija poglavarske službe: »Poglavar opet, jer će polagati račun za duše koje su im povjerene neka u ispunjavanju svoje dužnosti budu poučljivi volji Božjoj i neka izvršavaju vlast u duhu služenja braći da im tako očituju ljubav kojom ih Bog ljubi.« Poglavar je posrednik između Očeva autoriteta i vjernosti braće, a to zahтијeva da njegova pažnja neprestano bude usmjerena na dva žarišta: na Očevu volju i na podložnike kojima valja pokazati »kako ih Bog ljubi« i dati im mogućnost da odgovore na tu ljubav. Poglavarova se, dakle, vlast kreće unutar dviju službi koje su egzistencijalno ujedinjene: službe Ocu i službe braći.

Iz tog proizlazi da je poglavar prvi poslušnik zajednice ukoliko je ona pozvana da uspostavi savršenu poslušnost; u poglavaru se zajedništvo s Ocem ostvaruje na najspecijalniji način jer je on podvrgnut dvostrukoj poslušnosti — Ocu i braći.

Objekt prve poslušnosti je Očeva volja u zajednici i u svakom od njezinih članova. Rečeno je već da pravila i konstitucije zacrtavaju putove te volje. Svaka zajednica u zakonima koji njome upravljaju izražava ono što je utemeljitelj shvatio kao specijalnu Božju želju prema onima koje je prikupio u tu zajednicu. No koliko god pravila bila točna i savršena, nisu dovoljna jer ih treba primijeniti u određenim okolnostima i na konkretnе pojedince u nastojanju oko savršenosti. Odavle već proističe vrsta »nagodbe« između opće norme, koja je uvijek idealna, i stvorene situacije. Kad je riječ o konkretnoj situaciji: o nekoj preinaci, o odluci, o nekom olakšanju, o dispenzi, o odbijanju dopuštenja, o odbijanju sugestija, o protivljenju nekom imenovanju, ne može se postupati po nekom hiru. Treba točno razvidjeti što je u skladu s Božjim planom i imati na umu dvije strane: zajednicu u njenoj cjelini i pojedinca kao njezina člana; a »odmjeriti« zahtjeve Oca i njegova milosrđa dužnost je upravo poglavara.

Tu ima još nešto. »Poučljivost Božjoj volji« ne odnosi se samo na volju koja je izražena u pravilima, već i na njezino očitovanje preko događaja. Bog govori putem života, svoje pozive šalje preko svakodnevnih poslova i ljudskih potreba, upisuje te pozive u svakidašnji razvoj i povjesni napredak. Poglavar ima tešku dužnost da pokaže braći ili da im pomogne pokazati taj susret i spoj s Bogom koji se objavljuje u pravilima i u događajima. On mora udahnuti u pravila konkretne pozive neke situacije te opet na te pozive projicirati svjetlo pravila, jer je pravilo prije svega vodič za život, a ne u sebi zatvoren i sebi samodostatan zakon.

Koji je cilj te poslušnosti? Pokazati braći »ljubav kojom ih Bog ljubi«. Ta se rečenica ne smije protumačiti u nekom sentimentalnom smislu. Ta »ljubav kojom ih Bog ljubi« nije ništa drugo, već ljubav koja se zau stavila nad njima i koja ih je u Duhu pozvala na traženje savršenog zajedništva s njim po nekim pravilima, a u *današnjoj* Crkvi. To je Ljubav koja uvijek zahtijeva, ali uvijek Ljubav Oca prema ljubljenoj djeci.

Tekst veli da će poglavar polagati račun Gospodinu koji ga neće pitati koliko je unaprijedio ekonomiju i

kolik je ugled uživao njegov institut, već koliko je uspio razumjeti Božju volju i nju prenijeti svojoj braći.

U tu poslušnost Očevoj volji ulazi i druga poslušnost: posluh prema glasovima Duha u njegovim podložnicima. To nipošto ne znači da se poglavavar mora lomiti između mnogih mišljenja braće. To se ima razumjeti u duhu zajedništva s Božjom voljom, a koja se odrazuje putem zahtjeva što ih ima svaki redovnik.

Svaki redovnik, naime, osim zajedničkog poziva ima i svoj vlastiti. Ušao je u zajednicu da odgovori na Gospodinov poziv i da pronađe najprikladnija sredstva za uspostavu savršenog zajedništva s Ocem. Nije, dakle, došao u prvom redu radi zajednice, već što mu ta zajednica omogućuje da ostvari svoj »da« koji je rekao Gospodinu. Bog traži od poglavara da pomogne podložniku da ostvari svoju želju, a nju je službeno prihvatio u času svoga zavjetovanja. Zavjetovanje, naime, nije jednostavno redovnikov prinos samoga sebe Gospodinu, već i obveza zajednice s obzirom na redovnikov ideal koji je nakonio ostvariti upravo u toj zajednici.

Ne smiju se zanemariti osobne težnje i sklonosti i sve svesti na isti kalup, koji bi vrijedio za sve jednako. Tekst veli da treba »upravljati podložnicima kao Božjim sinovima«, dakle kao s odraslim kršćanima u koje je krsna milost već utisnula osobni pečat, a to je prvi dar Očeve ljubavi u kršćanima. Ta je osobnost temeljna. Ona je motivirala ulazak u red, ona se odlučila za ova, a ne za ona pravila. U njoj je cjelina naravnih i nadnaravnih talenata koje je Bog povjerio kršteniku da donese plod, a upravo pod vidom donošenja plodova krštenik zavjetuje poslušnost. Poglavar je, dakle, dužan da pomogne podložniku kako bi malo pomalo otkrio različite vidove i različite zahtjeve ovog osobnog poziva te kako bi ga ostvario putem pravila i bratske zajednice. Ovdje je mjesto dijaloga, koji Dekret ne spominje poimenice da ne bi uzbudio stanovite duhove, ali koji bitno ulaze u shvaćanje poslušnosti kako je Dekret zamišlja. Poglavar nije despot koji bezuvjetno nameće svoju volju, već je duhovni otac koji vlašću koja mu je svojstvena daje smjernice koje odgovaraju

pozivima Duha u srcu podložnika. A nitko ne poznaje bolje pozive Duha od podložnika koji se podvrgava суду onoga koga mu Gospodin daje za vođu. To je narav dijaloga o kom se govori.

U tom smislu razumijevaju se i ostale riječi Dekreta: »Neka upravljuju podložnicima kao Božjim sinovima, poštujući ljudsku osobu i promičući njihovo dragovljno podvrgavanje. Stoga neka im osobito ostave potrebnu slobodu s obzirom na sakramenat pokore i vodstvo savjesti.« Ovdje se već nalazimo na terenu praktične primjene tog shvaćanja vlasti.

Odnos podložnik-poglavar mora biti odnos čovjeka prema čovjeku, osobe prema osobi. Već je rečeno da se ne protivi poslušnosti ako podložnik, u potčinjenosti poglavaru, sam stvara planove za vlastiti život. No tekst je još otvoreniji: umjesto nametanja vlastite volje poglavar će nastojati da potiče podložnike da se »dragovljno pokoravaju«. Nije lako shvatiti smisao tog izraza. Sigurno se ne želi reći samo to da poslušnost mora biti slobodna, što je jasno, već i to da objekt poslušnosti mora biti željen od strane podložnika, makar ga on sam i sugerirao. Poglavar treba da nastoji pobuditi htijenje redovnika da bi oni sami uočili vrijednost i značenje naloga za dobro pojedinca ili zajednice. Očito je da ovdje dolaze do izražaja osobne ideje i gledišta pa vršenje vlasti postaje teže. No to je sasvim normalna stvar kad je riječ o ljudskim osobama.

Kad se pak radi o poštivanju ljudske osobe, onda bi već jednom trebalo prestati sa stanovitim praksama koje ranjavaju ljudsko dostojanstvo. Na primjer, uobičajeni način razmještaja osoblja: s redovnicima se postupa kao s figurama na šahovskoj ploči; premještaju se bez ikakva tumačenja. A rezultat? Mnoštvo rascijepanih redovničkih života koji se neprestano muče problemom zašto su poglavari izgubili povjerenje u njih. Ako je istina da redovnik ima *dužnost* slušati, jednako je tako istina da ima *pravo* da kao »Božji sin« i »ljudska osoba« znade motiv poglavarovе odluke, osobito kad se radi o odluci koja ga se osobno tiče. Isto tako ima *pravo* da iznese svoje razloge, ne nekoj hladnoj, zatvore-

noj i neprobojnoj maski, već osobi putem koje se očituje »ljubav kojom ga Bog ljubi«. Poglavarstvo koje se često zaklanja u veo svoje vlasti i koje se poziva na »zaslugu poslušnosti«, na »herojstvo križa«, na »sasma ljudsko držanje podložnika«, na »gledanje u duhu vjere«, pokazuje manjak svoje odvažnosti i odsutnost evanđeoskog duha.

Takav način upravljanja malo-pomalo gasi entuzijazam i stvara generaciju »skljaštrenih« ljudskih ličnosti. Odrasla poslušnost o kojoj govori Dekret traži od podložnika otvoren i jasan stav te želi da poglavari jednom zauvijek shvate da njihovi podložnici nisu neodgovorni maloljetnici, nad kojima treba bdjeti i držati ih u potčinjenosti; naprotiv, to su ljudi i žene u kojima se nalazi revnost za Boga, u koje se mogu pouzdati i s kojima se može raditi »na izgradnji Kristova tijela prema Božjem planu«. Kada pak novak dovoljno pokaže da nije zreo i da se neće moći tako vladati, treba ga poslati natrag jer nije prikladan za redovnički život.

U tom smislu završava odlomak: »Neka svoje članove dovedu do toga da u izvršivanju dužnosti i u preuzimanju pothvata sudjeluju svojom aktivnom i odgovornom poslušnošću. Stoga neka poglavari — premda im uvijek ostaje netaknuta vlast da odluče i zapovjede ono što treba da se uradi — rado saslušaju svoje članove i neka im omoguće da pruže svoju udruženu suradnju za dobro svoje ustanove i Crkve.« Dekret češće govori o suradnji svih članova. Na ovom mjestu govori općenito i široko: zbog cijelokupnog života zajednice, kao i njenog apostolata, nužna je suradnja svih. Zato se u posljednjem odlomku tog broja i govori: »Kapituli i savjetodavna tijela neka vjerno izvršuju zadatku koji im je povjeren u upravljanju i neka u njima na svoj način dođe do izražaja sudjelovanje i briga svih članova za dobro cijele zajednice.«

Nakana tih redaka je jasna: Crkva više ne dopušta da poglavari tako vrše vlast kao da su jedini odgovorni za institut. Naprotiv, ona traži sudjelovanje svih članova u upravi i u promicanju općeg dobra. Istina je, a to se dvaput nalazi u Dekreту, da poglavarima »ostaje

netaknuta vlast da odluče i zapovjede ono što treba da se uradi». No njihova odluka mora proizaći iz zajedničkog traženja te se stoga ne smiju zatvoriti vrata svakoj novoj inicijativi i konstruktivnoj kritici izrečenoj iz ljubavi prema zajednici.

Rješenje problema vlasti u zajednicama nalazi se upravo u zajedničkom sudjelovanju svih članova. Mentalitet današnjeg čovjeka teško podnosi vladavinu jednog. S druge pak strane, ne očituje li se više i potpunije Božja volja u nekoj zajednici preko mnogih negoli preko jednoga?

XVII. Neki problemi redovnica

(Komentar uz broj 16 i 17)

A. KLAUZURA

Papinska klauzura ostaje na snazi jer ona spada na narav života u »pustinji.« »Pustinja« se ovdje shvaća na dva načina: biblijski pojam u smislu »Izlaska«, gdje se čovjek oblikuje, upoznaje svoju ništetnost te shvaća da nešto vrijedi samo s Bogom. To je duhovna uloga »kontemplativne pustinje«, koja ima i lokalni smisao, zaštićeno mjesto gdje ne ulazi svatko tko hoće, a vrata se toga mjesta otvaraju samo iznutra. Kontemplativna ljubav prema Bogu skriva se radoznalim pogledima i traži tajnovitost »pustinje«.

Ta kontemplativna pustinja ima, dakle, materijalne znakove. Do II. vatikanskog sabora klauzura je bila predviđena kanonskim zakonodavstvom sve do u najmanje sitnice. To je, naravno, pobuđivalo radoznalost svijeta. Zato tekst šesnaestog broja govori da klauzura »bude usklađena s prilikama mesta i vremena«. Staro zakonodavstvo, kao npr. *Sponsa Christi*, *Inter praeclera*, *Inter cetera* isticao je svrhu klauzure: zaštititi čistoću i osigurati ambijent kontemplativnog života. No oči svijeta pogađa najviše negativan aspekt tog zakonodavstva.

Klauzura je ponajprije *pokornička*: »Vi ne možete nikada izaći«? Ona je do u *sitnice predviđena* te *izaziva radoznalost*: rešetke bi trebale da simboliziraju čisti

kontemplativni život; pretjerana je u poduzimanju mje-
ra opreznosti. Još gore, *infantilna* je jer su redovnice
koje u njoj žive vječne maloljetnice pod brižnom pa-
skom muških kanonista.

A da li je klauzura uistinu *zaštitna* čistoće? Kolike li
iluzije! Već osnovna psihologija tvrdi da seksualne
smetnje više pobuduju mašta negoli realnost svjetla
dana. A da li stvarno klauzura pogoduje kontemplativ-
nom životu? Ima redovnica koje tvrde da su »rešetke
nužne«. One će ih i moći zadržati. Veći je, međutim,
broj redovnica koje vjeruju da njihova »kontemplativ-
napustinja« ne traži rešetke, već nove oblike zajedniš-
tva s Bogom.

Vrijednost kontemplacije proizlazi iz ljubavi, a ne
iz same sebe. Zato upravo i postoje dvije vrste kontem-
placije: jedna s Bogom saobraća direktno, preko vjere
i razmatranja; druga saobraća s Bogom preko ljudskih
odnosa, rada, službe. I ona prva živi i smještena je u
zajednici ljudi. Zato i jedna i druga kontemplacija moraju
ujediniti pustinju i život u zajedništvu.

Ovdje se u vidu praktičnosti postavljaju mnogi pro-
blemi i mnoga pitanja koja traže konkretni odgovor.
Zato tekst govori da se »saslušaju želje« tih redovnica
i na temelju toga neka se ukinu dotrajali običaji, a
uveđu novi.

B. REDOVNIČKO ODIJELO

Tiče se i muških i ženskih instituta. Redovnički život je znak Božjeg kraljevstva u svijetu i zato je naravno da taj stalež nosi izvanjski i vidljiv znak. Odijelo je tradicionalan znak u Crkvi, kao i u drugim religijama, jer je taj znak prikladan i dobro uočljiv.

Ako se izabire koji drugi znak, on također mora biti uočljiv te svi koji ga gledaju treba da primijete da je on znak »posvete«. Odabiranje znaka ovisi o ambijentu u kojem zajednica živi. U kršćanskom ambijentu lako je »pročitati« da je odijelo znak posvete. Izvan tog

ambijenta to je prilično teško. Odijelo je, naime, dvoznačni znak, koji se shvaća pod vidom unutrašnjih pozicija promatrača. U nekim krajevima ono može biti »protuznak« jer promatrači smatraju takve ljude privilegiranim, izrabljivačima naroda, preživjelima... U tim slučajevima odijelo prije odbija negoli privlači ljude.

Zato koncilski tekst ne propisuje točne norme kakvo mora biti odijelo. Mora se samo voditi briga o njegovoj jednostavnosti, čednosti, doličnosti, praktičnosti... Potrebe apostolata mogu zahtijevati da odijelo bude znak, ali isto tako da posvećena osoba u danim momentima bude anonimna pa tu posvetu ne treba pokazati svakome i u svako doba.

XIX. Odgoj redovničkog podmlatka

(Komentar uz broj 18 i 24)

A. PRODUBLJIVANJE ODGOJA

Društvo se razvija, ljudi se specijaliziraju. Zato i Crkva priznaje potrebu izobrazbe te zahtjeva od redovnika i redovnica sve širi i dublji odgoj. To donosi sa sobom produženje vremena posvećenog odgoju.

Ima i drugi, važniji razlog. Nekad su redovnici odgajili iz ljubavi. Danas država preuzima kompetenciju na tom području te zahtjeva od odgojitelja specijalizaciju. Ako redovnici ne žele da budu isključeni s tog područja, moraju se pobrinuti za znanstvenu pripravu. Ta se priprava proteže na područja: duhovno, apostolsko, znanstveno i tehničko, a obavlja se u tzv. »junioratima«. Zato broj 18 govori »neka se ni oni članovi koji nisu klerici, a ni redovnice, ne određuju odmah poslije novicijata za apostolsku djelatnost; njihovo redovničko i apostolsko, teoretsko i tehničko obrazovanje neka se nastavi u kućama koje su prikladne za to.«

B. POZNAVANJE DANAŠNJEG SVIJETA

Drugi odlomak osamnaestog broja jedna je od najvećih novosti Dekreta: »Prilagođavanje redovničkog života našem vremenu« ne smije biti samo »izvanjsko«.

A »koji se posvećuje izvanskom apostolatu« ne smiju se pokazati »nesposobnima za izvršenje svog zadatka«. Redovnici moraju poznavati mentalitet i običaje današnjeg društva, i to »prema intelektualnoj nadarenosti i osobnoj sklonosti«. Te zadnje riječi poštuju mogućnost i granice pojedinca, ali ujedno pozivaju redovnike da upoznaju svijet u kojem žive.

Ta zadnja točka predstavlja pravu revoluciju. Dosadašnja, naime, praksa evanđeoskih savjeta bila je usmjerena na takvo odvajanje od svijeta koje je ujedno značilo zaborav da svijet postoji. Koncil poziva redovnike da po njima Crkva bude prisutna u svijetu, da oni otkriju potrebe svijeta, osjete njegove težnje te da odgovore tim težnjama i potrebama. Bog je u svake epohi dizao redove ili institute koji su išli ukorak sa svijetom, poznavali njegove potrebe i zadovoljavali ih. No mentalitet ostalih redovnika bio je bježanje. Danas se od redovnika traži neposredno zalaganje u svijetu.

A kolika tek mora biti redovnička duhovnost da čovjek bude u svijetu, da mu poznaje potrebe, a da ne bude od svijeta. Koliko zahtjeva, koliko potreba, koliko područja, kolike li ozbiljnosti redovničkog života!

C. NASTAVAK ODGOJA

Kao što od svećenika, tako Koncil traži i od redovnika da se neprestano usavršavaju na svim područjima u svom odgoju i obrazovanju. To moraju imati na pameti podložnici, a osobito poglavari. Crkva ne gleda na apostolat kao na rad onih koji »začepljuju rupe«. Zato svi instituti moraju studirati apostolat koji im je povjeren, omogućivati članovima dopunske kurseve, biti uvijek na razini situacije u kojoj se nalaze.

Pod tim vidom treba posebno naglasiti zadnji odlomak broja 18 o odgoju poglavara, učitelja, profesora. Nije dovoljno da netko bude redovnik pa da ujedno bude dobar poglavар ili odgojitelj.

D. REDOVNIČKA ZVANJA

Zvanja su sudbina redovničkog instituta. Cijeli broj 24 posvećen je tom problemu. Izbor i raspoznavanje zvanja je najosjetljivija točka, osobito raspoznavanje. Promicanje još kako-tako; tekst kaže da se ono najbolje vrši ako sam institut daje primjer života, ako živi ono na što je pozvan. No o raspoznavanju zvanja danas se osobito mnogo govori. O tome koncilski tekst prilično šuti. Tko imalo misli, zna da o tome ovisi budućnost instituta; jasno je da se ovdje radi o aspirantima za novicijat, kao i o onima koji su pred zavjetima.

Neke crkvene norme postoje: *Sedes Sapientiae*, 1956; *Instructio* 1961. Osnovna je tematika: kvalitetu pretpostaviti kvantiteti, mora postojati pravo zvanje, kao i specifičan poziv za dotični institut, moraju postojati znakovi zvanja. Moralna, intelektualna, fizička, psihička prikladnost kandidata mora biti posebno ispitana, a sve su to znaci zvanja.

Tko je odgovoran za promicanje zvanja? Svi: svećenici, odgojitelji, roditelji, a napose cijela kršćanska zajednica. Posebno su u zadnjem odlomku spomenute redovničke ustanove. Njima Koncil dopušta da vrše razboritu »propagandu«, naravno, pazeći na smjernice Svetе Stolice i mjesnih ordinarija.

Ostalim posljednjim brojevima PC ne treba posebnog tumačenja. Odnose se na sasma praktične i disciplinarne stvari, gdje je svaki institut kompetentan da ih ostvaruje na svoj način. Dovoljno je pročitati ih da im se uoči jednostavnost i praktična važnost.

SADRŽAJ

Uvodna riječ izdavača	5
Kratice koncilskih dokumenata	6
I. POVIJEST DEKRETA »PERFECTAE CARITATIS«	7
1. Prva shema	8
2. Druga shema	10
3. Treća shema	12
4. Četvrta shema	12
5. Peta shema i konačan tekst	14
6. Opće značajke Dekreta	15
II. IME DEKRETA	17
III. EKLEZIOLOŠKA PODLOGA DEKRETA	22
1. Redovništvo je karizma Duha	23
2. Povlašteno svjedočenje apostolske zajednice	24
3. Život punine evanđelja	25
4. Posvećenje Gospodinu	27
IV. OPĆA NAČELA OBNOVE	29
A. Opće primjedbe i tumačenje načela	30
1. Vjernost evanđelju	32
2. Duh utemeljitelja	33
3. Sudjelovanje u životu Crkve	35
4. Poznavanje modernog svijeta	37
5. Duhovna obnova	39
B. Ostvarenje tih pet načela	40

V. GLAVNI NOSIOCI PRILAGOĐENE OBNOVE	44
VI. DUHOVNA I UNUTRAŠNJA DIMENZIJA OBNOVE	51
VII. REDOVNIČKA ZAJEDNICA JE ZNAK ZAJEDNICE LJUBAVI	62
VIII. KONTEMPLACIJA — BITNI ELEMENT SVAKOG KRŠĆANSKOG ŽIVOTA	70
IX. REDOVNIČKI ŽIVOT I APOSTOLAT JEDINSTVENOST ŽIVOTA	76
1. Kako se postavljao problem	76
2. Zašto se problem ovako postavlja?	78
3. Koncil i jedinstvo redovničkog apostolskog života	80
4. Novo postavljanje pitanja	82
1. Traženje Boga	83
2. Sjedinjenje s Kristom	84
3. Posvećenje misiji Crkve	86
X. INSTITUTI ISKLJUČIVO POSVEĆENI KONTEMPLACIJI	89
1. Što je kontemplacija	89
2. Kontemplativni instituti	91
XI. USTANOVE POSVECENE DJELIMA APOSTOLATA I LJUBAVI	97
A. Kratka povijest ovih brojeva	97
B. Komentar	101
1. Evolucija redovničkog života	101
2. Narav instituta posvećenih apostolatu	102
3. Obnova i prilagođavanje	103
4. Obnova ženskih ustanova	105
C. Pogled na budućnost	106
1. Dvoznačnost izraza	106
2. Poslanje u svijet	107
3. Poteškoće i orijentacija	107
4. Odgoj za odgovornost	109
5. Duhovnost, pravilo, pobožnosti	110
XII. MONAŠKI ŽIVOT	112
A. Povjesni vid i komentar	112

B. Zasluge	118
C. Glavna služba	119
D. Ostale djelatnosti	119
E. Obnova	120
F. Prosjački redovi	122
XIII. LAIČKI REDOVNIČKI ŽIVOT	124
A. Vrijednost i značenje laičkog redovničkog života	124
1. Novi vidici problema	124
2. Koncil je svjestan tog problema	126
3. Koncilski tekst	127
B. Pripuštanje svećeništvu u laičkim institutima	130
C. Položaj laika u kleričkim institutima	132
XIV. SVJETOVNI INSTITUTI	134
XV. REDOVNIČKA ČISTOĆA	138
A. Povijesni vid	138
B. Koncilski tekst	140
1. Presudni motiv čistoće	140
2. Čistoća je nezasluženi dar	141
3. Vrijednost znaka	142
4. Uvjeti ostvarenja posvećene čistoće	143
5. Odgoj i pripuštanje zavjetima	144
XVI. SIROMAŠTVO	150
A. Osobno siromaštvo	147
B. Zajedničko siromaštvo	150
XVII. REDOVNIČKA POSLUŠNOST	153
A. Povijest ovoga broja	153
B. Kristološko-crkveni aspekt redovničke poslušnosti	157
C. Evanđeoski stav podložnika	160
D. Evanđeosko vršenje vlasti	165
XVIII. NEKI PROBLEMI REDOVNICA	171
A. Klauzura	171
B. Redovničko odijelo	172
XIX. ODGOJ REDOVNIČKOG PODMLATKA	174
A. Produbljivanje odgoja	174
B. Poznavanje današnjeg svijeta	174
C. Nastavak odgoja	175
D. Redovnička zvanja	176

Fra KERUBIN BARBARIĆ svećenik je i franjevac Hrvatske franjevačke provincije sv. Cirila i Metoda. Rođen je 1937. u Vukovaru. Teološki fakultet svršio je u Zagrebu, gdje je postigao i licencijat iz teologije. Od 1965. godine suradnik je dra Karla Bašlića u Skolastičkoj komisiji za kritičko izdavanje djela Ivana Duns Skota u Rimu. Na papinskoj Laterskoj univerzi završava sada viši studij teologije.

U posljednje vrijeme bio je generalni vizitator franjevačke provincije Bosne Srebrenе, kojoj je predsjedao na provincijskom kapitulu.